

Social hållbarhet i förtätning

– En flerfallstudie av tre skånska kommuners arbete med social hållbarhet i planeringsprocesser av urbana förtättningsprojekt

---

Social sustainability in densification - A multicase study of three Scanian municipalities' efforts with social sustainability in planning processes of urban densification projects

Kajsa Dysting

Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram

Alnarp 2022

Social hållbarhet i förtätning – En flerfallstudie av tre skånska kommuners arbete med social hållbarhet i planeringsprocesser av urbana förtättningsprojekt

Social sustainability in densification - A multicase study of three Scanian municipalities' efforts with social sustainability in planning processes of urban densification projects

Kajsa Dysting

Handledare: Matilda Alfengård, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Helena Mellqvist, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator: Love Silow, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod: EX0859
Program: Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2022
Nyckelord: förtätning , social hållbarhet, urbana förtättningsprojekt, stadsplanering, kommuner

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Förtätning är det rådande planeringsidealet i Sverige och världen, och ses ofta som en synonym för hållbarhet. Dock hamnar den sociala hållbarhetsdimensionen ständigt i skuggan av den ekonomiska och miljömässiga hållbarheten, då den anses vara svårare att mäta och definiera. Vad social hållbarhet innebär i ett svenskt planeringssammanhang är också otydligt då det inte finns ett samlat stöd för planeringsaktörer med information och vägledning kring regler, riktlinjer och rekommendationer för att främja social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling. Mot bakgrund av denna problematik är syftet med detta arbete att förstå och diskutera hur olika kommuner arbetar med den sociala hållbarhetsdimensionen i det tidiga skedet av planeringsprocesser av förtättningsprojekt. Det görs genom en flerfallstudie av projekten *Södra Kirseberg och Östervärn* i Malmö, *Karlslund* i Landskrona samt *DrottningH* i Helsingborg. De valda metoderna för undersökningen är semistrukturerade kvalitativa intervjuer med kommunala tjänstepersoner, kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys av plandokument samt platsbesök. Resultaten av studien visade att det finns många likheter mellan Malmö stads, Landskrona stads och Helsingborgs stads arbete med social hållbarhet i förtättningsprojekt. Alla tre kommuner lyfter förtätning som en strategi för att motverka segregation och öka stadens attraktivitet. På områdesnivå lyfts trygghet och socialt kapital som viktiga aspekter i ett socialt hållbart samhälle som kan främjas med hjälp av verktyg som dialoger och konsekvensbedömningar. På detaljplannivå lyfter alla tre kommuner fysiska ingrepp för ökad tillgänglighet och fler mötesplatser som avgörande för ett socialt hållbart samhälle. Utifrån resultaten drogs slutsatsen att förtätning och social hållbarhet kan på flera vis ses som motstridiga i praktiken, samt att den fysiska planeringens mandat att påverka den sociala hållbarheten uppfattas som begränsad.

Nyckelord: *förtätning - social hållbarhet - urbana förtättningsprojekt - stadsplanering - kommuner*

Abstract

Densification is the current ideal for urban planning in Sweden and the world, and it is often used as a synonym for sustainability. However, the social sustainability dimension is frequently overshadowed by the economic and environmental sustainability, as it is considered more difficult to measure and define. It is also unclear what social sustainability implies in a Swedish planning context since there is no compiled material for planning actors with information and guidance regarding rules, guidelines and recommendations to promote social sustainability in urban planning and development. Against the background of this problem, the purpose of this essay is to understand and discuss the efforts of different municipalities with the social sustainability dimension during the early stages of planning processes for densification projects. This is done through a multicase study of the projects *Södra Kirseberg and Östervärn* in Malmö, *Karlslund* in Landskrona and *DrottningH* in Helsingborg. The chosen methods for the study are semi-structured qualitative interviews with municipal officials, quantitative and qualitative content analysis of planning documents and site observations. The results of this study showed that there are many similarities between the municipality of Malmö's, the municipality of Landskrona's and the municipality of Helsingborg's efforts with social sustainability in densification projects. All three municipalities promote densification as a strategy to counter segregation and increase the city's appeal. At project area level, a sense of safety and social capital are highlighted as important aspects in a socially sustainable society and they can be improved through tools such as dialogue and impact assessment. At the detailed plan level, all three municipalities highlight physical interventions for increased accessibility and meeting places as crucial for a socially sustainable society. Based on the results, it was concluded that densification and social sustainability in a number of ways seem to be incompatible in practice, and that the physical planning's mandate to influence social sustainability is perceived to be limited.

Key words: *densification - social sustainability - urban densification project - urban planning - municipalities*

Förord

Detta arbete är framtaget som examensarbete från masterprogrammet *Hållbar stadsutveckling - ledning, organisering och förvaltning* vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp.

Jag vill tacka alla på Malmö stad, Landskrona stad och Helsingborgs stad som har ställt upp på intervjuer och delat med sig av material eller förmedlat kontakter för att hjälpa mig komma i kontakt med mina respondenter.

Jag vill även rikta ett tack till familj och vänner som har stöttat mig i mitt skrivande och under hela min utbildning.

Det största tacket vill jag rikta till min handledare Matilda Alfengård för vägledning och stöd samt alla goda råd, intressanta diskussioner och hejarop under arbetets gång.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund och problemformulering	1
1.2. Syfte & frågeställningar	2
1.3. Avgränsningar	3
1.4. Målgrupp	3
2. Metod	4
2.1. Litteraturstudie	4
2.2. Flerfallstudie	4
2.2.1 Urval av fall	4
2.2.2. Intervjuer	5
2.2.3. Dokumentstudie	6
2.2.4. Platsbesök	9
2.3. Bearbetning av empiri	9
3. Planeringsteori	11
3.1. Den fysiska planeringens uppgift	11
3.2. Planering idag	12
3.3. Planerarens roll	13
3.4. Framtidens planering	13
4. Perspektiv på förtätning	14
4.1. Svenskt planeringsperspektiv	14
4.2. Vetenskapligt perspektiv	14
4.2.1. Sociala konsekvenser av förtätning	16
5. Teoretiskt perspektiv på social hållbarhet	18
5.1. Social hållbarhet i stadsutveckling	18
5.1.1. Social rättvisa	19
5.1.2. Ett socialt hållbart samhälle	19
6. Social hållbarhet i fysisk planering	21
6.1. Social hållbarhet i en svensk planeringskontext	21
6.1.1. Utmaningar i fysisk planering för social hållbarhet	21
7. Malmö - Södra Kirseberg och Östervärn	25
7.1. Kommunens mål och strategier för socialt hållbar förtätning	25
7.2. Förutsättningar, mål och strategier för projektet	28
7.2.1. Mål för stadsutvecklingen i området	28
7.2.2. Utmaningar och sociala konsekvenser av förtätningen	31
7.2.3. Åtgärder och verktyg för socialt hållbar utveckling	31
7.3. Social hållbarhet i detaljplanering av projektområdet	33
7.3.1. Fysiska ingrepp för socialt hållbar utveckling	34
7.4. Sammanfattning	35

8. Landskrona - Karlslund	37
8.1. Kommunens mål och strategier för socialt hållbar förtätning	37
8.2. Förutsättningar, mål och strategier för projektet	40
8.2.1. Mål för stadsutvecklingen i området	40
8.2.2. Utmaningar och sociala konsekvenser av förtätningen	42
8.2.3. Åtgärder och verktyg för socialt hållbar utveckling	43
8.3. Social hållbarhet i detaljplanering av projektområdet	44
8.3.1. Fysiska ingrepp för socialt hållbar utveckling	44
8.4. Sammanfattning	45
9. Helsingborg - DrottningH	47
9.1. Kommunens mål och strategier för socialt hållbar förtätning	47
9.2. Förutsättningar, mål och strategier för projektet	50
9.2.1. Mål för stadsutvecklingen i området	50
9.2.2. Utmaningar och sociala konsekvenser av förtätningen	52
9.2.3. Åtgärder och verktyg för socialt hållbar utveckling	53
9.3. Social hållbarhet i detaljplanering av projektområdet	53
9.3.1. Fysiska ingrepp för socialt hållbar utveckling	54
9.4. Sammanfattning	55
10. Analys och diskussion	57
10.1. Stadsnivå: förtätning	57
10.1.1. Förtätningens form	57
10.1.2. Tillvägagångssätt för förtätningen	58
10.2. Områdesnivå: icke-fysiska sociala aspekter	60
10.2.1. Trygghet	60
10.2.2. Social rättvisa	61
10.2.3. Socialt kapital	63
10.3. Detaljnivå: fysiska ingrepp för social hållbarhet	64
10.3.1. Mötesplatser	64
10.3.2. Tillgänglighet	64
10.4. Risker med förtätning	65
10.4.1. Risk för gentrifiering	65
10.5. Planeringens gränser	66
10.6. Metoddiskussion	67
11. Slutsatser	69
11.1. Vidare forskning	69
Referenser	70
Bilaga 1	74
Bilaga 2	75

Figurförteckning

Bilder

Bild 1: <i>Område som ska förtätas i Kirseberg, Malmö</i>	33
Bild 2: <i>Nybyggda boklok-radhus intill lägenhetshus från miljonprogrammet i Karlslund, Landskrona</i>	42
Bild 3: <i>Pågående ombyggnation intill lägenhetshus från miljonprogrammet i Drottninghög, Helsingborg</i>	51

Figurer

Figur 1 : <i>Modifierad planeringsmodell</i>	12
Figur 2 : <i>Karta över Malmö och planområdet Södra Kirseberg och Östervärn</i>	28
Figur 3 : <i>Effekter av utbyggnaden i Södra Kirseberg och Östervärn</i>	29
Figur 4 : <i>Karta över Landskrona och planområdet Karlslund</i>	40
Figur 5 : <i>Karta över Helsingborg och planområdet DrottningH</i>	50

Tabeller

Tabell 1: <i>Genomförda intervjuer</i>	6
Tabell 2: <i>Utvalda dokument för dokumentstudie</i>	7
Tabell 3: <i>Genomförda platsbesök</i>	9
Tabell 4: <i>För- och nackdelar med tillvägagångssätt för förtätning</i>	15
Tabell 5: <i>Fysiska och icke-fysiska aspekter av urban social hållbarhet</i>	18
Tabell 6: <i>Resultat av kvantitativ innehållsanalys av Malmö stads plandokument</i>	26
Tabell 7: <i>Resultat, sociala hållbarhetsaspekter, Malmö stad</i>	27
Tabell 8: <i>Prioriterade sociala hållbarhetsaspekter i Malmö</i>	35
Tabell 9: <i>Resultat av kvantitativ innehållsanalys av Landskrona stads plandokument</i>	38
Tabell 10: <i>Resultat, sociala hållbarhetsaspekter, Landskrona stad</i>	39
Tabell 11: <i>Prioriterade sociala hållbarhetsaspekter i Landskrona</i>	46
Tabell 12: <i>Resultat av kvantitativ innehållsanalys av Helsingborgs stads plandokument</i>	47
Tabell 13: <i>Resultat, sociala hållbarhetsaspekter, Helsingborgs stad</i>	49
Tabell 14: <i>Prioriterade sociala hållbarhetsaspekter i Helsingborg</i>	56

Disposition

Uppsatsen är indelad i 10 kapitel. I kapitel **1. Inledning** introduceras uppsatsens bakgrund och problemformulering, syfte och frågeställningar, avgränsningar samt målgrupp.

I kapitel **2. Metod** introduceras de olika fallen och de metoder som använts för att samla in empiri.

I kapitel **3. Planeringsteori** presenteras teorier kring planeringens grunder och utmaningar samt planerarens roll.

I kapitel **4. Perspektiv på förtätning** presenteras en litteraturöversikt med olika perspektiv och teorier kring förtätning.

I kapitel **5. Teoretiskt perspektiv på social hållbarhet** presenteras teorier kring social hållbarhet som mål.

I kapitel **6. Social hållbarhet i fysisk planering** presenteras och diskuteras social hållbarhet i planering i en svensk kontext utifrån strategiska dokument och rapporter från svenska myndigheter.

I kapitel **7. Malmö - Södra Kirseberg och Östervärn** presenteras resultaten av fallstudien av Malmö.

I kapitel **8. Landskrona - Karlslund** presenteras resultaten av fallstudien av Landskrona.

I kapitel **9. Helsingborg - DrottningH** presenteras resultaten av fallstudien av Helsingborg.

I kapitel **10. Analys och diskussion** jämförs, analyseras och diskuteras resultaten av de tre fallstudierna. Även en reflektion och diskussion kring planeringens gränser och metodval förs.

I kapitel **11. Slutsatser** presenteras uppsatsens slutsatser samt förslag på vidare forskning.

1. Inledning

1.1. Bakgrund och problemformulering

Urbanisering är en globalt pågående trend och idag bor omkring 54 procent av världens befolkning i urbana områden vilket väntas stiga till omkring 60 procent till år 2030 (SKL 2015). För att möta den ständigt ökande efterfrågan på bland annat bostäder och service har städerna länge expanderat utåt på natur- och jordbruksmark (Boverket 2016; Thackara 2017). Mark har länge nyttjats som en oändlig resurs men på senare år har större vikt lagts vid det ekologiska värdet av marken och i samband med de ökande hoten från klimatförändringarna har hållbar utveckling och effektiv användning av resurser blivit allt mer viktigt (Thackara 2017). På grund av detta är idag förtätning en populär strategi för att städer ska kunna växa i takt med befolkningstillväxten på ett mer hållbart och resurseffektivt vis (UN-Habitat 2014; Boverket 2016). FN-organet UN-Habitat har tagit fram en ny strategi för planering av hållbara områden där en av de fem principerna är tätare städer (UN-Habitat 2014). De hävdar att högre täthet innebär mer effektiv markanvändning med fler boende på varje yta, reducerade kostnader för samhällsservice, mer effektiv användning av energi, reducerade utsläpp samt ökad social rättvisa i samhället (ibid).

Sverige är inget undantag från urbaniseringstrenden då hela 88 procent av befolkningen lever i tätorter idag (SCB 2021b). Förtätning är en viktig utvecklingsstrategi i Sverige och förespråkas av Boverket i både *Förslag till strategi för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö* och *Vision Sverige 2025* (Boverket 2016). Ström et al. (2017) hävdar att förtätning ofta används som en synonym för hållbarhet både i Sverige och resten av världen. Dock hamnar ofta den sociala dimensionen i skuggan av den ekonomiska och miljömässiga hållbarheten, då den anses vara svårare att mäta och definiera (Boverket 2010; Dempsey et al. 2011; Hedenfelt 2013; Ström et al. 2017). Det är en pågående diskussion kring vad social hållbarhet innebär och olika forskare betonar olika aspekter. Ström et al. (2017) betonar exempelvis rättvisa, delaktighet, jämlikhet, livskvalitet och social sammanhållning som viktiga byggstenar för ett socialt hållbart samhälle. Dempsey et al. (2011) understryker på liknande vis rättvisa, samhörighet och delaktighet men även aspekter som sociala interaktioner och nätverk, platstillhörighet samt trygghet. Vad social hållbarhet innebär i ett svenskt planeringssammanhang är också otydligt då det inte finns ett samlat stöd för planeringsaktörer med information och vägledning kring regler, riktlinjer och rekommendationer för att främja social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling (Regeringskansliet 2021). Det svenska Regeringskansliet har identifierat ett behov hos planeringsaktörer att "stärka kompetensen, vidareutveckla verktyg och metoder, liksom att stärka forskning och innovation om och för social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling" (Regeringskansliet

2021:6). Förtätning som strategi tros ha potential att leda till ett mer socialt hållbart samhälle genom att skapa fler möjligheter för möten mellan människor och öka tillgången till service (Boverket 2010, 2016). För att åstadkomma en socialt hållbar förtätning måste det byggas tätt på "rätt sätt" och fokuseras på utformningen och gestaltningen av stadsrummet (UN-Habitat 2014; Boverket 2016). Om städer förtätas enbart i syfte att effektivisera ytanvändningen kan det leda till andra utmaningar som inte uppstår i mer utspridd bebyggelse (Boverket 2016). I urbana områden med en hög koncentration av bebyggelse blir utemiljöerna ofta mindre till ytan, blåsigare och mörkare då det är svårt för vinden och dagsljuset att tränga sig fram mellan husen (ibid). Det är även en utmaning att skapa tillräcklig tillgång till samhällsservice för att möta behoven hos de boende i området (ibid). Dessa utmaningar går inte att lösa genom att öka tätheten utan det krävs ofta mer detaljerad och genomtänkt planering av områdena för att lösa dem (SKL 2015). Förtätning i centrala lägen i städer kan också påverka närliggande områden negativt då det kan leda till högre mark- och bostadspriser och därmed gentrifiering och social ojämlikhet då verksamheter och boende inte har råd att stanna i området (Boverket 2016). Enligt Cheshire et al. (2019) är gentrifiering och förtätning ofta sammankopplade processer i storskaliga om- eller nybyggnationer av bostadsområden för förtätning av städer. För att minska risken för gentrifiering eller segregering av områden argumenterar Cavicchia (2021) att rättvisaspekter och jämlikhet måste ges större utrymme i stadsutvecklingen än de har idag.

Det är utmanande för svenska kommuner att förse sin växande befolkning med bostäder och service av kvalitet utan att ta ny mark i anspråk eller att negativt påverka befintliga lokala värden. Det finns ofta områden i städer som anses användas otillräckligt ur ett resurseffektivt perspektiv och blir därför målområden för förtätning. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att dessa platser redan rymmer sociala värden för den lokala befolkningen såsom platsidentitet och informella mötesplatser som riskerar att gå förlorade om området genomgår en stadsomvandling eller förtätning (Cheshire et al. 2019). Det väcker frågan om förtätning är en socialt hållbar utvecklingsstrategi. Mot bakgrund av denna problematik vill jag titta närmare på hur olika kommuner i Sverige arbetar med social hållbarhet under planeringsprocesser av stadsutvecklingsprojekt för förtätning av städer. Detta görs genom att studera tre stadsutvecklingsprojekt i centrala delar av tre större städer i Skåne: Malmö, Landskrona och Helsingborg.

1.2. Syfte & frågeställningar

Syftet med detta arbete är att förstå och diskutera hur olika kommuner arbetar med den sociala hållbarhetsdimensionen i det tidiga skedet av planeringsprocesser av förtätningprojekt. Det görs genom att undersöka tre större skånska

kommuners arbete med social hållbarhet i tre utvalda stadsutvecklingsprojekt för förtätning. Utifrån syftet har följande frågeställningar formulerats:

- *Hur arbetar Malmö stad, Landskrona stad och Helsingborgs stad med den sociala hållbarhetsdimensionen i det tidiga skedet av planeringsprocesser av stadsutvecklingsprojekt för förtätning?*
- *Hur omsätts visionerna för en socialt hållbar stadsutvecklingen i översiktsplanerna till den fysiska planeringen i detaljplanerna?*
- *Vilka verktyg använder kommunerna för att stärka den sociala hållbarheten i planeringen av förtättningsprojekt?*
- *På vilket sätt kan de planerade fysiska förändringarna i förtätningen av Södra Kirseberg och Östervärn, Karlslund samt Drottninghög förstås i relation till social hållbarhet?*

1.3. Avgränsningar

Fokus i detta arbete är på mål, strategier och verktyg för att stärka den sociala hållbarheten i förtättningsprojekt ur ett planeringsperspektiv. Undersökningen fokuserar på hur kommuner arbetar med social hållbarhet i ett tidigt planeringsskede i förtättningsprojekt. Ett tidigt planeringsskede syftar här till processen för framtagandet av planerna som innefattar utredningar av handlingsalternativ och konsekvensbedömningar.

En avgränsning har gjorts till tre större städer i Skåne och projekten *Östervärn och Södra Kirseberg* i Malmö, *Karlslund* i Landskrona och *DrottningH* i Helsingborg. Även en avgränsning i tid har gjorts vilket innebär att inga dokument publicerade innan år 2012 har studerats. Avgränsningen har gjorts för att de plandokument som anses relevanta för denna undersökning är antagna 2012 eller senare. Samtliga avgränsningar har gjorts för att undersökningen skulle vara genomförbar inom den satta tidsramen för arbetet.

Litteraturstudien har avgränsats till vetenskaplig litteratur som diskuterar begreppen social hållbarhet och/eller förtätning. Även dokument och rapporter utgivna av olika organisationer och myndigheter kring mål och strategier för en mer socialt hållbar stadsutveckling och/eller förtätning har använts för att skapa en bättre bild av dagsläget. Denna undersökning går inte heller in på det juridiska kring planering då fokus är på de utredningar, ställningstaganden och prioriteringar av sociala hållbarhetsaspekter som görs under det tidiga skedet av planeringsprocesser.

1.4. Målgrupp

Målgruppen för detta arbete är yrkesverksamma och studerande planerare som är intresserade av hur olika kommuner arbetar med social hållbarhet i planeringsprocesser av förtättningsprojekt.

2. Metod

De valda metoderna för denna studie är litteraturstudie samt flerfallstudie inom vilken sex intervjuer, kvalitativa och kvantitativa dokumentstudier samt platsbesök genomförts i anknytning till de valda fallen.

2.1. Litteraturstudie

Undersökningen inleddes med en litteraturstudie i syfte att skapa en översikt av tidigare forskning kring social hållbarhet, förtätning och social hållbarhet i fysisk planering - både ur ett svenskt och internationellt perspektiv. Därför studerades både litteratur på svenska och engelska. Då det finns begränsat med litteratur som diskuterar relationen mellan social hållbarhet och förtätning har främst generella teorier om social hållbarhet och generella teorier om förtätning valts ut. Litteratursökning gjordes via SLU-bibliotekets söktjänst Primo samt via Google Scholar. För att hitta relevant litteratur användes följande sökord:

- densification
- infill development
- dense cities
- social sustainability
- social consequences densification
- densification gentrification
- social sustainability planning
- förtätning
- förtäta
- täta städer
- social hållbarhet
- sociala konsekvenser förtätning
- förtätning gentrifiering
- social hållbarhet planering

2.2. Flerfallstudie

Arbetet baseras på en komparativ flerfallstudie av tre projekt i tre större städer i tre olika skånska kommuner. De valda fallen är *Östervärn och Södra Kirseberg* i Malmö, *Karlslund* i Landskrona och *DrottningH* i Helsingborg. Genom att göra en komparativ flerfallstudie kan man belysa mönster och samband som möjliggör en generalisering och teoriutveckling (May 2013).

Inom flerfallstudien har såväl kvantitativa som kvalitativa insamlingsmetoder använts i form av intervjuer med tjänstepersoner, dokumentstudier av plandokument samt platsbesök. May (2013) argumenterar att det är viktigt att kombinera metoder i fallstudieforskning för att kunna studera fallet i sin komplexitet från olika perspektiv. Genom att kombinera flera metoder och jämföra resultaten kan metoderna komplettera varandra för att minska effekterna av deras individuella svagheter som annars kan leda till betydande kunskapsluckor (Bryman 2012).

2.2.1 Urval av fall

Förtätning är ett planeringsideal i de flesta svenska städer och kommuner vilket innebär att det finns ett brett urval av möjliga fall för denna studie. Urvalet av fall för denna studie baseras därför på att det är en större stad med ett pågående

kommunalt drivet stadsutvecklingsprojekt i ett område inom stadens gränser samt på geografisk närhet för att kunna genomföra platsbesök och intervjuer på plats i områdena. Malmö, Landskrona och Helsingborg som utgör fall för denna flerfallstudie är större städer som ligger längst Skånes västkust. Alla tre kommunerna driver stadsutvecklingsprojekt för förtätning i nordöstra delen av staden: *Södra Kirseberg och Östervärn* i Malmö, *Karlslund* i Landskrona och *DrottningH* i Helsingborg. Alla tre områden beskrivs som socialt och fysiskt avskilda från resten av staden och präglas av upplevd otrygghet och relativt låg socioekonomisk status. Fallen valdes också baserat på att de är pågående projekt och att planerna inte är alls eller inte fullständigt fysiskt realiserade. Planeringen av områdena är dock i olika skeden då Helsingborgs stad och Landskrona stad redan börjat bygga och utveckla den fysiska miljön medan Malmö stad väntas börja bygga år 2023 om detaljplanerna antas (Thomasson 2021). I denna studie studeras det tidiga skedet av planeringsprocesser innan de fysiska ingreppen för förtätning har genomförts så även om Landskrona stad och Helsingborgs stad har påbörjat sina realiseringar av planerna undersöks inte resultaten av förtätningen.

2.2.2. Intervjuer

För att undersöka hur de olika kommunerna arbetar med social hållbarhet i stadsutvecklingsprojekt för förtätning har totalt sex intervjuer med tjänstepersoner involverade i utvecklingen eller planeringen av projekten genomförts (se tabell 1).

Via kommunens kontaktcenter upprättades en kontakt med en tjänsteperson som de ansåg hade ansvar för det sociala hållbarhetsperspektivet i stadsutvecklingen generellt och/eller i det valda projekten för denna studie. I Malmö var det en planarkitekt som ansvarar för sociala frågor i planering och som har deltagit i projekt i utvecklingsområdet Södra Kirseberg och Östervärn. I Landskrona var det en trygghetssamordnare som arbetar med utvecklingsområdet Karlslund. I Helsingborg var det en planarkitekt som arbetar med att ta fram detaljplaner i utvecklingsområdet Drottninghög. I Malmö och Helsingborg tillfrågades och intervjuades även projektledaren för det valda projektet men i Landskrona fanns ingen uttalad projektledare så via rekommendation tillfrågades och intervjuades en planarkitekt som arbetar med detaljplanering i projektområdet.

Intervjuerna var semistrukturerade och hölls över videosamtal eller på kommunhuset. En generell intervjuguide (se bilaga 1) med teman och frågor skapades inför intervjuerna men guiden anpassades något efter intervjupersonens roll i projektet och på kommunen. Intervjuerna berörde både intervjupersonernas erfarenhet av att arbeta i respektive områden och med social hållbarhet i planering och/eller förtätningprojekt samt intervjupersonens syn på förtätning och social hållbarhet. Semistrukturerade intervjuer valdes som metod då de tillåter en kombination av specificerade frågor för jämförbarhet men ger intervjupersonen möjlighet att bidra med ytterligare kvalitativt material genom klagöranden och fördjupningar av de givna svaren (May 2013).

Tabell 1: Genomförda intervjuer

Intervjuperson	Kommun	Tid och plats för intervju	Längd på intervju	Motivering
Planarkitekt	Malmö stad	22-03-03, kl. 15.00 Videosamtal	50 min	Ge inblick i hur kommunen arbetar med sociala frågor i planering
Projektledare för framtagandet av översiktsplan för <i>Södra Kirseberg och Östervärn</i>	Malmö stad	22-03-24, kl. 13.00 Videosamtal	40 min	Ge inblick i hur kommunen arbetar med social hållbarhet i planeringen av det valda förtättningsprojektet
Trygghetssamordnare	Landskrona stad	22-03-16, kl. 10.00 Landskrona stadshus	50 min	Ge inblick i hur kommunen arbetar med den sociala hållbarhetsaspekten trygghet i det valda förtättningsprojektet
Planarkitekt	Landskrona stad	22-03-08, kl. 10.00 Landskrona stadshus	45 min	Ge inblick i hur kommunen arbetar med social hållbarhet i planeringen av det valda förtättningsprojektet
Planarkitekt	Helsingborgs stad	22-03-07, kl. 8.30 Videosamtal	30 min	Ge inblick i hur kommunen arbetar med social hållbarhet i planeringen av det valda förtättningsprojektet
Projektledare för <i>DrottningH</i>	Helsingborgs stad	22-03-24, kl. 9.00 Videosamtal	30 min	Ge inblick i hur kommunen arbetar med social hållbarhet i planeringen av det valda förtättningsprojektet

Intervjuerna spelades in med tillåtelse från intervjupersonen och transkriberades sedan för att underlätta bearbetning av det insamlade materialet. Genom att spela in intervjuerna kunde materialet lyssnas igenom flera gånger för att minska risken för att viktiga aspekter missas eller att uttalanden feltolkas (Bryman 2012).

2.2.3. Dokumentstudie

En dokumentstudie genomfördes för att undersöka kommunernas officiella mål och strategier för stadsutvecklingen för förtätning samt för att studera hur de beskriver och diskuterar social hållbarhet. Både en kvalitativ och en kvantitativ innehållsanalys av dokumenten har genomförts. Dokumenten som har valts ut för studien är kommunens översiktsplan, fördjupade översiktsplan för det valda projektet samt detaljplaner inom planområdet. Se utvalda dokument och motivering till dess relevans för studien i tabell 2. Landskrona stad har valt att inte ta fram en separat fördjupad översiktsplan för utvecklingen i Karlslund utan planerna beskrivs istället kortfattat i *Fördjupad översiktsplan för Landskrona tätort* (Landskrona stad 2014) samt i detaljplannedokumentet. Ingen av detaljplanerna från Malmö stad har vunnit laga kraft vid tillfället för denna undersökning.

Tabell 2: *Utvalda dokument för dokumentstudie*

Kommun	Dokument	Motivering
Malmö stad	Översiktsplan för Malmö: Planstrategi (Malmö stad 2018)	Ger inblick i kommunens övergripande mål för stadens utveckling och sociala hållbarhet.
	Fördjupad översiktsplan för Södra Kirseberg och Östervärn (Malmö stad 2020)	Ger inblick i kommunens mål och strategier för den sociala hållbarheten i planområdet.
	Detaljplan för fastigheten Innerstaden 30:40 och Innerstaden 31:7 m fl i Innerstaden i Malmö (Malmö stad 2019)	Ger inblick i hur kommunens övergripande mål konkretiseras i en ansökan till en juridiskt bindande plan.
	Underlag till begäran om planuppdrag: Detaljplan för del av fastigheten Järnvägen 1:5 i Kirsebergsstaden i Malmö (Malmö stad 2021b)	
Landskrona stad	Översiktsplan 2030 Landskrona stad (Landskrona stad 2016)	Ger inblick i kommunens övergripande mål för stadens utveckling och sociala hållbarhet.
	Fördjupad översiktsplan för Landskrona tätort (Landskrona stad 2014)	Ger inblick i kommunens mål och strategier för den sociala hållbarheten i planområdet.
	Detaljplan för del av Karlslund 1:1, m fl., Karlslundsgatan, Landskrona stad (Landskrona stad 2017)	Ger inblick i hur kommunens övergripande mål konkretiseras i en juridiskt bindande plan.
	Detaljplan för del av Kopparängen 1 m fl, (Karlslund: del av Koppargården och Silvergården), Landskrona stad (Landskrona stad 2019)	
	Detaljplan för del av Karlslund 1:1 m fl, Idrottsområdet, Landskrona stad (Landskrona stad 2021)	
	Detaljplan för del av Karlslund 1:1 m fl, Guldängen, Landskrona stad (Landskrona stad 2022b)	
Helsingborgs stad	Översiktsplan för Helsingborgs stad (Helsingborgs stad 2021)	Ger inblick i kommunens övergripande mål för stadens utveckling och sociala hållbarhet.
	Planprogram för Drottninghög (Helsingborgs stad 2012)	Ger inblick i kommunens mål och strategier för den sociala hållbarheten i planområdet.
	Strukturbild Drottninghög 2018 PM (Styrgrupp DrottningH 2019)	
	Detaljplan för fastigheten Drottninghög västra 1 m fl, Drottninghög (Helsingborgs stad 2015)	

<p>Detaljplan för del av fastigheten Drottninghög Södra 3 m fl, Drottninghögs centrum (Helsingborgs stad 2018a)</p>	<p>Ger inblick i hur kommunens övergripande mål konkretiseras i en juridiskt bindande plan.</p>
<p>Detaljplan för fastigheten Fältköket 5 m fl, Drottninghög (Helsingborgs stad 2018b)</p>	
<p>Detaljplan för fastigheten Drottninghög Västra 2 m fl, Drottninghög (Helsingborgs stad 2020)</p>	

2.2.3.1. Kvalitativ innehållsanalys

En kvalitativ innehållsanalys har gjorts som ett komplement till intervjuerna för att undersöka kommunernas uttalade mål för den sociala hållbarheten i stadsutvecklingen samt hur de planerar att nå målen genom åtgärder och strategier. Dokumenten lästes först i sin helhet och sedan i syfte att hitta meningar, avsnitt och kapitel med en tydlig koppling till social hållbarhet och/eller förtätning. Johansson och Khakee (2009) lyfter den kvalitativa texttolkande metoden som det grundläggande metodologiska analysredskapet för att analysera plandokument då plantexter både explicit och implicit speglar kommunens syn på samhället idag, samhällets framtid, maktförhållanden, medborgardeltagande, etc.

2.2.3.2. Kvantitativ innehållsanalys

Syftet med den kvantitativa innehållsanalysen av kommunala dokument är främst att undersöka hur ofta sociala hållbarhetsaspekter tas upp i jämförelse med ekonomiska och miljömässiga. En ordsökning i dokumenten gjordes efter orden *hållbar*, *social*, *ekonomisk* och *ekologisk/miljömässig* för att identifiera vilken hållbarhetsdimension som nämns och diskuteras mest frekvent i kommunernas plandokument och kan därför tolkas som en prioritet i arbetet.

En kvantitativ innehållsanalys gjordes även för att undersöka vilka begrepp kopplat till social hållbarhet som används mest frekvent i de valda plandokumenterna (se tabell 2) i syfte att undersöka vilka sociala hållbarhetsdimensioner som prioriteras och diskuteras i kommunens planarbete. Urvalet av begrepp för undersökningen baserades på aspekter identifierade i uppsatsens teoretiska ramverk och litteraturöversikt.

Även en kvantitativ innehållsanalys av begrepp kopplade till ekologisk/miljömässig hållbarhet gjordes som komplement till den kvantitativa innehållsanalysen av de tre hållbarhetsdimensionerna. Det gjordes då ekologisk eller miljömässig hållbarhet ofta ges mycket utrymme i plandokument men diskuteras ofta mer detaljerat med beskrivande ord (Nyström & Tonell 2012). Urvalet av begrepp för undersökningen baserades på frekvent använda miljömässiga begrepp i Hedenfelts rapport från 2013.

Den kvantitativa innehållsanalysen av dokument som metod valdes för att öka jämförbarheten mellan de olika dokumenten i dokumentstudien samt mellan de olika fallen. Kvantitativa metoder i jämförelse med kvalitativa underlättar jämförbarhet och minskar påverkan från subjektivitet (Bryman 2012).

2.2.4. Platsbesök

Platsbesök i de olika städerna och projektområden har gjorts vid två tillfällen för att få en bättre förståelse för platsen (se tabell 3). Platsbesök i fallstudieområdena genomfördes för att undersöka hur stadsrummet i området används innan förtätningen och av vem, samt hur tillgängligheten och tätheten upplevs. I fallstudier är platsbesök eller observationer viktiga för att skapa en egen förståelse för platsen som annars bara beskrivs i intervjuer och dokument (May 2013).

Tabell 3: *Genomförda platsbesök*

Plats	Tid för platsbesök	Beskrivning av besöket
Malmö	22-03-16, eftermiddag	Körde runt och promenerade i projektområdet.
	22-06-07, förmiddag	Promenerade runt och i projektområdet.
Landskrona	22-03-08, förmiddag	Promenerade till och i projektområdet.
	22-03-16, förmiddag	Körde runt och promenerade i projektområdet.
Helsingborg	22-03-16, eftermiddag	Körde runt och promenerade i projektområdet.
	22-06-28, för- och eftermiddag	Deltog i rundturer och föreläsningar under <i>H22 City Expo - Drottninghög</i> . Promenerade i projektområdet.

2.3. Bearbetning av empiri

För att bearbeta det insamlade materialet från flerfallstudien har Braun och Clarkes (2006) metod för tematisk analys av kvalitativ forskning använts. Metoden presenteras i form av en guide med sex faser, vilka är följande:

1. Bekanta dig med din data (eng. 'familiarising yourself with your data')
2. Utveckla initiala koder (eng. 'generating initial codes')
3. Leta efter teman (eng. 'searching for themes')
4. Granska teman (eng. 'reviewing themes')
5. Definiera och namnge teman (eng. 'defining and naming themes')
6. Producera rapporten (eng. 'producing the report')

Under den första fasen bekantar forskaren sig med sin data genom att läsa igenom materialet upprepade gånger. Braun och Clarke (2006) förespråkar att transkribera intervjuer ordentligt och läsa igenom allt material minst en gång innan kodningen av innehållet inleds. Bearbetningen av materialet i denna studie inleddes med att

transkribera intervjuerna och läsa igenom alla dokument i dokumentstudien en inledande gång utan att söka efter specifik information.

Den andra fasen i Braun och Clarkes (2006) metod, *utveckla initiala koder*, inleds när man har bekantat sig med sitt material och har skapat sig en idé om vad som är intressant i materialet. I denna studie utvecklades initiala koder separat för varje individuellt plandokument eller intervju men med avstamp i teori och litteratur kring social hållbarhet och förtätning.

Under den tredje fasen börjar analysen av det kodade materialet för att hitta sammanhängande koder som kan grupperas för att kunna dela in materialet i större potentiella teman (Braun & Clarke 2006). När initiala koder för varje separat dokument och intervju i denna studie hade skapats granskades de för att identifiera möjliga teman utifrån teori och litteratur kring social hållbarhet och förtätning.

I den fjärde fasen granskas de teman som identifierats under den tredje fasen för att förfina indelningen av teman (Braun & Clarke 2006). Genom att granska sina teman kan man upptäcka om vissa teman saknar relevans eller data och behövs exkluderas, eller om ett tema bör sammanfogas med ett annat eller delas upp (ibid). I denna studie granskades de identifierade teman i varje plandokument och intervju för att sedan sammanfogas eller delas upp beroende på hur mycket material som fanns eller hur stor vikt som lades vid aspekten i materialet. Denna indelning av teman användes för att presentera resultaten av de olika fallstudierna.

I fas fem förfinas man temaindelningen ytterligare inför analys genom att identifiera det mest väsentliga i varje tema och försöka att kort beskriva vad det betyder och sedan namnge det (Braun & Clarke 2006). Inför analysen jämfördes temaindelningarna från de olika plannivåerna i fallstudierna med varandra samt med de andra fallen och med teori och litteratur för att identifiera de mest väsentliga teman. Temaindelningen från detta steg användes för att strukturera analysen och jämförelsen av resultaten från de olika fallstudierna, vilket övergick i fas sex av Brauns och Clarkes (2006) guide: att producera rapporten.

3. Planeringsteori

I detta kapitel presenteras teorier kring planeringens grunder och planerarens roll och ansvar i stadsplaneringen i syfte att belysa möjligheter och utmaningar i planeringsprocesser. Materialet i detta kapitel kommer sedan att användas som stöd för att analysera och diskutera det empiriska materialet.

3.1. Den fysiska planeringens uppgift

I Sverige har kommunerna huvudansvar för den fysiska planeringen. Den fysiska planeringens uppgift är enligt regeringens proposition 1994/95:230 (Nyström & Tonell 2012:173):

1. Att utveckla en ändamålsenlig och långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur.
2. Att den tekniska infrastrukturen anpassas till och utvecklas med hänsyn till miljökrav och naturens kretslopp.
3. Att skapa en rik och levande vardagsmiljö.
4. Att förbättra det lokala inflytandet.

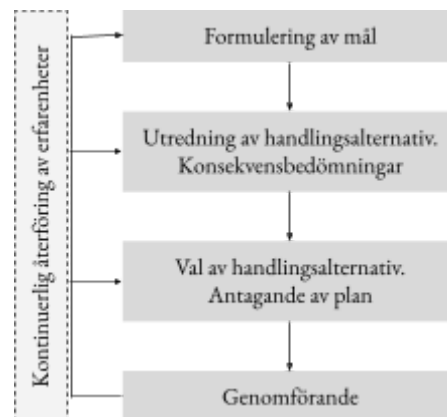
Nyström och Tonell (2012) betonar att även om den fysiska planeringens utfall i huvudsak är av fysisk karaktär så innebär det inte att det enbart är fysiska faktorer som beaktas i planarbetet. De hävdar att:

“Vid beslut om lokalisering av bostadsbebyggelse och service eller i fråga om bevarande av rekreationsområde etc. har t.ex. sociala och kulturella förhållanden, fördelningspolitiska aspekter och affektionsvärden vanligtvis stor betydelse. Med andra ord: icke-fysiska faktorer påverkar behandlingen av de fysiska planeringsobjekten.” (Nyström & Tonell 2012:175)

Enligt Nyström och Tonell (2012) måste det finnas en förståelse för människors vardagsliv, livssituationer och behov som ska tas hänsyn till i planeringen för att skapa hållbara och inkluderande livsmiljöer. Aspekter som traditionellt inte förknippas med fysisk planering måste beaktas och då sätts planerarens förmåga att lyssna till åsikter och ta till sig information från lokala företrädare på prov (ibid). Det behövs även en lokal förståelse för vad som bidrar till människors förankring och identifikation med sin närmiljö då det kan “grundas på intryck från platser med såväl alldaglig karaktär som de med historisk anknytning” (Nyström & Tonell 2012:221).

Planeringsprocessen initieras med en formulering av mål och därefter genomförs utredningar av olika handlingsalternativ och bedömningar av möjliga konsekvenser som kan uppstå till följd av planen. Utifrån resultaten av utredningarna och bedömningarna väljs det handlingsalternativ som anses vara det mest fördelaktiga och planen granskas inför antagande och därefter påbörjas genomförandet av planen (Nyström & Tonell 2012)(se figur 1). Även om översiktsplaneringens främsta syfte är att förmedla “en vision av framtiden och att ange riktpunkter för en önskvärd utveckling” (Nyström & Tonell 2012:241) så är framtagandet av planen viktig för att förbättra kunskapen och förståelsen för olika intressen (ibid).

Genom kontinuerlig återföring av erfarenheter kan planeringen som verktyg utvecklas.

Figur 1: Modifierad planeringsmodell, baserad på figur av Nyström & Tonell (2012)

Nyström och Tonell understryker att planering är “en form av *maktutövning* som huvudsakligen sker i de två dimensionerna tid och rum” (Nyström & Tonell 2012:86). Stadsplaneringsideal är en produkt av sin tid och kontext och påverkas av “rådande livsstilmönster, ekonomiska, politiska och militära förhållanden samt transporttekniska aspekter” (Johansson & Khakee 2009:83).

3.2. Planering idag

Planering idag ses ofta som en intern angelägenhet som främst berör kommunen, markägare, exploatörer, direkt inblandade intresseorganisationer och eventuella statliga intressen (Nyström & Tonell 2012). Till följd av den svenska decentraliseringen och nyliberaliseringen har privata aktörer idag större inflytande i stadsplanering genom offentliga-privata samarbeten och partnerskap (Johansson & Khakee 2009). Planeringsprocesser idag inleds i många fall med förhandlingar mellan kommun och markägare som ofta leder till att de ingår i någon form av avtal (ibid). Offentliga-privata partnerskap leder ofta till mer effektiva beslut och ett högre tempo i utvecklingen vilket lämnar mindre utrymme för medborgares inflytande och undersökningar rörande allmänintresset (ibid). Johansson och Khakee (2009) hävdar att denna maktförskjutning har lett till att större vikt läggs vid privata vinstintressen, tillväxtfrågor och investeringar i infrastruktur framför miljö- och fördelningsfrågor. Karlsson et al. (2020) hävdar att det råder en förtroendekris inom samhällsplaneringen då medborgarna uppfattar samhällsutvecklingen som byråkratisk och att den främjar företagsintressen framför medborgarintressen. Samtidigt upplever många samhällsplanerare och tjänstepersoner ett bristande engagemang och kompetens hos invånarna att se hela samhällets långsiktiga intressen (ibid). Både Karlsson et al. (2020) och Nyström och Tonell (2012) lyfter medborgardeltagande som en väsentlig del i kunskapsupbyggnaden i planeringsprocessen och hur det kan användas för att bygga upp en tillit men även för att förhandla och lösa konflikter.

3.3. Planerarens roll

Johansson och Khakee argumenterar att det främsta syftet med planering är att “implementera politiska mål för bebyggelseutveckling och för tillhandahållandet av kollektiv service” (Johansson & Khakee 2009:202). Planerarens uppgift blir då att hjälpa till att implementera målen utan att påverkas av särintressen. Planerare är offentligt anställda av politiska myndigheter och förväntas då vara lojala till sin uppdragsgivare, men de har även ett etiskt ansvar att se till att allmänintresset beaktas genom att “arbeta för att kunskaper om människors villkor och behov är tillgängliga för samhällsdebatten och beslutsfattarna” (Johansson & Khakee 2009:63–64). Planeraren behöver balansera att vara lyhörd gentemot allmänheten och samtidigt vara redovisningsskyldig inför sina uppdragsgivare (ibid). Stadsplaneringen innebär konstanta avvägningar och beslut som påverkar samhällsutvecklingen och Johansson och Khakee (2009) hävdar att etik i stadsplanering innebär att identifiera etiska dilemman och lista ut vilken möjlighet planeraren har att påverka. Planeraren måste sedan ta beslut baserat på “en rationell övervägning av fakta i det enskilda fallet och generella etiska principer” (Johansson & Khakee 2009:31) om att antingen göra något eller låta bli. Stadsplanering innefattar ett brett spektrum av olikartade planeringsuppdrag med varierande kontexter, intressekonflikter och “djuplodande politisk-filosofiska frågeställningar om rättvisa och delaktighet” (ibid).

3.4. Framtidens planering

Då den grundläggande infrastrukturen är sedan länge på plats i städerna innefattar den moderna planeringen främst kompletteringar eller försök att “rätta till vad som blivit fel i stadsbyggandet” (Nyström & Tonell 2012:141). Planering för förändring av redan bebyggda miljöer ställer högre krav på dialog med de som berörs av förändringarna för att kunna skapa en förståelse för de lokala förutsättningarna (Nyström & Tonell 2012). Enligt Nyström och Tonell (2012) är en av de stora svagheter i det moderna planeringssystemet att det lokala inflytandet är begränsat och de efterfrågar därför en förändring i planeringens form och en omdefiniering av planeringens uppgifter. De argumenterar att planeringen kan “inte längre avgränsas gentemot genomförandet av förändringar och förvaltningen av den fysiska miljön, utan måste även ingå som en del av en och samma process, eftersom planeringen även måste fortsätta efter det att bostäder, arbetsplatser och allmänna platser färdigställts” (Nyström & Tonell 2012:142). Nyström och Tonell (2012) förespråkar att de boende och verksamma i området bör ta över ansvaret för förvaltningen av den fysiska miljön för att stärka deras möjligheter att påverka sina egna levnadsvillkor.

4. Perspektiv på förtätning

I detta kapitel beskrivs och diskuteras förtätning utifrån olika perspektiv i syfte att belysa potential i förtätning som strategi för en mer hållbar stadsutveckling, men även problematiken i företeelsen och de sociala konsekvenser som kan uppstå till följd av förtätning.

Förtätning är idag en vanlig urban företeelse och ses globalt som ett stadsplaneringsideal (UN-Habitat 2014; Boverket 2016). Trots att begreppet *förtätning* används frekvent i juridiskt bindande planer och offentliga dokument så finns det inte en tydlig och allmänt vedertagen definitionen av vad förtätning är. Svenska akademins ordbok definierar *förtäta* som att “tillstoppa springor l. hål i (ngt) o. därigenom göra (det) tätt, tätat” (SAOB 1928) eller att “göra (ngt) mera tätt l. sammanhängande l. massivt, vanl. gm att bringa beståndsdelarna närmare varandra” (ibid).

4.1. Svenskt planeringsperspektiv

Boverket som är Sveriges myndighet för samhällsplanering, byggande och boende förespråkar förtätning som utvecklingsstrategi för svenska samhällen (Boverket 2016). Boverket likställer begreppet förtätning med komplettering och hävdar att det är en metod för att “förändra stadsbilden och skapa den variation och de samband som man menar modernismens funktionsuppdelning bröt och som har bidragit till en separering av människor i staden” (Boverket 2010:126).

Sveriges Kommuner och Landsting identifierar i rapporten *Förtätning av städer - Trender och utmaningar* (2015) fem utmaningar vid förtätning:

1. Samordna bebyggelse och trafik
2. Bygga nya bostäder och ta hand om gamla
3. Utmana bilnormen
4. Utveckla attraktiva stadsrum
5. Utveckla social sammanhållning

4.2. Vetenskapligt perspektiv

I *Understanding Density and High Density* (2009) diskuterar Cheng olika definitioner av täthet och delar in företeelsen i tre olika kategorier: *fysisk täthet*, *byggnadstäthet* och *urbanmorfologi* samt *upplevd täthet*. *Fysisk täthet* definierar Cheng (2009) som en hög koncentration av människor eller fysiska strukturer inom ett geografiskt område. Med *byggnadstäthet* och *urbanmorfologi* syftar Cheng (2009) på den urbana formen och hur tätheten är utformad. Olika kombinationer av ytanvändning och skalor skapar variationer av möjliga utformningar av stadslandskapet. *Upplevd täthet* däremot syftar till individens uppfattning av antalet människor på en given yta samt hur ytan är organiserad och hur tillgängligheten på platsen upplevs (Cheng 2009). Platsens karaktär är en viktig aspekt i den upplevda tätheten men ännu viktigare är samspelet mellan

individerna och dess miljö (ibid). Cheng (2009) understryker att en tydlig definition av tätetens form och mått måste specificeras i det sammanhang det används då det finns en mängd olika definitioner som kan leda till missförstånd och oklarheter.

Pelczynski och Tomkowicz (2019) identifierar fyra olika tillvägagångssätt för urban förtätning. Den första är att effektivisera användandet av existerande byggnader genom att ändra deras funktion. Den andra är att intensifiera den existerande utvecklingen genom att bygga nytt eller bygga ut för att fylla mellanrum i stadsstrukturen. Den tredje är att bygga under eller ovanpå existerande byggnader och den fjärde är att riva gammalt för att bygga nytt. Pelczynski och Tomkowicz (2019) har identifierat ett antal för- och nackdelar med dessa olika typer av förtätning (se tabell 4).

Tabell 4: För- och nackdelar med de olika tillvägagångssätten för urban förtätning, baserad på tabell av Pelczynski och Tomkowicz (Pelczynski & Tomkowicz 2019:3–4)

Typ av förtätning	Fördelar	Nackdelar
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Underhåll av offentliga och privata öppna ytor • Låga kostnader för förtätning, vanligtvis lägre än nybyggnation • Förbättrad teknisk status för byggnader; möjliga förbättringar av energieffektivitet och miljöeffektivitet • Begränsad störning av den befintliga strukturen av byggnader - mindre belastning för den naturliga miljön • Förbättrad struktur för urbana funktioner - ökad mångfald och ersättning av oattraktiva, ineffektiva funktioner • Bevarande av rumslig potential för utveckling • Möjlighet att bevara byggnaders historiska värde 	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsat utrymme för nya funktioner • Begränsad möjlighet att skapa funktionella lösningar • Byggnationens olägenhet för befintliga användare av byggnaderna • Tekniska svårigheter att utföra byggnadsarbeten i exploateringsbyggnader • Med större skala av förändring, risk för gentrifiering • Betydande formella restriktioner med hänsyn till historiska byggnader
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Användning av försummade, dåligt använda områden • Ökning av användbart område inom samma fastighet eller i dess närhet • Effektiv förtätning • Möjlighet till bevarande av stadslandskapet 	<ul style="list-style-type: none"> • Reducering av offentliga och privata öppna ytor • Potentiell minskning av grönytor och tillgängliga rekreationsområden på marknivå • Högre kostnader för konstruktion av faciliteter • Behov av att säkerställa säkerhet för intilliggande byggnader • Minskad exponering för solljus, ökad skuggning av närliggande områden och byggnader • Behov av att bevara funktionaliteten hos de intilliggande byggnaderna • Byggnationens olägenhet för

		befintliga användare av byggnaderna <ul style="list-style-type: none"> • Minskad frihet att utforma funktioner
3.	<ul style="list-style-type: none"> • Bevara öppna ytor • Bevarande av befintliga resurser av den byggda miljön, teknisk infrastruktur • Betydande formella restriktioner med hänsyn till historiska byggnader • Hög förtätningseffektivitet för en relativt låg kostnad • God tillgång till dagsljus och sol • Hög flexibilitet i utformning av funktionella och formella lösningar • Förbättra det tekniska tillståndet för byggnader, möjliga förbättringar av energin och miljöprestanda av byggnader • Underhåll av offentliga och privata öppna ytor • Bevarande av lokal identitet • Bevarande av grönytor 	<ul style="list-style-type: none"> • Potentiellt fler kollisioner med befintlig infrastruktur och fler begränsningar i samband med dess återuppbyggnad • Potentiell minskning av vattenabsorberande ytor • Potentiell minskning av tillgängliga rekreationsområden • Byggnationens olägenhet för befintliga användare av byggnaderna • Minskat solljus, ökad skuggning för närliggande byggnader • Betydande formella restriktioner med hänsyn till värdefulla historiska byggnader • Risk för förlust av lokal identitet • Det potentiella behovet av utbyggnad av infrastruktur • Förvandling av stadsbilden • Höga investeringskostnader • Potentiellt komplexa geoteknikfrågor
4.	<ul style="list-style-type: none"> • Hög effektivitet av förtätning • Stor flexibilitet i att utforma funktionella och formella lösningar • Möjlighet att införa byggnader av högre kvalitet och teknisk effektivitet • Förbättrad struktur för urbana funktioner – ersättning av oattraktiva, ineffektiva funktioner • Potential för ökning av den urbana mångfalden • Möjlighet att vitalisera och stödja stadslandskapet 	<ul style="list-style-type: none"> • Minskning av befintliga tillgångar i byggd miljö • Stora investeringskostnader • Ökad belastning på den naturliga miljön (effekter av rivning, energi, transport, avfallshantering) • Risk för överbelastning av stadsväven • Risk för förlust av lokal identitet • Risk för gentrifiering • Risk för förlust av den funktionella mångfalden

Pelczynski och Tomkowicz (2019) betonar vikten av att beakta de befintliga värden som finns på platsen och anpassa förtätningen både till stadens storleken och karaktär samt till befolkningens behov och förväntningar. Därför måste både nulägesanalyser och analyser av olika framtidsscenarier göras för att ta fram regler och kriterier för utvecklingen (Pelczynski & Tomkowicz 2019).

4.2.1. Sociala konsekvenser av förtätning

Cavicchia (2021) hävdar att utbudet av litteratur kring de sociala effekterna av förtätning är begränsat i jämförelse med de två andra hållbarhetsdimensionerna. De sociala effekterna av förtätning ses även som betydligt mer kontroversiella (Cavicchia 2021). Istället lyfts de sociala fördelarna med förtätning som självklara och ifrågasätts sällan av maktinnehavare och -utövare (ibid). Enligt Haupt et al.s

undersökning från 2020 av översiktsplaner från 59 olika svenska kommuner rörande deras motivation bakom strategin att förtäta finns det ett glapp mellan kommunernas motivationer och forskningen. De hävdar att kommuners översiktsplaner generellt ger en för positiv bild av förtätning som strategi för en mer hållbar stadsutveckling utan något empiriskt bevis (Haupt et al. 2020).

4.2.1.1. Gentrifiering

Gentrifiering är en process som innebär en förändring i ett områdes befolkning där en socioekonomiskt svag befolkning ersätts av invånare med en högre socioekonomisk status i samband med en förändring i den byggda miljön genom ökade investeringar (Clark 2005). Enligt Cheshire et al. (2019) är gentrifiering och förtätning ofta sammankopplade processer i storskaliga om- eller nybyggnationer av bostadsområden för förtätning av centrala delar av städer. Detta kan ses som en del i den tredje vågen av gentrifiering som karakteriseras av en kommunalt eller statligt driven gentrifiering genom skattefinansierade stadsutvecklings- eller stadsförnyelseprojekt (Cheshire et al. 2019). Clark (2005) argumenterar att gentrifiering idag är accepterat som en global urban strategi men maskerat som 'förnyelse', 'återinvestering', 'renovation' eller 'ombyggnation' av områden för att skapa en attraktiv, kreativ och global stad. De sociala kostnaderna av dessa strategier beskrivs då ofta som oundvikliga och nödvändiga för stadens hållbara utveckling (Clark 2005). Clark (2005) hävdar att gentrifiering inte går att undgå i kapitalistiska samhällen men att effekterna kan begränsas genom att erbjuda de boende stöd och skapa möjligheter istället för att tvångsförflytta dem (eng. 'displacement'). Cavicchia (2021) argumenterar på liknande vis att rättviseaspekter och jämlikhet måste ges mycket större utrymme i stadsutvecklingen än de har idag för att minska risken för och effekterna av gentrifiering. Levy et al. (2006) betonar vikten av samhällsengagemang (eng. 'community involvement') för att motverka gentrifiering och bostadssegregation då de boende kan identifiera lokala behov och delta i att utveckla strategier för att möta behoven.

5. Teoretiskt perspektiv på social hållbarhet

I detta kapitel presenteras teorier kring begreppet *social hållbarhet* i syfte att utgöra grund för analysen av det empiriska materialet.

Social hållbarhet är ett mycket omdiskuterat och svårdefinierat begrepp som forskare tillskriver olika innebörder utifrån subjektiva bedömningar baserade på normer och värderingar (Hedenfelt 2013). Hållbarhetsbegreppets komplexitet kan argumenteras vara en del av dess styrka då det är en abstrakt idé som människor med olika åsikter kan samlas under för att diskutera och försöka driva utvecklingen mot (Tahvilzadeh et al. 2017). Hedenfelt menar att hållbarhetsbegreppet “behöver kunna vara lika komplext och dynamiskt som samhället vi lever i för att vara effektivt” (Hedenfelt 2013:13). Samtidigt är det viktigt att göra en lokal konkretisering av ett så komplext begrepp för att kunna arbeta med det i praktiken (Isaksson 2006). Det är svårt men viktigt att hitta en rättvis och välgrundad definition av begreppet eftersom “[de] som definierar vad hållbar utveckling ska innebära har stor makt över samhällets utveckling” (Hedenfelt 2013:14).

5.1. Social hållbarhet i stadsutveckling

I artikeln *The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability* (2011) definierar Dempsey et al. ett hållbart samhälle som en plats där människor vill leva och arbeta, nu och i framtiden, och där boendes och framtida boendes behov möts, utan att negativt påverka miljön, för att bidra till en hög livskvalitet (Dempsey et al. 2011:3). Dempsey et al. (2011) identifierar även olika fysiska och icke-fysiska aspekter av urban social hållbarhet (se tabell 5).

Tabell 5: Fysiska och icke-fysiska aspekter av urban social hållbarhet, baserad på tabell av Dempsey et al. (Dempsey et al. 2011:4)

Icke-fysiska faktorer	Övervägande fysiska faktorer
<ul style="list-style-type: none"> • Utbildning • Social rättvisa • Deltagande och lokal demokrati • Hälsa, livskvalitet och välmående • Social inkludering • Socialt kapital • Trygghet • Blandade upplåtelseformer • Rättvis fördelning av inkomst • Social ordning • Social sammanhållning • Sociala nätverk • Social interaktion • Gemenskap • Sysselsättning • Bostadsstabilitet • Aktiva grannskapsorganisationer • Kulturella traditioner	<ul style="list-style-type: none"> • Urbanitet • Attraktiva offentliga utrymmen • Anständiga bostäder • Lokal miljömässig kvalitet • Tillgänglighet • Hållbar urban design • Grannskap • Fotgängarvänliga områden

För att fördjupa förståelsen ytterligare delar Dempsey et al. (2011) in begreppet *social hållbarhet* i två dimensioner: *social rättvisa* (eng. 'social equity') och *ett hållbart samhälle* (eng. 'a sustainable community').

5.1.1. Social rättvisa

Med *social rättvisa* (eng. 'social equity') syftar Dempsey et al. (2011) på makt- och resursfördelningen i samhället och politiska frågor. Social inkludering och rättvisa är två viktiga aspekter och i ett geografiskt sammanhang handlar det om skillnad mellan områden i städer rörande exempelvis miljömässig kvalitet och tillgång till service. Tillgänglighet är det mest använda måttet på social rättvisa då man kan mäta tillgången till nödvändig service, kollektivtrafik samt vägar för gång- och cykeltrafik (Dempsey et al. 2011). Nödvändig service definierar Dempsey et al. (2011) som utbildning, anständiga bostäder, samhällsservice, grönområden, kultur och rekreation. Samtidigt understryker Dempsey et al. (2011) vikten av prisvärda bostäder i sammanhanget.

5.1.2. Ett socialt hållbart samhälle

Dempsey et al.s beskrivning av *ett hållbart samhälle* (eng. 'a sustainable community') berör frågor närmare individerna i samhället som hälsa, trygghet, deltagande, sammanhållning och sociala interaktioner (Dempsey et al. 2011). Ett socialt hållbart samhälle är ett samhälle som kan överleva och reproducera sig själv på en tillräcklig funktionsnivå vilket Dempsey et al. (2011) sammankopplar med begrepp som *socialt kapital* (eng. 'social capital') och *social sammanhållning* (eng. 'social cohesion'). Vidare identifierar Dempsey et al (2011) fem mätbara dimensioner av ett socialt hållbart samhälle:

- Sociala interaktioner / sociala nätverk i grannskapet
- Deltagande i kollektiva grupper och nätverk i grannskapet
- Grannskapsstabilitet
- Platstillhörighet
- Trygghet och säkerhet

Den första dimensionen *sociala interaktioner / sociala nätverk i grannskapet* (eng. 'Pride/Sense of Place') beskrivs som en grundsten i socialt kapital då det byggs upp en tillit mellan människorna i nätverket. Den andra dimensionen *deltagande i kollektiva grupper och nätverk i grannskapet* (eng. 'Participation in Collective Groups and Networks in the Community') hävdar Dempsey et al. påverkas positivt av en ökad täthet och blandad markanvändning då det ofta leder till en ökad tillgång till en större variation av aktiviteter att delta i. Deltagande i kollektiva grupper och nätverk i grannskapet lyfts som en avgörande aspekt för det sociala kapitalet, den sociala sammanhållningen och grannskapsstabiliteten. Den tredje dimensionen *grannskapsstabilitet* (eng. 'Community Stability') syftar till att det ska finnas väletablerade boende under långa perioder i ett grannskap (Dempsey et al. 2011). Detta anses viktigt då en hög omsättning av boende ofta är ett symptom på ett bristande grannskap eller samhälle. I områden med låg

omsättning av boende kan man se en högre nivå av social sammanhållning och känsla av platstillhörighet vilket är den fjärde dimensionen av ett socialt hållbart samhälle enligt Dempsey et al. (2011). *Platstillhörighet* (eng. *'Pride/Sense of Place'*) syftar dels till de boendes relation till sin fysiska omgivning och dels till de boendes känsla av samhörighet med andra boende i området (Dempsey et al. 2011). Platstillhörighet i ett område både påverkar och påverkas av den fysiska omgivningen på så vis att boende med en stark känsla av platstillhörighet känner större ansvar för att ta hand om sin omgivning. Samtidigt försvagas platstillhörigheten av nedgångna och nedskräpade miljöer, vilket även leder till en känsla av otrygghet och osäkerhet (ibid). Den femte dimensionen *trygghet och säkerhet* (eng. *'Safety and Security'*) syftar till den upplevda känslan av säkerhet i ett område vilket Dempsey et al. (2011) menar är en fundamental del av den sociala hållbarheten. I ett bostadsområde fritt från brottslighet kan boende känna sig trygga i sina relationer vilket ökar tilliten mellan grannar och stärker den sociala sammanhållningen och platstillhörigheten (Dempsey et al. 2011).

6. Social hållbarhet i fysisk planering

I detta kapitel presenteras och diskuteras olika framställningar av social hållbarhet i strategiska dokument och rapporter rörande social hållbarhet i en svensk planeringskontext för att belysa svenska förutsättningar i form av potential, utmaningar och regler kring social hållbarhet i planering.

6.1. Social hållbarhet i en svensk planeringskontext

Enligt plan- och bygglagen (2010:900) 2 kap. 3§ måste all planläggning med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja “en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper” (Riksdagsförvaltningen 2010). Boverket definierar en *socialt god livsmiljö* som:

“En ur social synpunkt god livsmiljö handlar bland annat om god tillgång till service, arbetsplatser, utbildning, kollektivtrafik, rekreationsområden, kultur, fritidsaktiviteter och mötesplatser. Den främjar vardagslivet för medborgarna och ger goda förutsättningar för social sammanhållning, integration, trygghet, rekreation och fysisk aktivitet. En mångfunktionell bebyggelsestruktur som används dygnet runt där bostäder, arbetsplatser och service blandas ökar möjligheten till säkerhet och trygghet i samhället. Korta avstånd till funktioner i vardagslivet ökar också tillgängligheten. De gröna och rekreativa ytornas betydelse för människors hälsa, rekreation och välbefinnande måste dock balanseras mot en allt tätare bebyggelsestruktur och utgå från vikten av att staden ska fungera och vara tillgänglig för alla.” (Boverket 2020)

Nyström och Tonell (2012) lyfter fem vanligt förekommande aspekter i fysisk planering för socialt hållbar stadsutveckling och de är:

- blandning av funktioner
- mötesplatser
- människors möjlighet att påverka utformning och användning av stadens rum
- möjligheten att på ett säkert och enkelt sätt kunna promenera och cykla
- småskalighet och integration av områden i staden

6.1.1. Utmaningar i fysisk planering för social hållbarhet

I rapporten *Den hala tvålen* (2021) diskuterar det svenska Regeringskansliet den sociala hållbarhetens roll i samhällsutvecklingen samt olika verktyg och metoder som idag används för att åskådliggöra sociala värden i fysisk planering och stadsutveckling i Sverige (Regeringskansliet 2021). Rapporten sågs som en nödvändighet då kunskapen är begränsad kring vilka verktyg och metoder som finns för att åskådliggöra sociala värden i planering samt för att kunna mäta och värdera de sociala effekterna i förhållande till ekonomiska och miljömässiga effekter (ibid).

Regeringskansliet (2021) betonar vikten av att definiera begreppet social hållbarhet utifrån en lokala kontext, d.v.s. platsens unika förutsättningar och behov i tidens politiska landskap. De argumenterar att:

“Frågan om social hållbarhet ska inte bara ställas abstrakt utan man måste också ställa frågorna hållbar för vem, på vilken nivå, i vilket tidsperspektiv och i vilket sammanhang med avseende på grundläggande frågor som plats, klass, kön och etnicitet” (Regeringskansliet 2021:26–27)

Social hållbarhet kan även betyda olika saker i olika planeringssituationer då Regeringskansliet argumenterar att “social hållbarhet är en sak när man jobbar med en översiktsplan, en annan när man förbereder en detaljplan i ett industriområde och en tredje när man arbetar för att levandegöra en offentlig plats” (Regeringskansliet 2021:21).

I rapporten skiljer Regeringskansliet (2021) på processen och resultatet av planering och stadsutveckling för social hållbarhet. De argumenterar för att planering och stadsutveckling kan bidra till social hållbarhet på två olika vis: genom själva processen eller genom resultatet av den fysiska planeringen av platsen. Regeringskansliet (2021) lyfter fram medborgardeltagande som ett viktigt verktyg i processen för hållbar stadsutveckling då det kan bidra till en ökad tillit, känsla av delaktighet, jämlikhet och inkludering. Resultaten av en väl genomförd fysisk planering kan främja “tillit och tolerans, psykisk och fysisk hälsa, jämlikhet och inkludering, trygghet och säkerhet” (Regeringskansliet 2021:25). En socialt hållbar fysisk planering enligt Regeringskansliet innebär närhet till service, tillgång till mötesplatser, attraktiva utemiljöer, tillgänglig trafikinfrastruktur, blandad bebyggelse samt få barriärer till andra områden (ibid). Samtidigt understryker Regeringskansliet att fysisk planering och stadsutveckling inte är lösningen på allt utan de måste kombineras med “strukturella insatser för tillskapandet av lika livsvillkor för alla” (Regeringskansliet 2021:26). De betonar hur “[d]et krävs ett uttalat rättviseperspektiv för att inte planering och stadsutveckling ska resultera i exkluderande miljöer, dyra bostäder eller service endast för de resursstarka” (Regeringskansliet 2021:27).

En av de största utmaningarna i arbetet med socialt hållbar planering och stadsutveckling som lyfts i rapporten är att få social hållbarhet att genomsyra hela planeringsprocessen. De skriver att:

“Social hållbarhet har svårt att få genomslag i fysisk planering och stadsutveckling hela vägen från översiktsplanering till färdigbyggd miljö. De sociala aspekterna kan vara tydliga i översiktsplanen, men kopplingen från vision och översiktsplan till detaljplan saknas ofta. En av anledningarna är att det är flera processer där många olika professioner och kompetenser arbetar tillsammans under lång tid.” (Regeringskansliet 2021:38)

Därför måste man först arbeta för att överbrygga det stuprörstänkande som råder inom många organisationer (ibid). För att lösa samhällets sociala utmaningar behövs en bredd av kompetens från flera områden men även en djupare förståelse för samspelet mellan de olika delarna av den sociala hållbarheten. I den kommunala organisationen är sakkunskapen inom det sociala området ofta spritt över förvaltningarna och många upplever att det är svårt att veta vilka insatser

som ger bäst effekt (Regeringskansliet 2021). Planering och stadsutveckling för social hållbarhet är ett komplext område och i många kommuner arbetar de som har kompetens inom sociala frågor för sig och de som har kompetens inom fysisk miljö för sig. Social hållbarhet i den fysiska miljön är dessutom i praktiken underordnat respektive huvuduppdrag i de båda stuprören. Det finns därför ett tydligt behov av att arbeta mer förvaltningsövergripande (ibid). Regeringskansliet hävdar att många som arbetar med social hållbarhet i fysisk planering upplever att exempelvis kvantitativa mål för nya bostäder motverkar arbetet för social hållbarhet då “[f]okus blir på just antalet bostäder, inte på att bygga hållbara stadsmiljöer” (Regeringskansliet 2021:38). Att investeringar i stadsutveckling mäts och följs upp i ekonomiska termer begränsar också möjligheten att uppnå social hållbarhet. Även om investeringar i social hållbarhet kan ge negativa ekonomiska utfall på kort sikt brukar det på längre sikt ge positiva ekonomiska utfall (ibid).

Resultat

I de tre kapitel som följer presenteras resultaten av flerfallstudien utifrån intervjuer, platsbesök samt kvalitativa och kvantitativa dokumentstudier. De tre fallstudierna redogörs för i varsitt kapitel: i kapitel 7 presenteras resultaten av fallstudien Malmö och projektet Södra Kirseberg och Östervärn, i kapitel 8 presenteras Landskrona och projektet Karlslund och i kapitel 9 presenteras Helsingborg och projektet DrottningH.

Varje kapitel inleds med en kort beskrivning av stadens kontextuella förutsättningar. Efter introduktionen presenteras kommunens övergripande mål och strategier för en socialt hållbar förtätning av staden utifrån kommunens översiktsplan. Därefter introduceras det valda förtätningsprojektet med en beskrivning av områdets kontextuella förutsättningar och de sociala hållbarhetsmål och -strategier för områdesutvecklingen presenteras. I den tredje delen redogörs det för de fysiska ingrepp kommunen planerar i området för att främja den sociala hållbarheten.

Avslutningsvis sammanfattas resultaten från de olika plannivåerna och jämförs för att identifiera skillnader och likheter i de mål och strategier som beskrivs i översiktsplaneringen (ÖP), den översiktliga planeringen av projektområde (FÖP) samt detaljplaneringen (DP).

7. Malmö - Södra Kirseberg och Östervärn

Malmö ligger i sydvästra Skåne och är Sveriges tredje största stad med en befolkning på strax över 350 000 invånare (Malmö stad 2021a; SCB 2021a). Malmö är Sveriges snabbast växande storstad och stod för drygt 36 procent av befolkningsökningen i Skåne mellan åren 1990-2021 (Malmö stad 2021a). Malmös befolkning karakteriseras av en stor mångfald med totalt 183 olika nationaliteter och en relativt låg medelålder då nästan hälften av invånarna är under 35 år (ibid). Malmö stad lider likt många andra större städer av en stor segregation men det som utmärker Malmö gentemot andra storstäder som Stockholm och Göteborg är den stora andelen låginkomsthushåll (Salonen et al. 2019).

7.1. Kommunens mål och strategier för socialt hållbar förtätning

Malmö stads övergripande strategi för hållbar stadsutveckling är förtätning för att bli “en tät, resurssnål och funktionsblandad stad som är socialt sammanhållen” (Malmö stad 2018:19). Malmö stad har identifierat tre prioriterade inriktningar för kommunens arbete mot en mer hållbar stad, och de är:

- Nära, tät, grön och funktionsblandad stad
- Regional motor för grön tillväxt och sysselsättning
- Staden som kulturell och demokratisk arena

Malmö stads övergripande mål för stadens socialt hållbara utveckling är:

“Målet är ett samhälle som ger förutsättningar för dagens och framtidens medborgare att skapa sig ett gott liv. Det handlar om grundläggande behov som arbete och försörjning, att ha en bostad, möjlighet att få en god utbildning, känna sig trygg och ha tillgång till bra vård. Det handlar även om aspekter av livet som att delta i demokratiska processer, känna sig delaktig i ett sammanhang, ha möjlighet att delta i kulturella aktiviteter och uttrycka sig kreativt.” (Malmö stad 2018:11)

Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen av de olika hållbarhetsdimensionerna visade att i Malmö stads olika plandokument nämns *social* 100 gånger på 190 sidor, medan *ekonomisk* och *ekologisk / miljömässig* endast nämns 90 respektive 34 gånger (se tabell 6). I Malmö stads översiktsplan (2018) nämns ordet *social* lika ofta som *ekonomisk* och mer än *ekologisk / miljömässig*. Den kompletterande kvantitativa innehållsanalysen av begrepp kopplade ekologisk/miljömässig hållbarhet (se tabell A i bilaga 2) visade att miljömässig hållbarhet diskuteras mer frekvent än vad den övergripande analysen visade (se tabell 6) men då med mer beskrivande ord som *grön*, *natur* eller *ekosystem*.

Tabell 6: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av Malmö stads plandokument

Dokument	Sidantal	Sökord	Antal	Antal / sida
Översiktsplan för Malmö: Planstrategi (Malmö stad 2018) (ÖP)	76	hållbar*	94	1,2
		social*	58	0,76
		ekonomisk*	57	0,75
		miljömässig*/ekologisk*	11/6	0,2
Fördjupad översiktsplan för Södra Kirseberg och Östervärn (Malmö stad 2020) (FÖP)	60	hållbar*	50	0,8
		social*	40	0,67
		ekonomisk*	27	0,45
		miljömässig*/ekologisk*	11/4	0,25
Planbeskrivning: Detaljplan för fastigheten Innerstaden 30:40 och Innerstaden 31:7 m fl i Innerstaden i Malmö (Malmö stad 2019) (DP1)	46	hållbar*	3	0,07
		social*	1	0,02
		ekonomisk*	6	0,13
		miljömässig*/ekologisk*	0/1	0,02
Underlag till begäran om planuppdrag: Detaljplan för del av fastigheten Järnvägen 1:5 i Kirsebergsstaden i Malmö (Malmö stad 2021b) (DP2)	8	hållbar*	0	0
		social*	1	0,13
		ekonomisk*	0	-
		miljömässig*/ekologisk*	1/0	0,13
TOTALT	190	hållbar*	147	0,77
		social*	100	0,53
		ekonomisk*	90	0,47
		miljömässig*/ekologisk*	34	0,18

Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen av olika sociala hållbarhetsbegrepp i de utvalda plandokumenten från Malmö stad visade att begreppen *möte*, *trygghet* och *hälsa* nämns mest frekvent (se tabell 7). Resultatet visade även att de mest sällsynta sociala hållbarhetsbegreppen i Malmö stads plandokument är *interaktion* och *rättvisa*.

Möte är den sociala hållbarhetsaspekt som nämns mest frekvent i de utvalda plandokumenten från Malmö stad (se tabell 7). I översiktsplanen (2018) nämns *möte* främst i relation till fysiska mötesplatser i stadsrummet eller möten i form av interaktioner mellan människor. Malmö stad argumenterar att möten mellan människor i stadsrummet kan leda till ökad känsla av delaktighet, jämlikhet och trygghet och för att öka antalet möten i stadsrummet är den viktigaste strategin förtätning (Malmö stad 2018). En tät stad leder till ett ökat behov av att

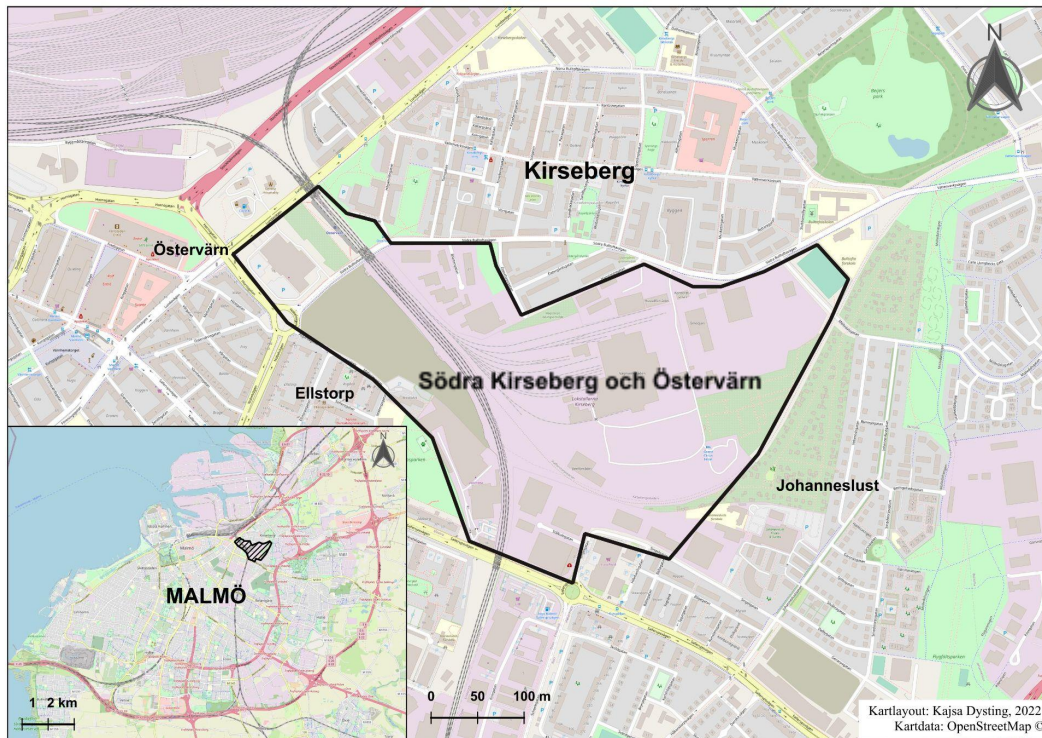
samutnyttja platser för olika funktioner för olika grupper av människor vilket leder till fler möten (Malmö stad 2018). Vidare betonar Malmö stad vikten av att skapa tillgängliga och välkomnande mötesplatser på olika nivåer i staden: “bostadsnära på kvartersnivå, lokala på områdesnivå, likväl som i centrala lägen som riktar sig till alla” (Malmö stad 2018:47). En tätare stad med många mötesplatser tros även kunna leda till en ökad *trygghet*, vilket är det näst mest frekvent diskuterade begreppet i Malmö stads plandokument (se tabell 7). I översiktsplanen (2018) nämns *trygghet* främst i relation till människors upplevelser av stadsrummet eller till trafiksäkerhet. De utmaningar som Malmö stad nämner i relation till trygghet är bristande jämställdhet mellan män och kvinnor i stadsrummet, trafiksäkerhet samt mentala och fysiska barriärer mellan stadsdelar som skapar en segregerad stad (Malmö stad 2018). Malmö stad hävdar att “[p]å en övergripande stadsbyggnadsnivå sammanfaller strategier för trygghet och jämställdhet i hög grad med strategin att bygga en tätare, funktionsblandad stad” (Malmö stad 2018:16). *Hälsa* är även ett frekvent använt begrepp i Malmö stads plandokument (se tabell 7). Malmö stad hävdar att täta städer med nära tillgång till service bidrar till ökad rörelse och fler möten vilket i sin tur bidrar till en ökad trygghet och bättre hälsa (Malmö stad 2018).

Tabell 7: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av sociala hållbarhetsaspekter i utvalda plandokument från Malmö stad

	ÖP	FÖP	Detaljplan 1	Detaljplan 2	TOTALT	Antal / sida
Delaktig*	16	6	0	0	22	0,12
Hälsa*	40	21	3	0	64	0,34
Inflytande*	4	1	0	0	5	0,03
Interaktion*	1	1	0	0	2	0,01
Jämställt*	26	9	2	0	37	0,19
Jämlik*	14	12	0	0	26	0,14
Livskvalitet*	4	0	0	0	4	0,02
Möte*	50	38	13	4	105	0,55
Rättvis*	2	0	0	0	2	0,01
Sammanhållning* / Gemenskap*	1/1	1/2	0/0	0/0	5	0,03
Tillgänglighet*	31	9	6	0	46	0,25
Trygg*	49	32	3	1	85	0,45

7.2. Förutsättningar, mål och strategier för projektet

År 2020 antog Malmö stad den fördjupade översiktsplanen för området Södra Kirseberg och Östervärn (FÖP) i syfte att förtäta staden genom att bebygga en stor outnyttjad ruderatmark samt renovera och utveckla de gamla järnvägsverkstäderna. Utvecklingsområdet ligger i nordöstra Malmö och gränsar till Östervärn i väst, Ellstorp i sydväst, Johanneslust i sydöst och Kirseberg i norr (se figur 2).

Figur 2. Karta över Malmö och planområdet *Södra Kirseberg och Östervärn*

I Kirseberg bor drygt 10 000 människor idag (SCB 2021a) och området präglas av en stark platsidentitet som ofta uttrycks genom det lokalt kända uttrycket ‘vi på backarna’ (Malmö stad 2020). Projektledaren för framtagandet av översiktsplanen för Södra Kirseberg och Östervärn beskrev under intervjun Kirseberg som “en småstad i storstaden” och hävdade att Kirseberg är som ett Malmö i miniatyr då Malmös ekonomiska variationer och fördelning av upplåtelseformer av bostäder speglas i Kirseberg (Projektledare, Malmö stad 2022). Enligt Salonen et al.s undersökning är Kirseberg den stadsdel i Malmö som har den mest blandade fördelningen av upplåtelseformer på bostäder (Salonen et al. 2019). Kirseberg är dock något fysiskt avskilt från resten av staden på grund av de stora vägar, järnvägen samt en stor outnyttjad ruderatmark som begränsar framkomligheten.

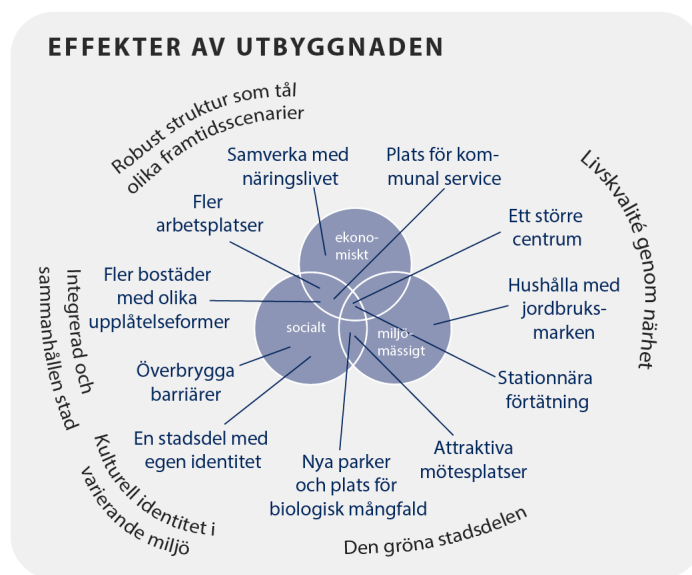
7.2.1. Mål för stadsutvecklingen i området

Det övergripande målet för utvecklingen och förtätningen av Södra Kirseberg och Östervärn är att effektivisera markanvändningen i ett stationsnära område för att skapa en attraktiv stadsdel och mötesplats som kan knyta samman de omkringliggande områdena Östervärn, Ellstorp, Johanneslust och Kirseberg (Malmö stad

2020). Malmö stad vill skapa en “en trygg och inkluderande stadsmiljö där människor med olika bakgrund och förutsättningar kan bo, verka, och vilja besöka” (Malmö stad 2020:6).

Den kvantitativa innehållsanalysen av den fördjupade översiktsplanen för Södra Kirseberg och Östervärn (2020) visade att ordet *social* nämns fler gånger än både *ekonomisk* och *ekologisk/miljömässig* (se tabell 6 på sidan 26). De sociala hållbarhetsaspekter som nämns mest frekvent i den fördjupade översiktsplanen är likt resultaten av den övergripande analysen av Malmö stads plandokument: *möte*, *trygghet* och *hälsa* (se tabell 7 på sidan 27).

I FÖP identifierar Malmö stad fem delmål med stadsutvecklingsprojektet (Malmö stad 2020). De fem målen är *integrerad och sammanhållen stad*, *livskvalitet genom närhet*, *den gröna stadsdelen*, *kulturell identitet i varierande miljö* samt *robust struktur som tål olika framtidsscenario* (Malmö stad 2020). De fem målsättningarna har Malmö stad kopplat till de tre hållbarhetsdimensionerna för att lyfta positiva effekter av utbyggnaden i området för en hållbar stadsutveckling, såväl socialt som ekonomiskt och miljömässigt (se figur 3 nedan).

Figur 3: Effekter av utbyggnaden i Södra Kirseberg och Östervärn (Används med tillåtelse från upphovsrättsägaren Malmö stadsbyggnadskontor)(Malmö stad 2020:7)

7.2.1.1. Överbrygga barriärer

Att *överbrygga barriärer* lyfts som en tydlig prioritet under delmålet att bli en *integrerad och sammanhållen stad*. Malmö stad vill “integrera planområdets olika delar med omgivningen” (Malmö stad 2020:7) för att skapa “förutsättningar för nya möten och rörelsemönster, samtidigt som folkhälsan främjas” (ibid). Under intervjun uttryckte planarkitekten att “vi pratar mycket i Kirseberg om att bryta barriärer” (Planarkitekt, Malmö stad 2022).

7.2.1.2. En stadsdel med egen identitet

Inom målet *Kulturell identitet i varierande miljö* lyfter Malmö stad vikten av att skapa *en stadsdel med egen identitet* genom att bevara och utveckla platsens kulturella identitet och tillvarata “de kulturhistoriskt intressanta byggnadernas arkitektoniska särdrag” (Malmö stad 2020:7) i utvecklingen av området. Malmö stad poängterar även hur planområdet “omges av områden med stark identitet, som bygger på boendemiljöer med välfungerande mötesplatser och en god sammanhållning genom invånarnas engagemang” (ibid).

7.2.1.3. Fler bostäder, arbetsplatser och service

Utbyggnaden av området innebär plats för *fler bostäder med olika upplåtelseformer, fler arbetsplatser* samt *plats för kommunal service* vilket anses viktigt för områdets och även hela stadens socialt- och ekonomiskt hållbara utveckling.

I FÖP understryker Malmö stad vikten av att bygga blandad bebyggelse med flera funktioner samt bostäder med olika upplåtelseformer för att skapa en blandad social sammansättning av boende i området (Malmö stad 2020). En utmaning för utvecklingen i området är att stora delar av marken som ska bebyggas ägs av en privat fastighetsägare vilket innebär att Malmö stad har svårt att styra över bl.a. utbyggnadsordning och -takt (ibid). Det är även svårare för kommunen att ställa krav för att hålla nere kostnaderna och hyrorna på de nya bostäderna, vilket i annat fall är ett verktyg som kommunen använder (Projektledare, Malmö stad 2022). I stora delar av projektområdet är det Jernhusen som äger marken och projektledaren menar att “de planerar att bygga attraktiva bostäder” (Projektledare, Malmö stad 2022).

7.2.1.4. Mötesplatser och parker

Genom att bygga ut området ska Malmö stad skapa nya *attraktiva mötesplatser* samt *nya parker och plats för biologisk mångfald* för en socialt- och miljömässigt hållbar utveckling. Utveckling av mötesplatser i området beskrivs som en hög prioritet för en socialt hållbar utveckling (Malmö stad 2020). En utmaning som projektledaren för framtagandet av översiktsplanen för Södra Kirseberg och Östervärn lyfte var att skapa en balans mellan Kirsebergsstaden och den kommande nya delen. Projektledaren menar att det finns många fantastiska målpunkter i gamla delen av Kirseberg och att det då är viktigt i utvecklingen av det nya området att skapa nya målpunkter som kompletterar men inte konkurrerar med de befintliga.

Utvecklingen i området inkluderar även en ny central park samt några kompletterande grönytor (Malmö stad 2020). Malmö stad eftersträvar att effektivisera markanvändningen i området genom att skapa grönytor som kan samnyttjas som mötesplatser med flera olika funktioner (ibid).

7.2.2. Utmaningar och sociala konsekvenser av förtätningen

I Malmö stads plandokument beskrivs många positiva effekter av förtätning generellt samt förtätningen av området Södra Kirseberg och Östervärn men det finns även risker och konsekvenser av utvecklingen. Planarkitekten från Malmö stad argumenterade att rätt utförd förtätning kan bidra med nya kvaliteter i form av ökad närhet, ökad tillgång till service och allmänt tillgängliga grönytor samt att minska barriärer. Samtidigt kan förtätning föra med sig negativa konsekvenser som högre bullernivåer och trafikintensitet samt mindre plats för social samvaro och lek (Planarkitekt, Malmö stad 2022). Vidare argumenterade planarkitekten att det handlar om att hitta en avvägning mellan att få in så många kvaliteter som möjligt i hela staden och samtidigt kunna tillgodose så mycket som möjligt av invånarnas behov någonstans i staden.

Projektledaren från Malmö stad uttryckte att det finns en risk för gentrifiering när området utvecklas. Enligt projektledaren har projektet även kritiserats av kirsebergsborna för risken för gentrifiering. Projektledaren beskrev det som stadsplaneringens dilemma: om kommunen rustar upp ett område så sätts en spiral igång med stigande bostadskostnader vilket kan leda till att en del av de boende i området kan tvingas flytta och vissa samhällsgrupper stängs ute. På liknande vis argumenterade planarkitekten (2022) att “ökad status är ju väl bra till en viss gräns” men att man måste hitta en balans mellan att höja kvaliteten på det fysiska rummet och skapa inkluderande områden så “att de allmänna ytorna kan användas av många Malmöbor” (ibid). Dock hävdar planarkitekten från Malmö stad att det är mycket kring gentrifiering som ligger utanför planeringsmandatet.

7.2.3. Åtgärder och verktyg för socialt hållbar utveckling

Under planeringsprocessen har Malmö stad använt olika verktyg och åtgärder för att stärka den sociala hållbarheten och minska sociala konsekvenser till följd av utvecklingen i området. I detta avsnitt beskrivs ett urval av de verktyg och insatser som använts i utvecklingen i Södra Kirseberg och Östervärn som lyftes under intervjuerna eller i plandokumentet. Det är viktigt att poängtera att ytterligare verktyg och åtgärder med hög sannolikhet har använts under processen.

7.2.3.1. Dialog och samverkan med lokala aktörer

I Malmö stads *Fördjupade översiktsplan för Södra Kirseberg och Östervärn* (2020) understryker kommunen hur målen för utvecklingen av planområdet “utgår från de värden som finns idag och som identifierats under dialog med bland annat boende, verksamma och fastighetsägare” (Malmö stad 2020:6). Enligt projektledaren från Malmö stad har de gjort ett omfattande kommunikationsarbete i området för informera om planerna för området och för att öppna upp för dialog mellan kommunen och boende samt lokala aktörer och fastighetsägare (Projektledare, Malmö stad 2022). En stor potential som kommunen identifierat i Kirseberg är det engagemang som de lokala invånarna har i föreningslivet och i sitt närområde (ibid).

7.2.3.2. Arbeta förvaltningsövergripande inom kommunen

Utöver samverkan med lokala aktörer och invånare lyfter Malmö stad en intern förvaltningsövergripande dialog och samverkan för att främja en socialt hållbar utveckling. Under intervjun med planarkitekten från Malmö stad lyftes den fysiska planeringens begränsningar och hur det måste kompletteras med hjälp av andra förvaltningar med andra kunskapsområden och funktioner. Planarkitekten uttryckte att “social hållbarhet är ju på något sätt kommunens grunduppdrag” och att varje förvaltning arbetar med sociala frågor på sitt vis (Planarkitekt, Malmö stad 2022). Planarkitekten underströk att även om vissa sociala hållbarhetsaspekter prioriteras i den fysiska planeringen innebär det inte att de andra aspekterna är mindre viktiga, utan att prioriteringarna görs utifrån vad planeringen har mandat att bidra till.

7.2.3.3. Social konsekvensbedömning

Verktyget *Social konsekvensbedömning* infördes i Malmö stads planarbete enligt rekommendation från *Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö* i deras slutrapport (Malmö stad 2014). Planarkitekten från Malmö stad som intervjuades inom denna studie ansvarar för att lyfta de sociala frågorna i planering vilket främst görs genom att använda verktyget *Social konsekvensbedömning* (SKB). Syftet med SKB är att det ska vara ett hjälpmedel för att lyfta sociala frågor tidigt i processen för att de ska ventileras och följa projekteringen (Malmö stad 2014). Malmö stads SKB fungerar som en matris som kan anpassas och användas beroende på kontexten: vad frågeställningen är och vad det är för typ av projekt och vilka aktörer som finns med i processen (Planarkitekt, Malmö stad 2022). Med hjälp av en matris med frågeställningar kopplade till olika sociala hållbarhetsaspekter ska en grupp av representanter göra en snabb bedömning tidigt i processen (Malmö stad 2014). Gruppen ska gärna bestå av en representant från kommunen, en från lokal nivå (skola, vård, föreningslivet), en från socialtjänsten samt “den som ska bekosta och den som ska förvalta projektet” (Malmö stad 2014:5). En SKB ska göras strax innan samrådsskedet på alla Malmö stads fördjupade översiktsplaner, alla planprogram och på en del detaljplaner som antingen är mer omfattande eller berör områden som anses vara socialt komplexa (Planarkitekt, Malmö stad 2022). Efter bedömningen sammanställs resultaten och konsekvenser och kritiska faktorer listas och delas med berörda parter för att sedan besluta om ansvarsfördelning och eventuella åtgärder som ska genomföras (ibid). I manualen lyfts *delaktighet och inflytande, jämlikhet och jämställdhet, barnrättsperspektiv, goda livsmiljöer* samt *tillgänglighet* som mätbara och upplevda aspekter av socialt hållbar utveckling (Malmö stad 2014). Planarkitekten från Malmö stad argumenterade att även om det finns sociala aspekter som saknas i SKB är det ett värdefullt verktyg för att ta fram kunskaper som kan påverka planeringen för en socialt hållbar utveckling. Kommunen kan inte lägga resurser på att ta fram och analysera stora mängder kunskap om aspekter som de inte har verktyg i nästa skede att åtgärda (Planarkitekt, Malmö stad 2022).

Under intervjuerna med tjänstepersoner från Malmö stad lyftes SKB som ett verktyg som använts i framtagandet av den fördjupade översiktsplanen för Södra Kirseberg och Östervärn men inte i full omfattning då verktyget genomgick en utvärdering och revidering vid tillfället. Projektledaren uttryckte att det var bra att de gjorde en bedömning men upplevde inte att det bidrog med så mycket ny information som avsevärt påverkade planerna.

7.3. Social hållbarhet i detaljplanering av projektområdet

I denna studie har två detaljplannedokument från Malmö stad valts ut för analys. I *DPI* (Malmö stad 2019) beskrivs planerna för området som idag är Ellstorps hundgård vilket är en stor vildvuxen ruderatmark inkilad mellan stadsdelen Ellstorp och kontinentalbanan (se bild 1). Området har länge använts av boende i området som promenadstråk och hundrastplats (Malmö stad 2019). I *DP2* (Malmö stad 2021b) beskrivs planerna för utvecklingen runt och i de gamla järnvägsverkstäderna.

Bild 1: Område som ska förtätas i Kirseberg, Malmö (Författarens bild, 2022).

Den kvantitativa innehållsanalysen visade att på detaljplannivå nämns ordet *social* endast en gång per dokument (se tabell 6 på sidan 26). Även *ekologisk / miljömässig* nämns en gång per dokument medan *ekonomisk* nämns sex gånger i *DPI* och saknas i *DP2*. Den sociala hållbarhetsaspekter som används mest frekvent i båda detaljplanerna är *möte* som nämns 13 gånger i den ena och 4 gånger i den andra (se tabell 7 på sidan 27). I *DPI* (Malmö stad 2019) är *tillgänglighet* det näst mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppet. I *DP2* (Malmö stad 2021d) nämns *trygghet* endast en gång och samtliga andra sociala hållbarhetsbegrepp i innehållsanalysen saknas (se tabell 7 på sidan 27).

7.3.1. Fysiska ingrepp för socialt hållbar utveckling

I detaljplanerna beskrivs mer detaljerat de fysiska förändringar som planeras i området. Återkommande teman kopplade till socialt hållbar utveckling i detaljplanerna är skapandet av mötesplatser, förändrad mobilitet för ökad tillgänglighet, tillgång till grönska, bevarande av den lokala identiteten och kulturvärden samt ökat utbud av bostäder, arbetsplatser och service.

7.3.1.1. Mötesplatser

Malmö stad argumenterar för att utvecklingen av området runt Östervärns station kan göra att stationen blir områdets viktigaste mötesplats och kan då "bidra till att höja kollektivtrafikens status och att aktivera anslutande områden" (Malmö stad 2019:38). Ett torg planeras att anläggas i anslutning till stationen för att fungera som "en av områdets entréer och ska i sin gestaltning både markera utbyggnadsområdets egen gröna och lokala identitet och samtidigt vara inbjudande för alla eftersom hela området utgör entré mellan olika stadsdelar och till Malmö för inkommande tågresenärer" (Malmö stad 2019:15).

Malmö stad planerar även att anpassa byggnadshöjderna och utformningen av kvarteren för att främja mötesplatser (Malmö stad 2019). Kvarteren i det stationsnära läget ska ha slutna lugna bostadsgårdar på insidan och centrumverksamhet i bottenvåningen ut mot gatan för att skapa olika mötesplatser (ibid).

7.3.1.2. Mobilitet

Förtätningen av Södra Kirseberg och Östervärn ska även bidra till en förändrad och mer hållbar mobilitet i området. Närheten till Östervärns station ska tas tillvara för att styra invånarnas val av transportmedel mot kollektivtrafik, gång- eller cykeltrafik framför biltrafik. Malmö stad planerar även att anlägga en ny gång- och cykeltunnel under järnvägen för att minska järnvägens barriäreffekt (Malmö stad 2019). Utformningen och gestaltningen av gatorna i det nya området ska prioritera fotgängare och cyklister framför biltrafik i syfte att minimera antalet bilresor inom området (ibid).

7.3.1.3. Grönska

Grönska i stadsrummet lyfts också som en viktig aspekt i förtätningen av Södra Kirseberg och Östervärn. Förtätningen innebär ianspråktagande av existerande grönområde så för att kompensera ska en mindre park, gröna stråk samt odling på tak och gröna fasader skapas (Malmö stad 2019).

7.3.1.4. Bevara kulturvärden och identitet

I detaljplanerna betonar Malmö stad vikten av att bevara Kirsebergsstadens karaktär i utvecklingen av de nya områdena (Malmö stad 2019, 2021b). Inom och i nära anslutning till förtätningsområdet finns flera kulturhistoriska värden som

Malmö stad vill stärka och lyfta fram och på så vis bidra till en unik karaktär i planområdet (Malmö stad 2021b).

7.3.1.5. Bostäder, handel och service

Ett starkt motiv bakom förtätningen är att bygga nya bostäder för att möta bostadsbehoven i kommunen (Malmö stad 2019). Bostäderna ska ingå i en funktionsblandad bebyggelse för att skapa en nod med centrumverksamhet i anslutning till Östervärns station (ibid). Tillförandet av nya bostäder och arbetsplatser i området tror Malmö stad kan bidra till ett utökat kundunderlag för handel och service och därmed locka nya verksamheter till området och även stärka intilliggande befintliga verksamheter (ibid).

7.4. Sammanfattning

Malmö stads stora utmaningar är att förse sin växande befolkning med bostäder och minska segregationen och ojämlika livsvillkor mellan stadsdelar samt att samtidigt öka stadens attraktivitet och tillväxt utan att negativt påverka miljön. För att möta dessa utmaningar är Malmö stads övergripande strategi att förtäta staden, och utvecklingen i Södra Kirseberg och Östervärn kan ses som ett konkret exempel på genomförandet av denna strategi. De sociala hållbarhetsaspekter som lyfts fram på de olika plannivåerna sammanställs och jämförs i tabell 8 nedan.

Tabell 8: Prioriterade sociala hållbarhetsmål och -aspekter i Malmö stads plandokument på de olika plannivåerna

Stadsnivå	Områdesnivå	Detaljnivå
Täthet Närhet Grön stad Blandade funktioner Sysselsättning	Närhet Den gröna stadsdelen Varierande miljö Arbetsplatser	Ökad tillgänglighet Tillgång till grönska Multifunktionella stadsrum Kundunderlag för handel och verksamheter
Tillgång till bostad	Bostäder med olika upplåtelseformer	Bostäder med olika upplåtelseformer
Tillgång till kultur	Kulturell identitet	Bevara kulturarv och identitet
Demokrati & delaktighet	Sammanhållning Fysiskt integrerad i staden Mötesplatser Livskvalitet	Få fysiska barriärer Mötesplatser
Tillgång till utbildning	Tillgång till service	Tillgång till service
Hälsa Möte Trygg	Hälsa Möte Trygg	Möte Trygg Tillgänglighet

På stadsnivå i ÖP (2018) beskriver Malmö stad ett socialt hållbart samhälle som en plats där människor kan få sina behov mötta i form av tillgång till bostad, arbete, utbildning, vård, kultur och rekreation. Det är även en plats där människor

känner sig trygga, delaktiga och del av ett socialt sammanhang (Malmö stad 2018).

På en områdesnivå i FÖP för Södra Kirseberg och Östervärn (2020) definierar Malmö stad ett socialt hållbart samhälle som en integrerad del av staden där människor kan få sina behov mötta i form av tillgång till bostad, arbete, handel, service, kommunikationer, kultur, grönska och rekreation. Det beskrivs även som en plats där människor upplever trygghet, platstillhörighet och en hög livskvalitet.

På detaljnivå definierar Malmö stad ett socialt hållbart samhälle som en plats med tillgång till service, kommunikationer, arbetsplatser, handel, attraktiva och trygga bostäder, mötesplatser med funktioner samt grönska för rekreation (Malmö stad 2019, 2021b).

8. Landskrona - Karlslund

Landskrona ligger längs Skånes västra kust mellan Malmö och Helsingborg. I Landskrona bor idag drygt 46 500 personer och befolkningen har ökat varje år sedan 23 år tillbaka (Landskrona stad 2022a). Innan dess drabbades Landskrona av en betydande avfolkning i samband med en nedgång i industrin och nedläggningen av det stora Öresundsväret år 1981 då omkring 2 500 personer miste jobbet. Det ledde till att hela 6,5% av lägenheterna i Landskrona stod tomma i mitten av 1980-talet (Landskrona stad 2014). Sedan dess har staden präglats av dåligt rykte och ett flertal sociala problem som segregation, hög arbetslöshet och brottslighet (ibid).

8.1. Kommunens mål och strategier för socialt hållbar förtätning

Landskrona stads övergripande mål för stadsutvecklingen är att förtäta staden med attraktiva bostäder och ett större utbud av verksamheter och service (Landskrona stad 2016). Landskrona stad identifierar i sin översiktsplan från 2016 fyra övergripande målsättningar för en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling av staden (ibid), och de är:

- En mer blandad stad (funktioner, upplåtelseformer på bostäder, människor)
- Den moderna industristaden
- Regionalt attraktiva bostäder
- Förvalta kulturarvet

Landskrona stads övergripande strategi för stadens socialt hållbara utveckling är:

“För att skapa social hållbarhet ska vi jobba för att minska boendesegregationen och stärka bilden av staden. Stadsplaneringen ska verka för att skapa goda boendemiljöer som lockar till rekreation och utvistelse. Det är också viktigt att skapa goda förutsättningar för näringsliv, utbildning och kommunikationer såväl som för föreningsliv, kultur och idrott.” (Landskrona stad 2016:10)

Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att i Landskrona stads olika plandokument nämns *social* 45 gånger på totalt 323 sidor. *Ekologisk / miljömässig* nämns endast 29 gånger medan *ekonomisk* nämns 54 gånger (se tabell 9 nedan). I Landskrona stads översiktsplan (2016) nämns ordet *social* endast 4 gånger medan *ekonomisk* nämns 6 gånger och *ekologisk/miljömässig* 3 gånger. Resultaten av den kompletterande kvantitativa innehållsanalysen av miljömässiga hållbarhetsbegrepp i Landskrona stads plandokument visade inte att ekologisk hållbarhet diskuteras betydande mer frekvent med mer beskrivande ord som *grön* eller *natur* (se tabell B i bilaga 2).

Tabell 9: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av Landskrona stads plandokument

Dokument	Sidantal	Sökord	Antal	Antal / sida
Översiktsplan 2030 Landskrona stad (Landskrona stad 2016) (ÖP)	36	hållbar*	8	0,2
		social*	4	0,1
		ekonomisk*	6	0,17
		miljömässig*/ekologisk*	1/2	0,09
Fördjupad översiktsplan för Landskrona tätort (Landskrona stad 2014) (FÖP)	126	hållbar*	27	0,2
		social*	20	0,16
		ekonomisk*	20	0,16
		miljömässig*/ekologisk*	0/9	0,07
Plan- och genomförande-beskrivning: Detaljplan för del av Karlslund 1:1, m fl., Karlslundsgatan, Landskrona stad (Landskrona stad 2017) (DP1)	27	hållbar*	3	0,1
		social*	5	0,2
		ekonomisk*	9	0,3
		miljömässig*/ekologisk*	0/0	-
Planbeskrivning: Detaljplan för del av Koppar- ängen 1 m fl, (Karlslund: del av Koppargården och Silver- gården), Landskrona stad (Landskrona stad 2019) (DP2)	38	hållbar*	3	0,08
		social*	6	0,16
		ekonomisk*	1	0,03
		miljömässig*/ekologisk*	0/1	0,03
Planbeskrivning: Detaljplan för del av Karlslund 1:1 m fl, Idrottsområdet, Landskrona stad (Landskrona stad 2021) (DP3)	55	hållbar*	3	0,05
		social*	7	0,13
		ekonomisk*	9	0,16
		miljömässig*/ekologisk*	1/7	0,15
Planbeskrivning: Detaljplan för del av Karlslund 1:1 m fl, Guldängen, Landskrona stad (Landskrona stad 2022b) (DP4)	41	hållbar*	1	0,02
		social*	3	0,07
		ekonomisk*	9	0,22
		miljömässig*/ekologisk*	2/6	0,2
TOTALT	323	hållbar*	45	0,14
		social*	45	0,14
		ekonomisk*	54	0,17
		miljömässig*/ekologisk*	29	0,09

Den kvantitativa innehållsanalysen av sociala hållbarhetsbegrepp visade att de aspekter som nämns mest frekvent i de utvalda plandokumenterna från Landskrona stad är *tillgänglighet*, *trygghet* samt *möte* (se tabell 10 nedan). Resultatet visade även att begreppen *interaktion*, *rättvisa* samt *sammanhållning / gemenskap* saknas helt från Landskrona stads plandokument.

Tabell 10: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av olika sociala hållbarhetsaspekter i utvalda plan- och strategiska dokument från Landskrona stad

	ÖP	FÖP	Detaljplan 1	Detaljplan 2	Detaljplan 3	Detaljplan 4	TOTALT	Antal / sida
Delaktig*	0	2	0	2	1	1	6	0,02
Hälsa*	0	25	0	6	11	2	44	0,14
Inflytande*	0	2	0	0	0	0	2	0,006
Interaktion*	0	0	0	0	0	0	-	-
Jämställ*	3	2	2	0	2	2	11	0,03
Jämlik*	0	1	0	0	0	0	1	0,003
Livskvalitet*	1	1	0	1	0	0	3	0,009
Möte*	9	62	0	6	10	3	90	0,28
Rättvis*	0	0	0	0	0	0	-	-
Sammanhållning* / Gemenskap*	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	-	-
Tillgänglighet*	8	41	23	10	7	6	95	0,29
Trygg*	5	15	3	17	15	9	64	0,2

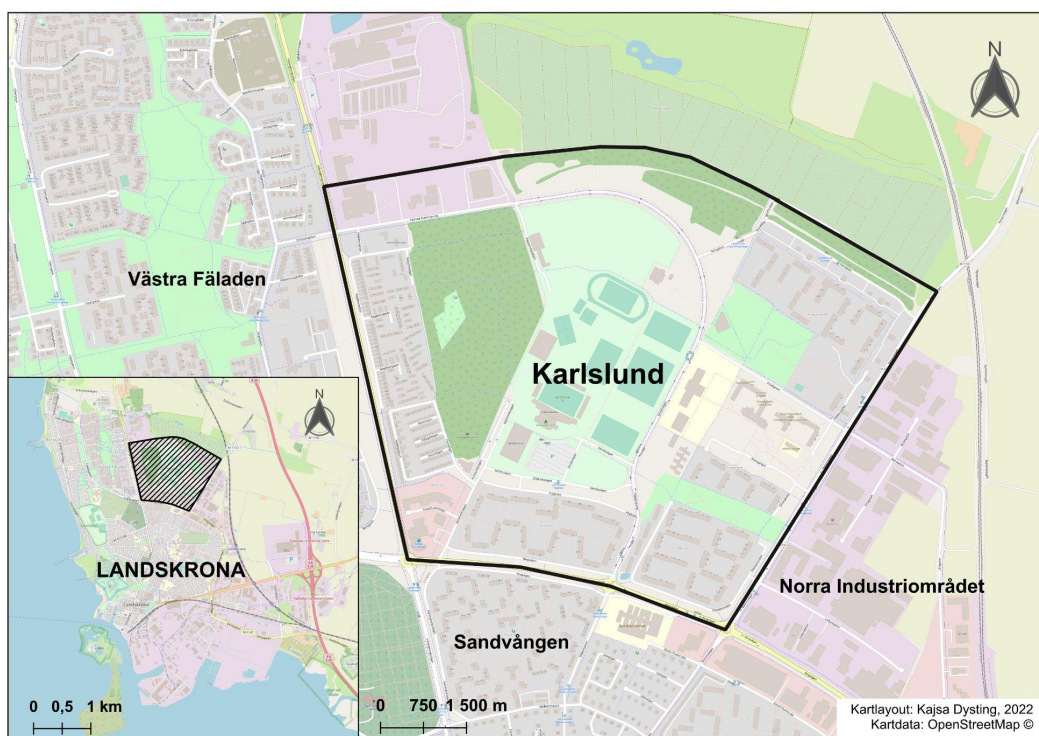
Tillgänglighet är den sociala hållbarhetsaspekt som nämns flest gånger i de utvalda dokumenterna från Landskrona stad (se tabell 10). Tillgänglighet diskuteras i översiktsplanen (2016) främst som mobilitet i samband med möjligheter för resande inom Öresundsregionen samt tillgänglighet till rekreation i området.

Den näst mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppet i Landskrona stads plandokument är *möte* (se tabell 10). Under målsättningen att skapa en mer blandad stad lyfts mötesplatser som en positiv effekt av en tät och funktionsblandad stad (Landskrona stad 2016).

Trygghet är även vanligt förekommande i Landskrona stads plandokument (se tabell 10). Genom att skapa en tätare och mer blandad stad med många mötesplatser argumenterar Landskrona stad att tryggheten kommer öka. Trygghet lyfts som en av de viktiga aspekterna i den fysiska planeringen för en mer hållbar stadsutveckling (Landskrona stad 2016).

8.2. Förutsättningar, mål och strategier för projektet

Karlslund är ett stort område i nordöstra Landskrona (se figur 4) och tar upp en hel femtedel av stadens yta med flera bostadsområden samt en större park och Sveriges största koloniområde (Landskrona stad 2014). Karlslund är ett miljonprogramsområde som brottas med flera sociala och ekonomiska utmaningar som låg socioekonomisk status och hög brottslighet (Landskrona stad 2022b). Området har sedan 2017 varit utpekad av polisen som ett *särskilt utsatt område* men 2021 klättrade området ner ett steg på listan till ett *riskområde* (Landskrona stad 2022b; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Karlslund har likt resten av Landskrona genomgått en nedgång med stora utflyttningar som lett till tomma lägenheter och nedläggningar av service, skolor och handel (Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Till följd har lägenhetshus, skolor och lokaler rivits och lämnat efter sig fler stora “oprogrammerade gräsmattor” (Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Karlslund har länge varit isolerat från resten av staden med både sociala och fysiska barriärer i form av trafikerade vägar som ramar in området (Landskrona stad 2014). Karlslund har därför valts ut att genomgå en stadsutveckling för att “bli en starkare del av staden” (Landskrona stad 2018:26).

Figur 4. Karta över Landskrona och planområdet Karlslund

8.2.1. Mål för stadsutvecklingen i området

I den fördjupade översiktsplanen för Landskrona tätort lyfter Landskrona stad förtätning som en viktig strategi för stadens utveckling (Landskrona stad 2014). De argumenterar att förtätning drar “nytta av befintlig infrastruktur och ökar befolkningstätheten, vilket stärker tryggheten och tillgängligheten samtidigt som

underlaget för restauranger och butiker ökar, och förutsättningarna för en hållbar utveckling både socialt, ekonomiskt och ekologiskt främjas” (Landskrona stad 2014:5). I den fördjupade översiktsplanen för Landskrona tätort (2014) nämns *social* lika många gånger som *ekonomisk* och dubbelt så många gånger som *ekologisk / miljömässig* (se tabell 9 på sidan 38).

Landskrona stads vision för utvecklingen av Karlslund beskrivs på följande vis:

”Genom samverkan mellan Landskrona stad och privata investeringar ska vi ta tillvara Karlslunds potential och skapa ökad livskvalitet för fler människor med fokus på bra boende, hälsa och idrott. Genom att utveckla Karlslunds kvaliteter skapar vi hållbara samhällsvärden och Landskronas grönaste stadsdel blir ett attraktivt område att leva i och att besöka.” (Landskrona stad 2019:6)

Landskrona har även identifierat fyra mål för utvecklingen i Karlslund och de är:

- “Sysselsättningsgraden och bidragsberoendet ska på sikt inte avvika från motsvarande i staden som helhet.” (Landskrona stad 2019:6, 2022b:6)
- “Tryggheten i området ska öka markant och kriminaliteten minska.” (ibid)
- “Området ska innehålla ett varierat utbud av upplåtelseformer på bostadsmarknaden.” (ibid)
- “Området ska innehålla offentlig och kommersiell service som motsvarar områdets storlek och behov.” (ibid)

8.2.1.1. Trygghet

Att öka tryggheten i stadsrummet lyfts som en prioritet i utvecklingen av Karlslund då den senaste trygghetsmätningen visade att endast “44 % av de boende i Karlslund känner sig trygga ute ensam sen kväll” (Landskrona stad 2022b:35). Landskrona stad hävdar att en välplanerad fysisk förändring och förtätning av området kan leda till en ökad trygghet. I två av detaljplanerna argumenterar de för att “öppna upp och bryta barriärer, skapa attraktiva bostadskvarter med blandade upplåtelseformer samt skapa destinationspunkter i Karlslundsområdet är ett avgörande steg för att öka tryggheten i området” (Landskrona stad 2019:38; Landskrona stad 2021:35).

8.2.1.2. Blandade bostäder och mer service

I Landskronas översiktsplan lyfter de fram bostadsförsörjning som den viktigaste strategin för att minska boendesegregationen och främja den sociala hållbarheten (Landskrona stad 2016). Landskrona stad vill förtäta staden med fler bostadsrätter och äganderätter för att komplettera den stora andelen hyresrätter som finns idag. I Karlslund arbetar Landskrona stad för att göra området mer attraktivt då de ekonomiska incitamenten för att bygga nytt i området bedöms vara svaga (Landskrona stad 2014). Landskrona stad marknadsför området som ett framtida attraktivt område för barnfamiljer då “[d]e stora grönområdena och Karlslundsparken, den trygga bostadsmiljön, de många skolorna, idrottsområdet och närheten ger goda förutsättningar för att området skulle kunna bli stadens mest barnvänliga” (Landskrona stad 2014:83). Strategin för området är att integrera områdets delar med varandra genom “en förädling och förtätning av de

dysfunktionella mellanrummen” (Landskrona stad 2014:83). De vill göra detta genom att bygga nya bostäder av olika upplåtelseformer för att skapa en större blandning i området (ibid) (se bild 2 nedan).

Bild 2: Nybyggda boklok-radhus intill lägenhetshus från miljonprogrammet i Karlslund, Landskrona (Författarens bild, 2022).

8.2.1.3. Mötesplatser

Karlslund beskrivs som ett isolerat och svårorienterat område (Landskrona stad 2014; Planarkitekt, Landskrona stad 2022). Planarkitekten från Landskrona stad uttryckte att det inte finns en tydlig distinktion mellan vilka miljöer som är privata eller offentliga då stadsdelen är uppbyggd av många storkvarter och bostadsgårdarna endast består av en intilliggande gräsmatta utan specifika funktioner. Otydligheten och avsaknaden av funktioner har lett till att få användare de allmänna ytorna som mötesplats (Planarkitekt, Landskrona stad 2022). Även större organiserade mötesplatser som det intilliggande idrottsområdet är svårtillgängliga och svåra att hitta till (Planarkitekt, Landskrona stad 2022). Anläggandet av en ny gata genom området ska öka rörelsen och främja möten. I FÖP:en för Landskrona tätort argumenterar de att:

“De rörelser som möjliggörs längs de nya stråken skapar tydliga mötesplatser och incitament för utveckling i området. Tydliga platsbildningar i starka stråk underlättar för sociala kontakter och för handel och service att etableras.” (Landskrona stad 2014:82)

8.2.2. Utmaningar och sociala konsekvenser av förtätningen

Förtätning av Karlslund beskrivs som nödvändig för områdets socialt hållbara utveckling och för att göra stadsdelen mer levande. Planarkitekten från Landskrona stad uttryckte under intervjun att många av de boende i Karlslund har svag ekonomisk och social förankring i samhället och bor i området mer på grund av brist på alternativ än ett aktivt val. Landskrona stad ser även en stor potential i att utveckla de stora underutnyttjade ytorna som finns i Karlslund (Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022).

Syftet med förtätningen av Karlslund beskrivs vara att skapa en större blandning av människor och upplåtelseformer (Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Det har redan skett rivningar av hus och tömningar inför renoveringar och de boende har då omplacerats till bostäder i andra delar av staden (Planarkitekt, Landskrona stad 2022). Planarkitekten uttryckte att gentrifiering inte ses som en risk utan mer som en möjlighet att skapa en blandning i Karlslund för att minska segregeringen i Landskrona.

8.2.3. Åtgärder och verktyg för socialt hållbar utveckling

Under planeringsprocessen har Landskrona stad använt olika verktyg och åtgärder för att stärka den sociala hållbarheten i utvecklingen. I detta avsnitt beskrivs de verktyg och insatser som lyftes under intervjuerna eller i planerna för utvecklingen i Karlslund. Det är dock viktigt att poängtera att det endast är ett urval av verktyg och åtgärder som beskrivs i resultaten av denna studie.

8.2.3.1. Insatser för trygghet

I Karlslund görs omfattande insatser för att öka tryggheten i området. Trygghetsamordnaren som intervjuades är inte involverad i planeringen av förtätningen av Karlslund men lyftes av kommunens planchef via mail samt av planarkitekten som intervjuades som en mycket viktig aktör i områdesutvecklingen. Trygghetsamordnaren lyfte social prevention som en mycket viktig insats för att förebygga brott och öka tryggheten i området. Landskrona stad har även fått hjälp av stiftelsen Tryggare Sverige för att få ett externt expertutlåtande baserat på en trygghetsanalys av Karlslundsområdet där de identifierade behov för att stärka tryggheten i området (Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022).

8.2.3.2. Dialog

Dialog med boende och föreningar i området lyfts som ett viktigt verktyg för en socialt hållbar utveckling (Landskrona stad 2019; Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Både planarkitekten och trygghetsamordnaren från Landskrona stad beskrev dialog med boende som en utmaning då de upplevde att det var svårt att nå och motivera människor i Karlslund. Trygghetsamordnaren hävdade att det räcker inte med att "putsas fasader" och bygga nya hus utan en viktig del av utvecklingen är att arbeta med människorna som bor i området (Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022).

8.2.3.3. Samverkan med lokala aktörer

Samverkan med lokala fastighetsägare och intressenter beskrivs som ett viktigt verktyg i utvecklingen av Karlslund. Landskrona stads trygghetsamordnare lyfte den pågående platsamverkan med de fyra stora fastighetsägarna i området som avgörande för en positiv social utveckling. Lokala fastighetsägare och intressenter

har tillsammans med kommunen tagit fram “ett underlagsmaterial för den fysiska utvecklingen av Karlslund” (Landskrona stad 2021:8, 2022b:7).

8.3. Social hållbarhet i detaljplanering av projektområdet

Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att i tre (*DP1*, *DP3* och *DP4*) av de fyra detaljplanerna från Landskrona stad som undersökts nämns begreppet *ekonomisk* fler gånger än både *social* och *ekologisk/miljömässigt*, men i *DP2* nämns *social* sex gånger medan *ekonomisk* och *ekologisk/miljömässig* endast nämns en gång vardera (se tabell 9 på sida 38).

I *DP1* beskrivs planerna för att bygga en ny gata genom området Karlslund (Landskrona stad 2017). Landskrona stad hävdar att motivet till anläggningen av gatan är “inte främst att lösa någon trafikproblematik, utan att möjliggöra en social utveckling i stadsdelen och att på ett mer ekonomiskt sätt utnyttja de befintliga resurserna i stadsdelen” (Landskrona stad 2017:23). I planen nämns begreppet *tillgänglighet* 23 gånger, vilket tyder på att det är en tydlig prioritet i utvecklingen (se tabell 10 på s. 39). I *DP2* beskrivs planerna för ett bostadsområde där de vill “utveckla, förädla och förtäta planområdet genom ny bebyggelsestruktur, gatustruktur och grönstruktur” (Landskrona stad 2019:3). I planen är *trygghet* det mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppet och därefter kommer *tillgänglighet* (se tabell 10 på s. 39). I *DP3* beskrivs planerna för att “utveckla det befintliga idrotts- och rekreationsområdet inom stadsdelen Karlslund” (Landskrona stad 2021:5). I planen är *trygghet*, *hälsa* och *möte* frekvent använda begrepp (se tabell 10 på s. 39). I *DP4* beskrivs planerna för att bygga ett nytt bostadsområde i norra delen av Karlslund (Landskrona stad 2022b). De mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppen i planen är *trygghet* och *tillgänglighet* (se tabell 10 på s. 39).

8.3.1. Fysiska ingrepp för socialt hållbar utveckling

I detaljplanerna beskrivs de fysiska förändringar som Landskrona stad planerar för att utveckla och förtäta Karlslund. Återkommande teman kopplade till socialt hållbar utveckling i detaljplanerna är ökad tillgänglighet och rörelse, skapa mötesplatser och centrum för handel och service i området, förädla grönområden, bygga nya bostäder med blandade upplåtelseformer samt att ge området en ny identitet.

8.3.1.1. Tillgänglighet och rörelse

Tillgänglighet är ett frekvent använt begrepp i samtliga detaljplaner och kan tolkas som en högt prioriterad aspekt för Karlslunds socialt hållbara utveckling. Landskrona stad har byggt en ny väg genom området för att öka tillgängligheten och överbrygga den fysiska barriären som vägnätet utgjort (Landskrona stad 2017; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Med anknäytning till den nya gatan skapas även en ny gatustruktur i hela området som ska öka tillgängligheten och

orienterbarheten till och i området för att Karlslund “ska upplevas som en mer integrerad del av staden” (Landskrona stad 2019:37). Det nya vägnätet väntas leda till en ökning av trafiken genom området i syfte att skapa ett flöde och rörelse inom området som länge saknats och bidragit till en känsla av otrygghet (Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022).

8.3.1.2. Mötesplatser och centrumbildning

Nya mötesplatser ska skapas runt om i Karlslund och i anslutning till den nya gatan genom området för en “ökad social närvaro på ytor som idag kan upplevas som otrygga” (Landskrona stad 2019:37). Enligt planerna ska nya torg, lekplatser och centrumlokaler byggas och befintliga parkområden rustas upp och utvecklas för att skapa nya mötesplatser i området (ibid).

8.3.1.3. Grönska

Förtätningen av Karlslund innebär ianspråktagande av befintliga grönytor men Landskrona stad argumenterar att även om grönstrukturen minskar till följd av förtätningen ska de resterande grönytor ges en kvalitetshöjning (Landskrona stad 2019, 2021, 2022b). De befintliga grönytor i området beskrivs som stora “oprogrammerade gräsmattor” (Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Enligt detaljplanerna ska de resterande grönytor förädlas och utvecklas med mer varierad vegetation och ytor ämnade för rekreation, lek, motion eller odling för att skapa attraktiva, trygga och tillgängliga mötesplatser (Landskrona stad 2019).

8.3.1.4. Bostäder med blandade upplåtelseformer

Förtätningen av Karlslund innebär främst en ökad täthet av bostäder för att skapa ett mer uppblandat område med en variation i bostadsutbudet (Landskrona stad 2019). Bostadsutbudet i Karlslund har länge enbart bestått av flerbostadshus med hyresrätter vilket Landskrona stad vill komplettera med radhus och annan bebyggelse för att bidra till en ökad blandning i området (ibid).

8.3.1.5. Ny identitet

Genom att rusta upp den fysiska miljön i Karlslund vill Landskrona stad ge området en ny identitet. Karlslund har länge haft dåligt rykte som ett otryggt och nedgången miljonprogramsområde (Landskrona stad 2014; Planarkitekt, Landskrona stad 2022). Landskrona stad vill istället lyfta det stora idrottsområdets närvaro i området och ge Karlslund en hälsoprofil (Landskrona stad 2021).

8.4. Sammanfattning

Landskrona stads stora utmaning kan tolkas utifrån resultaten vara att bekämpa brottsligheten, segregationen och arbetslösheten i staden samt att fylla ut tomrummen i stadsväven och öka stadens attraktivitet. Landskrona stads övergripande strategi för hållbar stadsutveckling är förtätning. Utvecklingen i

Karlslund är ett konkret exempel på genomförandet av strategin. De sociala hållbarhetsaspekter som lyfts fram på de olika plannivåerna sammanställs och jämförs i tabell 11 nedan.

Tabell 11: Prioriterade sociala hållbarhetsmål och -aspekter i Landskrona stads plandokument på de olika plannivåerna

Stadsnivå	Områdesnivå	Detaljnivå
Blandad stad Sysselsättning Regionalt attraktiva bostäder Minska boendesegregation Förvalta kulturarv Stärka bilden av staden Goda boendemiljöer Tillgång till rekreation och utvistelse Tillgång till utbildning Tillgång till kommunikationer Tillgång till föreningsliv Tillgång till idrott	Sysselsättning Bra boende med varierat utbud på upplåtelseformer Stadens grönaste stadsdel Tillgång till service Tillgång till service Sociala kontakter och mötesplatser Idrott Livskvalitet Trygghet	Service, handel och blandade bostäder i området Handel- och serviceverksamhet Bostäder med blandade upplåtelseformer Ny identitet Grönska med funktioner Grönska med funktioner Tillgång till service Tillgång till service Mötesplatser Idrottsprofil Ökad rörelse och orienterbarhet
Möte Tillgänglighet Trygg	Hälsa Möte Tillgänglighet	Hälsa Möte Tillgänglighet Trygg

På stadsnivå i översiktsplanen (2016) definierar Landskrona stad ett socialt hållbart samhälle som en integrerad, blandad och sammanhållen stad med låg boendesegregation. Landskrona stad vill skapa goda och attraktiva boendemiljöer med tillgång till näringsliv, utbildning, kommunikation, rekreation, kultur, idrott och föreningsliv. För en mer socialt hållbar stad behöver de stärka bilden av staden och öka dess attraktivitet (Landskrona stad 2016).

På en områdesnivå i Karlslund som beskrivs i FÖP för Landskrona tätort (2014) definierar Landskrona stad ett socialt hållbart samhälle som en tillgänglig och trygg plats där människor har tillgång till bra bostäder med olika upplåtelseformer, service, sysselsättning, grönska, rekreation och idrott. För att främja en socialt hållbar utveckling i området strävar Landskrona stad efter att höja områdets status och attraktivitet i syfte att minska boendesegregationen och förbättra ryktet (ibid).

På detaljnivå definierar Landskrona stad (2017; 2019; 2021; 2022b) ett socialt hållbart samhälle som en plats med tillgång till ett blandad utbud av bostäder, service, handel, grönytor med funktioner för rekreation och möten. Det är även ett tillgängligt, tryggt och attraktivt område som människor vill och kan röra sig inom och genom.

9. Helsingborg - DrottningH

Helsingborg ligger i nordvästra Skåne och är regionens näst största stad med en befolkning på strax över 150 000 personer (Helsingborgs stad 2016; Region Skåne 2022). Helsingborg är även Sveriges åttonde största kommun till invånarantalet men till ytan ligger den endast på plats 219 av 290 kommuner (Helsingborgs stad 2016). Helsingborg lider likt många andra städer av segregation, otrygghet och en ökande arbetslöshet (Innovation i Helsingborg u.å.).

9.1. Kommunens mål och strategier för socialt hållbar förtätning

Helsingborgs stad arbetar med att förtäta staden för att minimera användningen av jordbruks- och naturmark samt för att öka invånarnas tillgång till service, grönytor och kollektivtrafik (Helsingborgs stad 2021). Helsingborgs stad formulerar ingen tydlig definition av social hållbarhet i översiktsplanen men lyfter hur den fysiska planeringen roll i Helsingborgs utveckling är att “bidra till en sammanhållen stad som knyter ihop snarare än skapar segregation och bidrar till god folkhälsa genom att prioritera grönytor och möjlighet till rekreation och hållbart vardagsliv” (Helsingborgs stad 2021:14). Vidare understryker de hur förtätningen av staden ska “bidra till livskvalitet genom att bland annat skapa närhet, men förtätning ska inte ske på bekostnad av andra kvaliteter i människors vardag” (Helsingborgs stad 2021:14). Helsingborgs stad betonar hur den fysiska planeringen måste anpassas utifrån människors behov:

“För att skapa en hållbar stad behöver vi utforma den fysiska planeringen utifrån människors erfarenheter och behov. Vi planerar så att vi bidrar till att stärka geografiska, mentala och sociala kopplingar i staden och så att platser upplevs som trygga för alla oavsett kön, bakgrund och ålder.” (Helsingborgs stad 2021:13)

Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att i Helsingborg stads plandokument nämns *social* 86 gånger på totalt 621 sidor. *Ekonomisk* samt *ekologisk/miljömässig* nämns 55 respektive 57 gånger (se tabell 12 nedan). I Helsingborgs stads översiktsplan (2021) nämns ordet *social* endast 37 gånger medan *ekonomisk* nämns 41 gånger och *ekologisk/miljömässig* 42 gånger. Den kompletterande kvantitativa innehållsanalysen av miljömässiga begrepp visade att ekologisk hållbarhet diskuteras mer frekvent än vad den övergripande analysen visade då begrepp som *grön* och *natur* nämns över 2 000 gånger i dokumenten, vilket är mellan tre till fyra gånger per sida (se tabell C i bilaga 2).

Tabell 12: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av Helsingborgs stads plandokument

Dokument	Sidantal	Sökord	Antal	Antal / sida
Översiktsplan för Helsingborgs stad (Helsingborgs stad 2021b) (ÖP)	297	hållbar*	220	0,7
		social*	37	0,12
		ekonomisk*	41	0,14

		miljömässig*/ekologisk*	4/38	0,14
Strukturbild Drottninghög 2018 PM (Styrgrupp DrottningH 2019) (Strukturbild)	46	hållbar*	9	0,2
		social*	6	0,13
		ekonomisk*	2	0,04
		miljömässig*/ekologisk*	0/2	0,04
Planprogram för Drottninghög (Helsingborgs stad 2012) (Planprogram)	40	hållbar*	5	0,1
		social*	2	0,05
		ekonomisk*	2	0,05
		miljömässig*/ekologisk*	0/0	-
Detaljplan för fastigheten Drottninghög västra 1 m fl, Drottninghög, Helsingborg stad (Helsingborgs stad 2015) (DP1)	73	hållbar*	8	0,1
		social*	14	0,2
		ekonomisk*	2	0,03
		miljömässig*/ekologisk*	0/5	0,07
Detaljplan för del av fastigheten Drottninghög Södra 3 m fl, Drottninghögs centrum (Helsingborgs stad 2018a) (DP2)	56	hållbar*	4	0,07
		social*	14	0,25
		ekonomisk*	3	0,05
		miljömässig*/ekologisk*	0/2	0,04
Detaljplan för fastigheten Fältköket 5 m fl, Drottninghög (Helsingborgs stad 2018b) (DP3)	23	hållbar*	2	0,09
		social*	3	0,13
		ekonomisk*	1	0,04
		miljömässig*/ekologisk*	0/0	-
Detaljplan för fastigheten Drottninghög Västra 2 m fl, Drottninghög (Helsingborgs stad 2020) (DP4)	86	hållbar*	9	0,1
		social*	10	0,12
		ekonomisk*	4	0,05
		miljömässig*/ekologisk*	0/6	0,07
TOTALT	621	hållbar*	257	0,41
		social*	86	0,14
		ekonomisk*	55	0,09
		miljömässig*/ekologisk*	57	0,09

De sociala hållbarhetsaspekter som nämns mest frekvent i de utvalda plan-dokumenterna och strategiska dokumenten från Helsingborgs stad är *möte*, *trygghet*

och *tillgänglighet* (se tabell 13 nedan). Resultatet visade även att det sociala hållbarhetsbegreppet *rättvisa* saknas helt från Helsingborgs stad plandokument.

Tabell 13: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av olika sociala hållbarhetsaspekter i utvalda plan- och strategiska dokument från Helsingborgs stad

	ÖP	Planprogram	Strukturbild	Detaljplan 1	Detaljplan 2	Detaljplan 3	Detaljplan 4	TOTALT	Antal / sida
Delaktig*	9	0	1	5	0	0	1	16	0,03
Hälsa*	80	0	0	2	9	2	5	98	0,16
Inflytande*	6	0	0	0	0	0	0	6	0,01
Interaktion*	0	0	0	0	2	0	2	4	0,006
Jämställ*	24	0	0	0	0	0	0	24	0,04
Jämlik*	19	0	0	0	0	0	1	20	0,03
Livskvalitet*	63	1	0	0	1	0	1	66	0,11
Möte*	165	29	15	30	13	5	9	266	0,43
Rättvis*	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Sammanhållning* / Gemenskap*	3/5	0/2	0/1	0/1	0/0	0/0	0/0	12	0,02
Tillgänglighet*	84	1	1	15	22	7	10	140	0,23
Trygg*	112	9	19	11	28	1	30	210	0,34

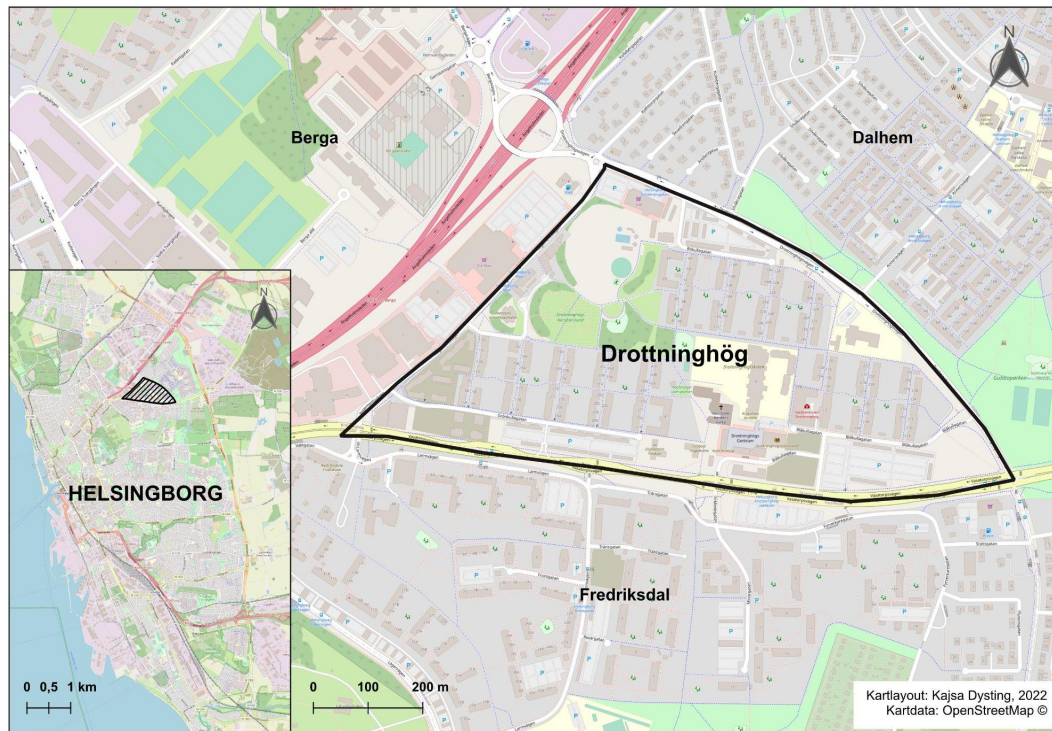
Möte är den sociala hållbarhetsaspekt som nämns flest gånger i Helsingborgs stads plandokument (se tabell 13). I översiktsplanen (2021) nämns möte främst i relation till skapandet av mötesplatser i stadsrummet genom att förtäta och knyta ihop staden över barriärer.

Trygghet är även ett frekvent använt begrepp i Helsingborgs stads plandokument (se tabell 13). Trygghet nämns i översiktsplanen (2021) främst i samband med upplevelsen av stadsrummet eller med trafiksäkerhet. I ÖP (2021) hävdar de att otryggheten bland helsingborgare är en av stadens största utmaningar och därför måste trygghetsperspektivet bli en mer integrerad aspekt i utvecklingsarbetet.

Tillgänglighet lyfts som en viktig social hållbarhetsaspekt i Helsingborgs stads plandokument (se tabell 13). I ÖP (2021) lyfts tillgång till service, rekreation och kultur samt tillgänglighet genom mobilitet som viktiga aspekter för en socialt hållbar stadsutveckling.

9.2. Förutsättningar, mål och strategier för projektet

Ett av områdena som Helsingborg håller på att förtäta är Drottninghög i nordöstra Helsingborg (se figur 5) inom projektet *DrottningH* (Helsingborgs stad u.å.). Projektet startade 2011 och väntas pågå till 2035. Målet är att göra Drottninghög till “en integrerad del av Helsingborg både fysiskt, mentalt och socialt” (Helsingborgs stad u.å.). Drottninghög är ett miljonprogramsområde med drygt 3000 invånare i totalt 1 1114 lägenheter fördelade i 52 flerfamiljshus som alla ägs av fastighetsägaren Helsingborgshem (Helsingborgs stad 2012, 2015).

Figur 5. Karta över Helsingborg och planområdet *DrottningH*

9.2.1. Mål för stadsutvecklingen i området

Helsingborgs stads mål för utvecklingen i Drottninghög är “att skapa förutsättningar för en hållbar stadsutveckling, lyfta fram och förädla områdets befintliga värden och samtidigt möjliggöra en ökad sammankoppling med övriga staden, med tydlig kommunikation under hela förändringsprocessen” (Helsingborgs stad 2012:6). I strukturbilden för *DrottningH* sammanfattas strategierna för utvecklingen i tre syften: *öppna*, *koppla* och *förtäta* (Styrgrupp DrottningH 2019).

9.2.1.1. Öppna - grönska och mötesplatser

Med *öppna* menar de att “[l]yfta fram inneboende kvaliteter och synliggöra områdets outnyttjade potentialer” (Styrgrupp DrottningH 2019:7). Under rubriken *Öppna* i *Strukturbild Drottninghög* beskrivs planerna för att bevara och utveckla grönstrukturen i Drottninghög i syfte att skapa mötesplatser i området (ibid).

9.2.1.2. Koppla - mobilitet och tillgänglighet

Med *koppla* menar de att “[b]ryta ned befintliga barriärer och knyta området närmare resten av Helsingborg” (Styrgrupp DrottningH 2019:7). Drottninghög är omringat av tungt trafikerade vägar som fungerar som viktiga förbindelser i Helsingborgs huvudvägnät (Helsingborgs stad 2012). Inom området är bilvägarna inte kopplade utan “Drottninghøgs bostadsområde är uppdelat i tre stora kvarter som trafikförsörjs av lokalgator vilka är utformade som återvändsgator” (Helsingborgs stad 2012:22). För att koppla samman Drottninghög med resten av Helsingborg vill kommunen utveckla och bygga ut vägnätet i området och mellan området och omgivningarna (Styrgrupp DrottningH 2019).

9.2.1.3. Förtäta - bostäder

Med *förtäta* menar Helsingborgs stad att “[m]öjliggöra för en fördubbling av antalet bostäder på Drottninghög” (Styrgrupp DrottningH 2019:7). Helsingborgs stad vill tillföra nya bostäder av blandade upplåtelseformer för att skapa en större blandning i Drottninghög (Styrgrupp DrottningH 2019) (se bild 3). Tillskottet av bostäder ska även innebära “ett nytillskott av varierade boendeformer, verksamheter och människor” (Styrgrupp DrottningH 2019:12).

Bild 3: Pågående ombyggnation intill lägenhetshus från miljonprogrammet i Drottninghög, Helsingborg (Författarens bild, 2022).

9.2.1.4. Trygghet

Utöver de tre övergripande strategierna *öppna*, *koppla* och *förtäta*, lyfts trygghet som en mycket viktig aspekt i planeringen av Drottninghög (Styrgrupp DrottningH 2019). I strukturbilden för Drottninghög understryker de hur ett särskilt fokus bör ligga på trygghetsfrågor i planeringsprocessen (ibid). Helsingborgs stad vill utöver att följa generella riktlinjer kring utformning av stadsrummet för trygghet även involvera en referensgrupp med kompetens inom trygghetsfrågor för att granska planförslag och utvecklingen av området (ibid).

9.2.1.5. Lyfta platsens identitet

Helsingborgs stad uttrycker även en strävan efter att “lyfta områdets status samt förändra människors medvetande och syn på området” (Helsingborgs stad 2012:6). Genom att renovera och modernisera byggnader och bostäder i området samt förtäta området med en större variation av bostadstyper och blandad bebyggelse tror Helsingborgs stad att Drottninghög kan bli mer attraktivt (ibid).

9.2.2. Utmaningar och sociala konsekvenser av förtätningen

Projektledaren för DrottningH uttryckte att det är en stor utmaning att planera för den sociala hållbarheten då människors behov ständigt förändras och hur “man brukar säga när man bygger ett område så varar husen i 100 år men de sociala förändringarna ändras vart tionde år” (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Projektledaren för DrottningH uttryckte att förtätning och social hållbarhet “är förenliga i teorin men kanske motstridiga i praktiken” då sociala aspekter ofta planeras i slutet av projektperioden eftersom ingen riktigt vet hur man ska arbeta med att få in de sociala aspekterna i den tidiga byggprocessen.

En annan utmaning med förtätning som planarkitekten från Helsingborgs stad lyfte var hur man kan göra planer för en ökad blandning i områden men det går inte att kontrollera om det verkligen sker en social blandning när området är byggt. Projektledaren lyfte på liknande vis att om man bygger nya dyra bostäder i exempelvis ett miljonprogramsområde som Drottninghög så innebär det inte att de olika socioekonomiska grupperna i området blandas och att segregationen minskar. Risken finns istället att det blir en polarisering mellan grupperna i området vilket skapar otrygghet (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). För att minska risken för polarisering måste de gemensamma utrymmen i stadsrummet utformas som attraktiva och trygga mötesplatser där de boende kan mötas och blandas (ibid).

Förtätning av områden som Drottninghög genom att bygga nya attraktiva bostäder mellan husen från miljonprogrammet riskerar även att leda till avundsjuka hos de som bor i de äldre husen (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Projektledaren uttryckte att det är en utmaning för kommunen att renovera de gamla husen för att skapa en balans i området utan att höja hyrorna och markpriserna för mycket vilket kan leda till en gentrifiering av området. För att minska utträngningseffekter av en möjlig gentrifiering av området har Helsingborgs stad valt att renovera och förtäta området långsamt i olika etapper för att hyrorna i området inte ska öka för snabbt för de boende (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Idén är att de som bott i miljonprogramshusen ska ges möjlighet att göra en “boendekarriär inom området” (Planarkitekt, Helsingborgs stad 2022). Projektledaren för DrottningH argumenterade att en “lagom gentrifiering” av området, genom att skapa en större blandning av olika grupper men utan att socioekonomiskt svagare grupper tvingas ut, är acceptabelt för områdets socialt hållbara utveckling.

9.2.3. Åtgärder och verktyg för socialt hållbar utveckling

Under planeringsprocessen har Helsingborgs stad använt olika verktyg och åtgärder för att stärka den sociala hållbarheten i utvecklingen. I detta avsnitt beskrivs de verktyg och insatser som lyftes under intervjuerna eller i planerna för utvecklingen i Drottninghög. Det är viktigt att poängtera att fler verktyg och åtgärder med hög trolighet har använts under processen men de som beskrivs kan antas ha setts som viktigast i detta fall.

9.2.3.1. Dialog

Helsingborgs stad betonar delaktighet, samverkan och dialog med Drottninghögens invånare och andra involverade som viktiga verktyg i utvecklingsarbetet (Helsingborgs stad u.å.). I planprogrammet för Drottninghög beskriver Helsingborg stad ett flertal olika former av dialoger de engagerat medborgarna i (Helsingborgs stad 2012). Helsingborgs stad har arrangerat både öppna dialogträffar och workshops för invånare i området samt samarbeten med skolklasser och specifika åldersgrupper (ibid). Medborgarna har både fått dela med sig av egna idéer och åsikter kring utvecklingen i Drottninghög samt även bidra med gestaltningsförslag för den fysiska utformningen av de gemensamma ytorna mellan husen i området (ibid). Även projektledaren för DrottningH lyfte det omfattande dialogarbetet de har gjort inom projektet för att identifiera lokala behov och önskemål för områdets utveckling. Enligt projektledaren lägger de stor vikt vid att likvärdigt arbeta med den sociala och fysiska utvecklingen i området.

9.2.3.2. Checklistor med konsekvensbedömning

I strukturbilden för Drottninghög (2018) presenterar Helsingborgs stad *Förslag på Checklista för granskning av förslag till bebyggelseutveckling på Drottninghög* i fyra olika kategorier: förtätningsgrad, bostadsgårdar, parkmark och trygghet (Styrgrupp DrottningH 2019). Förtätningsgraden ska analyseras baserat på antalet bostäder per hektar samt bebyggelseypen för att bedöma konsekvenser i form av behov av förskolor och parkering i området (ibid). Utformningen av bostadsgårdar ska analyseras för att kunna bedöma tillgången till solljus och grönyta samt hur tryggheten upplevs (ibid). Parkmarken bedöms utifrån andelen parkmark per invånare i Drottninghög. Tryggheten ska bedömas utifrån hur den upplevda tryggheten har förändrats i relation till den förändrade fysiska utformningen av området (ibid).

9.3. Social hållbarhet i detaljplanering av projektområdet

Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att i de fyra detaljplaner från Helsingborgs stad som studerats nämns *social* fler gånger än *ekonomisk* och *miljömässig/ekologisk* (se tabell 12 på s. 47).

I *DPI* beskrivs planerna för att “möjliggöra nybyggnation, renovering samt påbyggnation inom befintliga bostadskvarter på Grönkulla, samt på ytor som idag

utgörs av parkeringsplatser” (Helsingborgs stad 2015:1). I planen nämns begreppet *möte* 30 gånger, vilket tyder på att det är en tydlig prioritet i utvecklingen (se tabell 13 på s. 49). I *DP2* beskrivs planerna för att “uppföra bostäder, centrumverksamhet och vårdcentral inom planområdet” (Helsingborgs stad 2018a:3). I planen nämns begreppet *trygg* 28 gånger, vilket tyder på att det är en tydlig prioritet i utvecklingen (se tabell 13 på s. 49). I *DP3* beskrivs planerna för att “utveckla den befintliga badanläggningen på Drottninghög till att även inkludera lokaler för fritidsverksamhet” (Helsingborgs stad 2018b:3). Syftet med utvecklingen är att skapa större möjligheter för rekreation och möten i området (Helsingborgs stad 2018b). I planen nämns det sociala hållbarhetsbegreppet *tillgänglighet* flest gånger, vilket tyder på att det är en tydlig prioritet i utvecklingen (se tabell 13 på s. 49). I *DP4* beskrivs planerna för att förtäta området med nya bostäder, service, parkeringshus och en dagvattenpark (Helsingborgs stad 2020). I planen nämns begreppet *trygg* 30 gånger, vilket tyder på att det är en tydlig prioritet i utvecklingen (se tabell 13 på s. 49).

9.3.1. Fysiska ingrepp för socialt hållbar utveckling

I detaljplanerna beskrivs de fysiska ingrepp Helsingborgs stad planerar för att utveckla området. Återkommande teman kopplade till socialt hållbar utveckling i detaljplanerna är tillgänglighet och mobilitet, mötesplatser och grönytor, nya bostäder samt en ny identitet.

9.3.1.1. Mobilitet

Helsingborgs stad vill förändra mobiliteten i Drottninghög då biltrafikintensiteten är låg inom området men hög på vägarna som omsluter området. Helsingborgs stad vill öka tillgängligheten genom området för biltrafik genom att utveckla vägnätet i Drottninghög med fler sammankopplade gator (Helsingborgs stad 2020). Fler infarter har även skapats från huvudlederna som omsluter området för att öka tillgängligheten. Utformningen av gator på allmän platsmark inom området ska prioritera “gång- och cykeltrafiken samt yta för grönska och dagvattenhantering före behoven för den motoriserade trafiken” (Helsingborgs stad 2020:15). Helsingborgs stad vill även utveckla det befintliga omfattande interna cykelvägnätet i Drottninghög för att skapa “tillgänglighet och en förutsättning för ett större flöde av människor” (Helsingborgs stad 2018b:7).

9.3.1.2. Mötesplatser och grönytor

Mötesplatser lyfts som en viktig aspekt för Drottninghögs socialt hållbara utveckling. Projektledaren för DrottningH uttryckte att “som tur är finns det redan mycket mötesplatser på Drottninghög” i form av bl.a. badhus, bibliotek, myndighetskontor, skolor och förskolor (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Ett nytt torg planeras även anläggas i syfte att bli “en viktig mötesplats för Drottninghög och för närområdet” (Helsingborgs stad 2018a:10). Torget ska fungera “både som ett stråk för förbipasserande på väg till busshållplats och

butiker, som uppehållsyta för väntande och för möten samt som entrézon för vårdcentralen och andra verksamheter” (ibid).

Förtätningen av Drottninghög innebär ett visst ianspråktagande av grönytor men att bevara och utveckla stora delar av den befintliga grönstrukturen i området har varit en prioritet i Helsingborgs stads arbete med utvecklingen i Drottninghög (Helsingborgs stad 2015, 2018b). Det finns även ett behov att “förtydliga skillnaden mellan privata och offentliga grönytor” (Helsingborgs stad 2020:12). Helsingborgs stad vill därför tillföra fler funktioner och rekreativsmöjligheter till de offentliga grönytorna för att fungera som mötesplatser (Helsingborgs stad 2015, 2018b). Planarkitekten från Helsingborgs stad lyfte även bostadsgårdarna som en viktig mötesplats. Enligt planarkitekten har Helsingborgs stad lagt stor vikt vid de gemensamma bostadsgårdarnas funktion som mötesplats i området och att de ska ha en storlek på minst 1200 kvm för att vara “rymliga, ljusa och gröna” (Helsingborgs stad 2020:12).

9.3.1.3. Bostäder

Drottninghög ska förtätas i syfte att dubblera antalet bostäder i området (Helsingborgs stad 2015, 2018a; c, 2020). Helsingborgs stad har sålt mark till andra aktörer för att skapa en större blandning av attraktiva bostäder av olika upplåtelseformer i området (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Målet är att gå från 100 % hyresrätter i området till omkring 60 % där resten ska vara bostadsrätter, småhus och radhus (ibid). Blandningen av bostäder i området väntas leda till en större blandning av människor och möjliggör även en boendekarriär inom området (Planarkitekt, Helsingborgs stad 2022). En del av de befintliga bostadshusen planeras även att renoveras eller rivs för att ge plats till nybyggnation och parkmark (Helsingborgs stad 2015).

9.3.1.4. Identitet

Förtätningen av Drottninghög kommer att förändra stadsbilden i området (Helsingborgs stad 2018a). Drottninghög har länge karaktäriseras av låg bebyggelse, mycket grönska och stora markparkeringsplatser. Helsingborgs stad vill bygga höghus med 16 våningar i området “med särskilt fokus på god gestaltning och arkitektonisk kvalitet utifrån landmärkesfunktionen” (Helsingborgs stad 2018a:4). Den nya höga bebyggelsen som nytt landmärke väntas öka områdets attraktivitet (Helsingborgs stad 2018a).

9.4. Sammanfattning

Helsingborgs stads stora utmaningar är att minska segregationen och samtidigt öka tryggheten och attraktiviteten. Helsingborgs stads övergripande strategi för hållbar stadsutveckling är förtätning. Utvecklingen i Drottninghög är ett konkret exempel på genomförandet av strategin. De sociala hållbarhetsaspekter som lyfts fram på de olika plannivåerna sammanställs och jämförs i tabell 14 nedan.

Tabell 14: Prioriterade sociala hållbarhetsmål och -aspekter i Helsingborgs stads plandokument på de olika plannivåerna

Stadsnivå	Områdesnivå	Detaljnivå
Sammanhållen stad Grönytor Möjlighet till rekreation Livskvalitet och folkhälsa Närhet Geografiska kopplingar Sociala kopplingar Mentala kopplingar	Koppla Öppna - grönska Öppna - mötesplatser Koppla - tillgänglighet Koppla Förbättra platsens identitet Förtäta - bostäder	Grönytor Mötesplatser och centrumverksamhet Grönytor med funktion Mobilitet Koppla Förbättrad stadsbild Bostäder med blandade upplåtelseformer
Möte Tillgänglighet Trygg	Möte Trygg	Möte Tillgänglighet Trygg

På stadsnivå i ÖP (2021) definierar Helsingborgs stad ett socialt hållbart samhälle som en sammanhållen stad, såväl fysiskt som socialt och mentalt. Helsingborgs stad eftersträvar närhet men inte på bekostnad av andra kvaliteter. Alla helsingborgare ska känna sig trygga och ha tillgång till service och grönytor.

På en områdesnivå i planprogrammet (2012) och strukturbilden (2019) för DrottningH definierar Helsingborgs stad ett socialt hållbart samhälle som öppet, sammankopplat och tätt område. Invånarna ska ha tillgång till service, ett blandat bostadsutbud, grönska och mötesplatser. De ska kunna och vilja röra sig till och inom området och känna sig trygga i stadsrummet.

På detaljnivå definierar Helsingborgs stad ett socialt hållbart samhälle som en attraktiv, tät och tillgänglig plats med rörelse, möten, grönytor med funktion och blandad bebyggelse med bostäder av olika upplåtelseformer (Helsingborgs stad 2015, 2018a; c, 2020).

10. Analys och diskussion

I detta kapitel jämförs och analyseras resultaten av de olika fallstudierna med avstamp i det teoretiska ramverk och den litteratur som tidigare presenterats i uppsatsen.

10.1. Stadsnivå: förtätning

Resultaten av fallstudien visade att det finns många likheter mellan Malmö stads, Landskrona stads och Helsingborgs stads mål och strategier för en socialt hållbar stadsutveckling. På övergripande stadsnivå beskriver alla tre kommunerna en socialt hållbar stad som en fysiskt och socialt sammanhållet område som är lätt att röra sig i och till, och där alla stadens medborgare har tillgång till service, kommunikation, sysselsättning, rekreation och kultur.

Den övergripande strategin för att skapa en socialt hållbar stad beskrivs av alla tre kommuner vara förtätning. Förtätning argumenteras vara den bästa strategin för att motverka segregation och ojämlika livsvillkor i staden genom att avstånden till både behov och nöjen minskar. Förtätning är en övergripande strategi som kan genomföras i olika former och med olika tillvägagångssätt. Beroende på motivet bakom förtätningen, dess form och tillvägagångssätt kan olika sociala effekter eller konsekvenser uppstå. Alla tre kommuner lyfter att områdena måste förtätas med blandad bebyggelse, funktioner och kvaliteter.

10.1.1. Förtätningens form

Malmö stads främsta motiv bakom förtätningen av Södra Kirseberg och Östervärn kan tolkas vara att möta efterfrågan på bostäder. Därför kan det argumenteras att *fysisk täthet* med en hög koncentration av människor eller fysiska strukturer inom ett geografiskt område (Cheng 2009) prioriteras i förtätningen av Södra Kirseberg och Östervärn. Samtidigt lyfts utformningen av kvarteren i detaljplanerna som en mycket viktig aspekt i utvecklingen (Malmö stad 2019; 2021b) vilket tyder på att *byggnadstäthet och urbanmorfologi* samt den *upplevda tätheten* (Cheng 2009) inte glöms bort i utformningen av området.

I Karlslund i Landskrona kan man tolka den *upplevda tätheten* (Cheng 2009) som ett fokus i förtätningen av området då kommunen ser en brist i användningen av stadsrummet. Både planarkitekten och trygghetssamordnaren från Landskrona stad lyfte avsaknaden av såväl byggnader och funktioner som människor och rörelse i stadsrummet för att motivera förtätningen av området. Landskrona stad vill öka tillgängligheten och fylla ut tomrummen i Karlslund för att öka tryggheten och skapa attraktiva mötesplatser i området. Även *byggnadstätheten och urbanmorfologin* är viktiga aspekter i förtätningen av Karlslund för att skapa mötesplatser i stadsrummet och en ökad orienterbarhet.

Helsingborgs stads mål med förtätningen i Drottninghög är att dubblera antalet bostäder i området (Helsingborgs stad 2015, 2018a; c, 2020) vilket kan tolkas som det Cheng (2009) definierar som *fysisk täthet*. Samtidigt utifrån beskrivningarna i plandokumentet och intervjuerna om förtätningen i Drottninghög är *byggnadstätheten och urbanmorfologin* i fokus då Helsingborgs stad vill skapa en variation i byggnadshöjder och lägger stor vikt vid rymliga, ljusa och gröna bostadsgårdar i kontrast till tätheten (Helsingborgs stad 2020; Planarkitekt, Helsingborgs stad 2022).

Att öka den *fysisk tätheten* genom ett tillskott av bostäder i ett område kan tolkas vara fördelaktigt för de som står utanför bostadsmarknaden som får tillgång till bostad, eller för de som har bostad men vill påbörja en bostadskarriär. Ett tillskott av nya dyra bostäder intill befintlig bebyggelse kan leda till negativa konsekvenser för de som bor i den gamla bebyggelsen genom högre hyror till följd av högre markvärde. Det innebär även en reducering av utrymme i stadsrummet. Regeringskansliet (2021) kritiserar hur stadsutvecklingen ofta mäts i bland annat kvantitativa mål för bostäder och följs upp i ekonomiska termer vilket begränsar möjligheten att uppnå social hållbarhet.

Att förtäta för att öka den *upplevda tätheten* kan ha positiva sociala effekter för de boende i området i form av ökad trygghet. Samtidigt innebär förtätning högre hyror och priser på bostäder. *Byggnadstätheten och urbanmorfologin* kan anses vara viktiga aspekter att beakta vid förtätning för att inte negativt påverka den *upplevda tätheten*.

10.1.2. Tillvägagångssätt för förtätningen

De olika tillvägagångssätten som Malmö stad, Landskrona stad och Helsingborgs stad har använt för att förtäta stadsdelarna kan komma att påverka den sociala utvecklingen i områdena på olika vis enligt Pelczynskis och Tomkowicz's teori (2019).

10.1.2.1. Bygga nytt eller bygga ut för att fylla mellanrum

Det främsta tillvägagångssättet som använts av såväl Malmö stad, Landskrona stad som Helsingborgs stad är förtätning genom att bygga nytt eller bygga ut för att fylla mellanrum i stadsstrukturen, vilket är ett av de fyra tillvägagångssätten för urban förtätning som beskrivs av Pelczynski och Tomkowicz (2019).

Malmö stad beskriver i FÖP för Södra Kirseberg och Östervärn hur de planerar att bygga mellan 4500-5000 nya bostäder i området (Malmö stad 2020). Landskrona stad vill bygga nya bostäder då de strävar efter "en förädling och förtätning av de dysfunktionella mellanrummen" (Landskrona stad 2014:83). På liknande vis är Helsingborgs stads mål med förtätningen av Drottninghög att dubblera antalet bostäder i området främst genom att bygga nya bostäder i mellanrummen mellan de befintliga byggnaderna (Helsingborgs stad 2012).

En av fördelarna med att förtäta på detta vis menar Pelczynski och Tomkowicz (2019) är att användningen av försummade och dåligt använda områden kan förbättras. Malmö stad motiverar valet av Södra Kirseberg och Östervärn som område för förtätning med att det är ett obebyggt stationsnära område i en central del av staden (Malmö stad 2020). I både Karlslund i Landskrona och Drottninghög i Helsingborg vill kommunerna fylla ut de gamla och nedgångna miljonprogramsområdena med fler funktioner och kvaliteter (Landskrona stad 2014; Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022) (Helsingborgs stad 2012; Styrgrupp DrottningH 2019; Projektledare, Helsingborgs stad 2022).

Dock kan förtätning genom att komplettera befintliga områden med nya bostäder innebära konsekvenser i form av färre och mindre grönytor samt offentliga och privata öppna ytor (Pelczynski & Tomkowicz 2019). Stora delar av planområdet för Södra Kirseberg och Östervärn består idag av öppna gröna ytor som ska fyllas med bostäder och en del mindre grönstrukturer (Malmö stad 2019, 2020).

En reducering av öppna och gröna ytor i Karlslund till följd av förtätningen diskuteras både i plandokumenten och under intervjuerna med tjänstepersonerna från Landskrona stad som en nödvändig uppoffring och motiveras med att de resterande öppna och gröna ytorna i stadsrummet ska genomgå en kvalitetshöjning (Landskrona stad 2019, 2021, 2022b).

10.1.2.2. Riva gammalt och bygga nytt

I förtätningen av Karlslund och Drottninghög planerar kommunerna även att riva en del av den gamla bebyggelsen för att kunna bygga nytt, vilket är ett av tillvägagångssätten för urban förtätning som beskrivs av Pelczynski och Tomkowicz (2019).

Planarkitekten från Landskrona stad beskrev hur det har skett rivningar och upprustningar av byggnader i Karlslund genom åren och i samband med de nya planerna. I Drottninghög planerar även Helsingborgs stad att riva några befintliga byggnader för att göra plats för nya bostäder av högre kvalitet samt parkmark (Helsingborgs stad 2015).

De fördelar som Pelczynski och Tomkowicz (2019) identifierar med denna form av förtätning är främst möjligheterna att bygga bostäder av högre kvalitet samt att det finns en större flexibilitet i utformningen för en mer funktionell urban struktur. De negativa konsekvenserna av denna typ av förtätning är dock fler. Utöver stora investeringskostnader och belastning på miljön ökar tillvägagångssättet risken för förlust av lokal identitet och gentrifiering (ibid).

Som tidigare nämnts visar resultaten av fallstudien av Landskrona att kommunen ser en möjlighet med, snarare än en risk för, gentrifiering och förlust av lokal identitet. På grund av Karlslunds dåliga rykte och låga attraktivitet vill kommunen

ge området en ny hälsoprofil och öka statusen i området genom att bygga nya, mer attraktiva och dyrare bostäder i området.

Både Karlslund och Drottninghög är miljonprogramsområden och husen som byggdes inom miljonprogrammet har kritiserats för att vara av dålig kvalitet (Johansson & Khakee 2009; Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Därför kan det argumenteras för att det kan finnas fördelar med att riva byggnader av dålig kvalitet för att bygga nya av högre kvalitet.

10.1.2.3. Effektivisera användandet av befintlig bebyggelse

I en del av förtätningssområdet i Södra Kirseberg och Östervärn i Malmö finns gamla järnvägsverkstäder som Malmö stad planerar att bevara men effektivisera användandet av byggnaderna genom att ändra deras funktion (Malmö stad 2020). Genom att bevara befintlig bebyggelse men ge den nya funktioner kan man begränsa störningen av de befintliga historiska och sociala värdena i miljön och samtidigt förbättra strukturen för urbana funktioner i området (Pelczynski & Tomkowicz 2019). Möjliga negativa konsekvenser av denna typ av förtätning menar Pelczynski och Tomkowicz (2019) är att det begränsar utrymmet för nya funktioner och lösningar samt att vid stora förändringar ökar risken för gentrifiering.

10.2. Områdesnivå: icke-fysiska sociala aspekter

Utifrån resultaten av flerfallstudien och litteraturstudien identifierades två icke-fysiska sociala aspekter som var återkommande i empirin och en som lyftes i teorin men saknades i empirin. I planerna för förtätningssprojekten Södra Kirseberg och Östervärn, Karlslund och DrottningH lyfts trygghet och socialt kapital som viktiga icke-fysiska faktorer av av urban social hållbarhet medan social rättvisa prioriteras i teori och litteratur men saknas i plandokumentet.

10.2.1. Trygghet

Trygghet lyfts som en av de viktigaste aspekterna i en socialt hållbar utveckling av alla tre kommuner. Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att *trygghet* är det näst mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppet i både Malmö stads och Helsingborgs stads plandokument och det tredje mest frekvent använda i Landskrona stads plandokument.

Boverket (2020) lyfter trygghet och säkerhet som viktiga aspekter i en socialt god livsmiljö. Trygghet lyfts även av Dempsey et al. (2011) som en viktig icke-fysisk aspekt av urban social hållbarhet. *Trygghet* och *säkerhet* är även den femte dimensionen i Dempsey et als. (2011) lista över viktiga och mätbara dimensioner av ett socialt hållbart samhälle. Dempsey et al. hävdar att i ett säkert bostadsområde fritt från brott kan de boende känna sig trygga i sina relationer till sina grannar och därmed kan det sociala kapitalet växa.

Utifrån resultaten av fallstudierna identifierades ett flertal olika åtgärder, insatser och verktyg för att öka tryggheten i ett område. I Karlslund pågår ett omfattande arbete för att öka tryggheten i området genom trygghetsvandringar, externa trygghetsanalyser av stiftelsen *Tryggare Sverige* samt social prevention. Trygghetsinsatser kan argumenteras ligga utanför själva planeringsprocessen för utvecklingen i Karlslund men de lyfts som avgörande åtgärder för att kunna åstadkomma en socialt hållbar utveckling i området.

10.2.2. Social rättvisa

Social rättvisa är en viktig aspekt i socialt hållbar utveckling och lyfts av Dempsey et al. (2011) som den ena av den sociala hållbarhetens två dimensioner. Regeringskansliet hävdar att det måste finnas ett uttalat rättviseperspektiv i stadsplaneringen om det inte ska resultera i “exkluderande miljöer, dyra bostäder eller service endast för de resursstarka” (Regeringskansliet 2021:27). Dock visade resultaten av den kvantitativa innehållsanalysen av sociala hållbarhetsbegrepp att *rättvisa* är ett sällsynt begrepp i alla tre kommuners plandokument. Det saknas helt i Landskrona stads och Helsingborgs stads plandokument och nämns endast två gånger av Malmö stad och båda gånger i översiktsplanen (2018). Anledningen till att begreppet rättvisa inte nämns i plandokumentet kan bero på att social rättvisa är svårt att mäta och därför används begreppet tillgänglighet istället som ett mer konkret mått (Dempsey et al. 2011).

Samtidigt lyfter Dempsey et al. (2011) även tillgänglighet till prisvärda bostäder som ett viktigt mått på social rättvisa. Resultaten från fallstudierna visade att i alla tre projekt prioriteras attraktiva bostäder framför prisvärda. Både Malmö stad, Landskrona stad och Helsingborgs stad strävar efter en blandning av bostäder av olika upplåtelseformer genom att bygga fler bostadsrätter, radhus och småhus. Frågan som väcks då är: för vem är utvecklingen socialt hållbar? Nya dyra bostäder bidrar inte till en social rättvisa för de socioekonomiskt svagare i området. Det kan istället leda till att de tvingas flytta ifrån området om de inte har råd med de stigande hyrorna.

En viktig del av social rättvisa är även makt- och resursfördelningen i samhället (Dempsey et al. 2011). Social inkludering och deltagande i demokratiska processer är viktiga aspekter av social hållbarhet. För att främja medborgares delaktighet och inkludering i utformningen av sin omgivning är medborgardeltagande ett viktigt och användbart verktyg.

10.2.2.1. Dialog

Utifrån resultaten av flerfallstudien ses medborgardialog av alla tre kommuner som ett värdefullt verktyg i stadsutvecklingen generellt men särskilt i förtätningsprojekt. Resultaten av flerfallstudien visade att alla tre kommuner lagt tid, kraft och resurser på att kommunicera med och involvera de boende och verksamma i området under planeringsprocessen för förtätningen.

Malmö stad har genom olika former av dialog och deltagande vid lokala evenemang identifierat ett stort engagemang i området och även kunnat skapa en förståelse för olika perspektiv på utvecklingen och behov som de behöver beakta i förtätningen av området (Malmö stad 2020; Planarkitekt, Malmö stad 2022; Projektledare, Malmö stad 2022).

Landskrona stad har genomfört dialoger med boende och verksamma i Karlslund i försök att engagera de boende och för att skapa en förståelse för lokala behov och åsikter (Landskrona stad 2019; Planarkitekt, Landskrona stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022). Dock uttryckte tjänstepersonerna från Landskrona stad att det var svårt att nå och engagera invånarna i Karlslund i områdesutvecklingen.

Utifrån beskrivningar i plandokument och intervjuer med kommunala tjänstepersoner från Helsingborgs stad är medborgardialog ett viktigt och välanvänt verktyg i stadsplaneringen generellt men speciellt i förtättningsprojekt. I Helsingborgs stads planprogram för Drottninghög (2012) beskrivs fem olika former av dialog och medskapandeprocesser som invånarna har fått delta i.

Det finns betydande stöd i teori och litteratur för att medborgardeltagande och dialog är avgörande för en socialt hållbar utveckling (Levy et al. 2006; Dempsey et al. 2011; Nyström & Tonell 2012; Karlsson et al. 2020; Regeringskansliet 2021). Genom dialog och medborgardeltagande kan kommunen bygga upp en tillit hos medborgarna och samtidigt utöka kunskapsunderlaget rörande lokala behov och förutsättningar inför områdesutveckling (Nyström & Tonell 2012; Karlsson et al. 2020; Regeringskansliet 2021). I förändring av redan bebyggda miljöer borde kraven för medborgardialog vara högre för att skapa en förståelse för de lokala förutsättningarna hävdar Nyström och Tonell (2012).

10.2.2.2. Samverkan med fastighetsägare

Under intervjuerna med tjänstepersoner från Malmö stad och Landskrona stad lyftes samverkan med privata lokala aktörer och fastighetsägare som en viktig del av förtätningen då stora delar av planområdena i de två kommunerna ligger på mark som ägs av privata fastighetsägare. I Drottninghög har Helsingborgs stad sålt mark till privata fastighetsägare som en del av områdesutvecklingen vilket har skapat ett behov för samverkan mellan kommunen och privata fastighetsägare. Johansson och Khakee (2009) understryker hur privata aktörer har fått ett allt större inflytande i den moderna stadsplaneringen och offentliga-privata samarbeten och partnerskap har blivit allt vanligare. Vinstintresset hos privata fastighetsägare och möjligheter till nya investeringar väger idag ofta tyngre i beslut än allmänintresset (Johansson & Khakee 2009). Då många planeringsprocesser idag inleds med förhandlingar och avtal mellan kommuner och markägare lämnas lite utrymme för medborgares inflytande i utvecklingen (ibid). I Karlslund har de lokala fastighetsägarna och andra intressenter

tillsammans med kommunen tagit fram “ett underlagsmaterial för den fysiska utvecklingen av Karlslund, kallad Strukturplan för Karlslund” (Landskrona stad 2021:8, 2022b:7).

För att minska risken för att en ojämn maktfördelning ska påverka den sociala utvecklingen använder Malmö stad verktyget *Sociala konsekvensbedömningar* (SKB) för att bedöma sociala konsekvenser av planförslag i syfte att identifiera sociala utmaningar och kritiska aspekter innan planen genomförs. SKB görs tillsammans av berörda parter för att bedöma möjliga lokala sociala konsekvenser av planförslaget för att sedan bestämma vilka åtgärder som behöver göras samt vem som ska ha ansvar för att dessa görs (Malmö stad 2014).

10.2.3. Socialt kapital

Socialt kapital är även ett återkommande tema i alla fallstudierna, särskilt under intervjuerna med tjänstepersoner. I Karlslund lyfte både planarkitekten och trygghetsamordnaren att de upplevde en brist på socialt kapital i området. Enligt Dempsey et al. (2011) teori är det inte förvånande då området präglas av hög brottslighet och låg trygghet. Det låga deltagandet och engagemanget från karlslundsborna kan även förklaras med Karlsson et al. (2020) teori om en pågående förtroendekris mellan medborgare och samhällsplanerare. Som tidigare nämnt hävdar Karlsson et al. (2020) att samhällsplanerare och andra tjänstepersoner ofta upplever ett bristande engagemang och kompetens hos invånarna att se hela samhällets intressen, samtidigt som invånarna uppfattar samhällsplaneringen som byråkratisk och att den främjar företagsintressen framför medborgarintressen. Karlslund har under lång tid genomgått en nedgång med rivningar och avfolkning tills Landskrona stad beslutade att de skulle förtäta området. För att upprätta en tilltro och förståelse mellan medborgarna och tjänstepersonerna förespråkar både Karlsson et al. (2020) och Dempsey et al. (2011) ett större medborgardeltagande med reellt inflytande.

I Drottninghög har Helsingborgs stad lagt stor vikt vid medborgardeltagande med reellt inflytande för att bygga upp en tillit mellan medborgarna och tjänstepersonerna samt för att höja det sociala kapitalet i området. Helsingborgs stad har lagt mycket tid och resurser på att involvera de boende i olika former av dialoger och medskapandeprocesser.

I både Karlslund och Drottninghög jobbar kommunerna för att förbättra områdets dåliga rykte i syfte att skapa en ny platsidentitet som de boende och verksamma i området kan vara stolta över. Platstillhörighet är en av de fem mätbara dimensionerna av ett socialt hållbart samhälle som Dempsey et al. (2011) beskriver. Dempsey et al. (2011) hävdar att platstillhörighet i ett område ökar om området upplevs som attraktivt vilket i sin tur påverkar samhörigheten mellan människor på platsen positivt.

I Malmö är förutsättningarna annorlunda då det redan finns ett socialt kapital i de omkringliggande områdena runt Södra Kirseberg och Östervärn. Malmö stad vill ta tillvara på det befintliga sociala kapitalet i områdesutvecklingen. Malmö stad har liksom Helsingborgs stad arrangerat medborgardialoger och evenemang kopplade till projektet. Under intervjuerna med tjänstepersoner från Malmö stad beskrev de till skillnad från i Landskrona stad och Helsingborgs stad hur den sociala sammanhållningen och det sociala kapitalet har lett till fler påtryckningar från de boende. I Kirseberg finns det ett socialt kapital som har lett till att de boende upplever en stark platstillhörighet och större efterfrågan av att vara delaktiga i områdesutvecklingen och att bevara befintliga värden. Projektledaren från Malmö stad berättade hur en del kirsebergsbor har kritiserat projektet för att öka risken för hyreshöjningar i området och gentrifiering.

10.3. Detaljnivå: fysiska ingrepp för social hållbarhet

I detaljplanerna för förtätningsprojekten Södra Kirseberg och Östervärn, Karlslund och DrottningH är återkommande prioriterade fysiska faktorer av en socialt hållbar utveckling skapandet av mötesplatser samt tillgång till service, bostäder, kollektivtrafik, grönska och rekreation.

10.3.1. Mötesplatser

Möten och mötesplatser lyfts av alla tre kommunerna som en av de viktigaste aspekterna för en socialt hållbar utveckling. Resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att *möte* är det mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppet i både Malmö stads och Helsingborgs stads plandokument och det näst mest frekvent använda i Landskrona stads plandokument. Både Regeringskansliet (2021) och Boverket (2020) lyfter tillgång till mötesplatser som en viktig aspekt i en socialt hållbar fysisk planering och socialt god livsmiljö. Möten mellan människor är grundläggande för att utveckla social sammanhållning och trygghet i ett samhälle (Dempsey et al. 2011). Det finns dock ingen garanti för att människor verkligen blandas och möts bara för att mötesplatsen skapas utan det kan behövas ytterligare insatser för att engagera människorna att delta i sociala interaktioner och nätverksbyggande.

10.3.2. Tillgänglighet

Tillgänglighet lyfts som en viktig social hållbarhetsaspekt av alla tre kommunerna och resultatet av den kvantitativa innehållsanalysen visade att *tillgänglighet* var det mest frekvent använda sociala hållbarhetsbegreppet i Landskrona stads plandokument. Alla tre kommuner lyfter tillgänglighet i form av mobilitet som en viktig aspekt i ett socialt hållbart samhälle. Även tillgång till service, sysselsättning och rekreation lyfts av alla tre kommuner som grundläggande för ett socialt hållbart samhälle.

Regeringskansliet (2021) och Boverket (2020) har identifierat tillgång till service, arbetsplatser, utbildning, kollektivtrafik, mötesplatser, rekreation och kultur som viktiga aspekter i en socialt hållbar fysisk planering och socialt god livsmiljö. Även Dempsey et al. (2011) lyfter tillgänglighet till nödvändig service som utbildning, anständiga bostäder, samhällsservice, grönområden, kultur och rekreation som en viktig fysisk aspekt av urban social hållbarhet. I en tät stad behöver människor inte röra sig lika långt för att få tillgång till nödvändig service. Korta avstånd möjliggör även fler transportalternativ vilket Dempsey et al. (2011) lyfter som en viktig social hållbarhetsaspekt. Utifrån detta kan man tolka förtätning som en socialt hållbar strategi för att öka tillgängligheten.

10.4. Risker med förtätning

Samtidigt som täthet eftersträvas och förtätning är den övergripande strategin för alla tre städernas utveckling medföljer risker som kommunerna är medvetna om. Möjliga konsekvenser av förtätning som brist på solljus och utrymme, ökade bullernivåer etc. diskuteras främst av Malmö stad (Malmö stad 2019, 2021b; Planarkitekt, Malmö stad 2022) och Helsingborgs stad (Helsingborgs stad 2012, 2020).

Alla tre kommuner lyfter en mängd sociala fördelar med förtätning men Cavicchia (2021) argumenterar att makthavare och -utövare ofta endast lyfter fördelar med förtätning och undviker att diskutera de negativa sociala effekterna då de ses som kontroversiella. Ur ett annat perspektiv kan aspekter som tillgänglighet, fler möten och närhet som lyfts som fördelar med förtätning ses som konsekvenser i form av trängsel. Haupt et al. (2020) hävdar att kommuner ofta överdriver fördelarna med förtätning och att det finns ett tydligt glapp mellan kommuners motiveringar till förtätning och forskningen.

10.4.1. Risk för gentrifiering

Gentrifiering lyfts i teorin som en påtaglig risk och social konsekvens till följd av förtätning (Clark 2005; Cheshire et al. 2019). I utvecklingen av Södra Kirseberg och Östervärn i Malmö ses risken för gentrifiering i de kringliggande områden som hög (Projektledare, Malmö stad 2022). Samtidigt uttryckte båda tjänstepersonerna från Malmö stad som intervjuades att de upplevde att de hade liten möjlighet att påverka risken för gentrifiering och planarkitekten hävdade att det till stor del ligger utanför den kommunala planeringens mandat.

I förtätningen av Karlslund i Landskrona ses risken för gentrifiering som låg men eftertraktad då kommunen menar att de behöver få in socioekonomiskt starkare grupper i såväl Karlslund som i staden generellt för att öka attraktiviteten och den ekonomiska hållbarheten. Clarke (2006) kritiserar starkt hur kommuner maskerar kommunalt driven gentrifiering genom stadsutvecklings- eller stadsförnyelseprojekt som 'reovering' eller 'upprustning' av områden.

I förtätningen av Drottninghög i Helsingborg ser kommunen en risk för gentrifiering men kommunen arbetar aktivt för att försöka begränsa gentrifieringen till en "lagom nivå" (Projektledare, Helsingborgs stad 2022). Projektledaren för DrottningH menar att genom att hålla en långsam och någorlunda billig utvecklingstakt i kombination med andra insatser för att hjälpa de socioekonomiskt svaga i området så kan de negativa effekterna av gentrifieringen begränsas. Både Clark (2005) och Levy et al. (2006) argumenterar att risken för och effekterna av gentrifiering kan reduceras om medborgarnas behov beaktas i utvecklingen och de ges möjlighet att delta i utformningen.

10.5. Planeringens gränser

Den fysiska planeringen är i sig ett verktyg för att skapa hållbara samhällen men resultaten av intervjustudien visade att tjänstepersonerna från alla tre kommuner upplever planering för socialt hållbar utveckling som särskilt komplicerat. Under intervjun med planarkitekten från Malmö stad som ansvarar för att lyfta de sociala frågorna i planering lyftes planeringens gränser i relation till sociala samhällsutmaningar. Den fysiska planeringen kan användas för att överbrygga fysiska barriärer inom staden genom att underlätta tillgängligheten ge människor ökade möjligheter att röra sig i staden. Den fysiska planeringen kan även utforma stadsrum för att öka möjligheter för möten mellan människor från olika samhällsgrupper, men den har inte mandat att se till att mötena sker (Planarkitekt, Helsingborgs stad 2022). Planarkitekten från Malmö stad uttryckte hur det finns många viktiga sociala aspekter som planeringen står för långt ifrån för att kunna påverka på ett betydande sätt. Strukturella problem som arbetslöshet, låga skolresultat, hemlöshet etc. är avgörande för den sociala hållbarheten men fysisk planering kan påverka dem marginellt. Utifrån resultaten av intervjustudien identifierades ett tydligt behov för kombinerade insatser och samverkan såväl inom kommunen som med privata aktörer för att kunna påverka den sociala hållbarheten på riktigt. Det svenska Regeringskansliet har dragit samma slutsats i *Den hala tvålen* (2021): fysisk planering och stadsutveckling måste kombineras med strukturella insatser för att skapa lika livsvillkor för alla (Regeringskansliet 2021). Under intervjuerna lyftes även förvaltningsövergripande arbete och kombinerade insatser som en bidragande lösning på problemet. Regeringskansliet argumenterar på liknande vis för att förvaltningsövergripande arbete och en bredare kompetens krävs då många kommunala tjänstepersoner upplever att sakkunskapen inom det sociala området ofta är spritt över förvaltningarna i den kommunala organisationen (ibid). Både Landskrona stad och Helsingborgs stad arbetar med trygghetsinsatser och insatser för att öka sysselsättningen i planområdet i samband med men utanför planeringsprocessen (Projektledare, Helsingborgs stad 2022; Trygghetssamordnare, Landskrona stad 2022).

Under intervjuerna identifierades även en begränsning i den fysiska planeringens tidsram när planerna är antagna lämnas de över till en annan förvaltning och

privata aktörer för genomförandet. Nyström och Tonell (2012) ifrågasätter även detta och efterfrågar en reform av den fysiska planeringen som verktyg för att mer långsiktiga konsekvenser av planeringen av stadsutvecklingen ska beaktas och ett tydligare rättviseperspektiv återinföras. En del av reformen måste även innebära en justering i maktfördelningen i stadsplaneringen för att stärka medborgarnas deltagande i utformningen av sin närmiljö och på så vis även stärka invånarnas möjligheter att påverka sina levnadsvillkor.

10.6. Metoddiskussion

Metoderna som använts i denna studie har möjliggjort en bred insamling av såväl kvantitativ som kvalitativ data som bearbetats och analyserats med hjälp av teorier och litteratur för att förstå hur olika kommuner i Sverige arbetar med social hållbarhet under planeringsprocesser av stadsutvecklingsprojekt för förtätning.

Det är viktigt att belysa hur resultaten av denna undersökning har formats utifrån valet av metoder. Samtidigt som forskning bygger på objektivitet så påverkas studien av forskarens subjektiva åsikter och förkunskaper, i synnerlighet i användandet av kvalitativa metoder (May 2013). Skildringen av de valda fallen för flerfallstudien har troligen även färgats av omedvetna subjektiva åsikter och fördomar baserade på information som samlats in genom att bo i närheten av de studerade fallen.

Intervjuerna med tjänstepersoner från de valda kommunerna genomfördes tidigt i processen innan syftet var tydligt avgränsat, vilket har lett till luckor i det insamlade materialet. Tjänstepersonerna har mycket kunskap men begränsat med tid för att svara på frågor vilket även har orsakat luckor i det insamlade materialet. Fler intervjuer med tjänstepersoner hade bidragit till en högre validitet och färre informationsluckor men kommunala tjänstepersoner har begränsat med tid att ställa upp på intervjuer och möts dagligen av många förfrågningar.

För att väga upp informationsluckorna från intervjuerna genomfördes en dokumentstudie av plandokument. Dokumentstudier innebär ett omfattande arbete vilket medför en risk att kvalitativ information av värde för studien lätt kan missas. För att minska risken har dokumenten först lästs utan att söka efter specifik information och sedan igen med syfte att samla in information utifrån olika relevanta teman för studien. Samtidigt är det viktigt att studera plandokument i sin kontext och syfte. Översiktsplaner är diffusa visionsdokument för politiskt uppsatta mål och speglar därför ett önskat framtidsscenario för stadens utveckling (Johansson & Khakee 2009). Detaljplaner å andra sidan är juridiskt bindande detaljbeskrivande planer vilket innebär att de måste efterföljas i detalj i den fysiska miljön (Nyström & Tonell 2012). Om det hade funnits mer tid hade även strategiska dokument rörande sociala hållbarhetsaspekter analyserats

för att fördjupa förståelsen för kommunens mål och strategier för den socialt hållbara utvecklingen i staden.

En utmaning i arbetet med dokumentstudien har varit att kommunerna inte alltid tar fram samma sorts material vilket försvårar jämförelsen mellan fallen. Malmö stad beskriver exempelvis planerna för sitt förtättningsprojekt i en fördjupad översiktsplan medan Helsingborgs stad har tagit fram ett planprogram och en strukturbild och Landskrona stad beskriver planerna för sitt förtättningsprojekt kortfattat i en översiktsplan för hela Landskrona tätort.

Även resultaten av den kvantitativa innehållsanalysen av begrepp kan vara något missvisande då ordsökningar i elektroniska dokument kan innebära att sökorden som registreras är delar av ord med andra betydelser eller att begreppet används i en annan kontext. Det är även viktigt att notera att även om begrepp används frekvent i dokument innebär det inte nödvändigtvis att de ses som en prioritet men det kan tolkas som en indikation på att kommunen tycker att det är nämnvärt. Urvalet av sociala hållbarhetsbegrepp för den kvantitativa innehållsanalysen baserades på teorier och litteratur rörande sociala hållbarhetsaspekter. Samtidigt gjordes ett urval av de identifierade begreppen för att begränsa analysens omfattning vilket kan ha lett till att relevanta ord missats vilket kan ha påverkat resultaten.

11. Slutsatser

Syftet med detta arbete är som tidigare nämnt att förstå och diskutera hur olika kommuner arbetar med den sociala hållbarhetsdimensionen i det tidiga skedet av planeringsprocesser av förtättningsprojekt.

Utifrån resultaten av denna studie kan slutsatsen dras att på en övergripande stadsnivå beskriver Malmö stad, Landskrona stad och Helsingborgs stad sin vision för ett socialt hållbart samhälle som en tätare stad med lägre segregation och högre attraktivitet. På alla plannivåer i de tre kommunerna lyfts tillgång till service, kommunikation och rekreation som grundläggande för en socialt hållbar förtätning.

Malmö stad, Landskrona stad och Helsingborgs stad driver förtätning i avgränsade områden i staden med något olika motiv, tillvägagångssätt samt olika former av förtätning. Dessa val påverkar områdets socialt hållbara utveckling på olika sätt. De likheter som finns mellan fallen på områdesnivå är att de fysiska faktorerna tillgänglighet och mötesplatser lyfts som viktiga aspekter för att främja sociala hållbarhetsaspekter som trygghet och socialt kapital. Tillgång till prisvärda bostäder som är en viktig aspekt av social rättvisa prioriteras inte lika högt i de studerade förtättningsprojekten som antalet nya och attraktiva bostäder.

Kommunerna använder ett flertal olika verktyg för att lyfta den sociala hållbarheten i planeringsprocessen samt för att bedöma och motverka möjliga konsekvenser som kan uppstå till följd av förtätningen. Medborgardialog identifieras av samtliga kommuner och i teorin som ett av de främsta verktygen för att stärka den sociala hållbarheten i planeringen av förtättningsprojekt.

Utifrån resultaten av denna studie kan även slutsatsen dras att på flera punkter är förtätning och social hållbarhet motstridiga fenomen i praktiken då förtätning främst används i syfte att möta efterfrågan på attraktiva bostäder. Den kanske viktigaste slutsatsen som kan dras utifrån resultaten av denna studie är att den fysiska planeringen som verktyg behöver utvecklas för att beakta mer långsiktiga konsekvenser av fysiska förändringar. Maktfördelningen i stadsplaneringen behöver också justeras för att stärka medborgarnas möjligheter att påverka sina levnadsvillkor.

11.1. Vidare forskning

I denna studie har fokus varit på hur olika kommuner arbetar med den sociala hållbarhetsdimensionen i det tidiga skedet av planeringsprocesser av förtättningsprojekt. För vidare forskning hade det varit intressant att studera resultaten av de realiserade planerna, både kortsiktigt och långsiktigt. Det hade även varit intressant att undersöka hur de boende och verksamma i områden som genomgår förtätning upplever utvecklingen sett till den sociala hållbarheten.

Referenser

- Boverket (2010). *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt*. (IJ2009/1746/IU).
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf> [2022-01-24]
- Boverket (2016). *Rätt tätt - en idéskrift om förtätning av städer och orter*. Boverket.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskraft-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2022-01-31]
- Boverket (2020). *Socialt god och tillgänglig livsmiljö*. Boverket.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/all-manna-intressen/livsmiljo/> [2022-04-22]
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. 4th ed. Oxford University Press.
- Cavicchia, R. (2021). Are Green, dense cities more inclusive? Densification and housing accessibility in Oslo. *Local Environment*, 26 (10), 1250–1266.
<https://doi.org/10.1080/13549839.2021.1973394>
- Cheng, V. (2009). Understanding Density and High Density. I: *Designing High-Density Cities*. Routledge.
- Cheshire, L., Fitzgerald, R. & Liu, Y. (2019). Neighbourhood change and neighbour complaints: How gentrification and densification influence the prevalence of problems between neighbours. *Urban Studies*, 56 (6), 1093–1112.
<https://doi.org/10.1177/0042098018771453>
- Clark, E. (2005). The Order and Simplicity of Gentrification - a Political Challenge. Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. (red.) (Lees, L., Slater, T., & Wyly, E., red.) *The Gentrification Reader*. Abingdon: Routledge. 24–29.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. & Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19 (5), 289–300. <https://doi.org/10.1002/sd.417>
- Haupt, P.A., Berghäuser Pont, M.Y., Alstäde, V. & Berg, P.G. (2020). A systematic review of motives for densification in Swedish planning practice. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 588 (5), 052030.
<https://doi.org/10.1088/1755-1315/588/5/052030>
- Hedenfelt, E. (2013). *Hållbarhetsanalys av städer och stadsutveckling : ett integrerat perspektiv på staden som ett socioekologiskt, komplext system*. Malmö university, Department of Urban Studies.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-7805> [2022-02-02]
- Helsingborgs stad (2012). *Planprogram för Drottninghög*. Helsingborgs stad.
https://drottningh.helsingborg.se/wp-content/uploads/sites/87/2015/04/Planprogram-Drottningh%C3%B6g-godk%C3%A4nna-handling-december-webb_Del1.pdf [2022-02-03]
- Helsingborgs stad (2015). *Detaljplan för fastigheten Drottninghög Västra 1 m.fl.-Drottninghög*. Helsingborgs stad.
- Helsingborgs stad (2016). *Helsingborg Kommunfakta*.
https://helsingborg.se/wp-content/uploads/2016/08/statistik-faktablad_kommunfakta_helsingborg.pdf [2022-03-02]
- Helsingborgs stad (2018a). *Detaljplan för del av fastigheten Drottninghög Södra 3 m fl, Drottninghögs centrum*. Helsingborgs stad
- Helsingborgs stad (2018b). *Detaljplan för fastigheten Fältköket 5 med flera, Drottninghög*. Helsingborgs stad
- Helsingborgs stad (2020). *Detaljplan för fastigheten Drottninghög Västra 2 med flera, Drottninghög*. Helsingborgs stad

- Helsingborgs stad (2021). *ÖP 2021 Översiktsplan för Helsingborgs stad*. Helsingborgs stad. <https://dokumentsbf.helsingborg.se/wp-content/uploads/sites/75/2021/12/op2021-texthandlingen-low.pdf> [2022-02-03]
- Helsingborgs stad (u.å.). *DrottningH*. DrottningH. <https://drottningh.helsingborg.se/> [2022-02-04]
- Innovation i Helsingborg (u.å.). *Utmaningar i Helsingborg. Innovation i Helsingborg*. <https://innovation.helsingborg.se/utmaningar/> [2022-09-15]
- Isaksson, K. (2006). Fernissa eller förändring? – om hållbar utveckling i svensk planering. Blücher, G. & Graninger, G. (red.) (Blücher, G. & Graninger, G., red.) *Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar*. Linköping: Stiftelsen Vadstena Forum för samhällsbyggande. 107–121.
- Johansson, M. & Khakee, A. (2009). *Etik i stadsplanering*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, M., Åström, J. & Adenskog, M. (2020). Democratic Innovation in Times of Crisis: Exploring Changes in Social and Political Trust. *Policy & Internet*, 13 (1), 113–133. <https://doi.org/10.1002/poi3.248>
- Landskrona stad (2014). *Fördjupad översiktsplan Landskrona tätort*. Landskrona stad. https://www.landskrona.se/globalassets/invanare/stadsplanering--trafik/fop/fop-planforslag_antagen_140618-web-version.pdf [2022-02-03]
- Landskrona stad (2016). *Översiktsplan 2030 Landskrona stad*. Landskrona stad. <https://www.landskrona.se/globalassets/invanare/stadsplanering--trafik/op/kortversion-digital.pdf> [2022-02-03]
- Landskrona stad (2017). *Detaljplan för del av Karlslund 1:1, m.fl., Karlslundsgatan*. Landskrona stad
- Landskrona stad (2018). *Landskrona på väg*. Landskrona stad. <https://www.landskrona.se/globalassets/invanare/bygga--flytta-hit/byggprojekt/lands-krona-pa-vag-2018-lq.pdf> [2022-02-03]
- Landskrona stad (2019). *Detaljplan för del av Kopparängen 1 m.fl., (Karlslund: del av Koppargården och Silvergården)*. Landskrona stad.
- Landskrona stad (2021). *Detaljplan för del av Karlslund 1:1 m.fl. - Idrottsområdet*. Landskrona stad.
- Landskrona stad (2022a). *Befolkningsstatistik*. <https://www.landskrona.se/kommun-politik/kommun/statistik/> [2022-03-02]
- Landskrona stad (2022b). *Detaljplan för del av Karlslund 1:1 m.fl. - Guldängen*. Landskrona stad.
- Levy, D.K., Comey, J. & Padilla, S. (2006). In the Face of Gentrification: Conclusion. Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. (red.) (Lees, L., Slater, T., & Wyly, E., red.) *The Gentrification Reader*. Abingdon: Routledge. 591–596.
- Malmö stad (2014). *Stadsbyggnadskontorets processledarmanual – för Sociala konsekvensbedömningar, SKB*. Malmö stad. <https://malmo.se/download/18.1a3f5d7f170c3af5c0319490/1588594443070/2020%20Processledarmanual.pdf> [2022-02-21]
- Malmö stad (2018). *Översiktsplan för Malmö - Planstrategi*. Malmö stad. https://malmo.se/download/18.4f363e7d1766a784af162af/1610100094509/%C3%96VERSIKTSPLAN%20F%C3%96R%20MALM%C3%96_antagen_31_maj2018.1%C3%A5g.webb.pdf [2022-02-12]
- Malmö stad (2019). *Detaljplan för fastigheten Innerstaden 30:40 och Innerstaden 31:7 m. fl. i Innerstaden i Malmö*. Malmö stad.
- Malmö stad (2020). *Översiktsplan för Södra Kirseberg och Östervärn*. Malmö stad. https://malmo.se/download/18.4f363e7d1766a784af1222a3/1614783576917/F%C3%96P2034_S%C3%B6dra_Kirseberg_och_%C3%96sterv%C3%A4rn_antagen_december%202020_liten.pdf [2022-01-19]
- Malmö stad (2021a). *Fakta och statistik: Befolkning*. [text]. <https://malmo.se/Fakta-och-statistik/Befolkning.html> [2022-03-01]

- Malmö stad (2021b). *Underlag till begäran om planuppdrag: Detaljplan för del av fastigheten Järnvägen 1:5 i Kirsebergstaden i Malmö*. Malmö stad.
- May, T. (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning*. 2:a [rev. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder - En översikt*. 3:e. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Pelczynski, J. & Tomkowicz, B. (2019). Densification of cities as a method of sustainable development. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 362 (1), 012106. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/362/1/012106>
- Regeringskansliet (2021). *Den hala tvålen - Verktyg och metoder för social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling*. (Fi2021/01533). Finansdepartementet: Avdelningen för samhällsplanering och bostäder. <https://www.regeringen.se/rapporter/2021/04/den-hala-tvalen--verktyg-och-metoder-for-social-hallbar-i-fysisk-planering/> [2022-03-07]
- Region Skåne (2022). *Snabbfakta om Skåne*. <https://www.skane.se/organisation-politik/om-region-skane/Statistik-om-Skane/kort-fakta-skane/> [2022-03-07]
- Riksdagsförvaltningen (2010). *Plan- och bygglag (2010:900) Svensk författningssamling 2010:2010:900 t.o.m. SFS 2021:788 - Riksdagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 [2022-02-01]
- Salonen, T., Grander, M. & Rasmusson, M. (2019). *Segregation och segmentering i Malmö*. Malmö stad. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-16942> [2022-01-20]
- SAOB (1928). förtäta. *Svenska Akademiens ordbok*. https://www.saob.se/artikel/?unik=F_3389-0084.805d-0003 [2022-04-04]
- SCB (2021a). *Kommuner i siffror*. Statistiska Centralbyrån. <https://kommunsiffror.scb.se/?id1=1280&id2=1283> [2022-06-02]
- SCB (2021b). *Tätorter i Sverige*. Statistiska Centralbyrån. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/tatorter-i-sverige/> [2022-02-08]
- SKL (2015). *Förtätning av städer*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting. <https://skr.se/download/18.583b3b0c17e40e30384ae1a7/1643282557706/5381.pdf> [2022-01-28]
- Ström, L., Molnar, S. & Isemo, S. (2017). *Social hållbarhet ur ett samhällsplaneringsperspektiv – en kunskapsöversikt*. (2017:4). Mistra Urban Futures. <https://www.mistraurbanfutures.org/sites/mistraurbanfutures.org/files/Rapport-2017-4.pdf> [2022-01-19]
- Styrgrupp DrottningH (2019). *Strukturbild Drottninghög 2018*. <https://drottningh.helsingborg.se/wp-content/uploads/sites/87/2019/06/pm-strukturbild-drottninghog-2018-webb.pdf> [2022-02-03]
- Tahvilzadeh, N., Montin, S. & Cullberg, M. (2017). Functions of sustainability: exploring what urban sustainability policy discourse “does” in the Gothenburg Metropolitan Area. *Local Environment*, 22 (sup1), 66–85. <https://doi.org/10.1080/13549839.2017.1320538>
- Thackara, J. (2017). *How to thrive in the next economy*. London: Thames & Hudson.
- Thomasson, T. (2021). 1 000 nya bostäder byggs vid lokstallarna på Kirseberg. *Sydsvenskan*. <https://www.sydsvenskan.se/2021-08-26/1000-nya-bostader-byggs-vid-lokstallarna-pa-kirseberg> [2022-08-30]
- UN-Habitat (2014). *A New Strategy of Sustainable Neighbourhood Planning: Five principles*. Nairobi, Kenya. <https://unhabitat.org/a-new-strategy-of-sustainable-neighbourhood-planning-five-principles-0> [2022-02-01]

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Bilaga 1

Intervjuguide

Frågor:

1. Kan du börja med att berätta om ditt jobb: Vad är din yrkesroll på Malmö / Landskrona / Helsingborgs stad och vad har du för arbetsuppgifter och ansvarsområden?
2. Kan du berätta om projektet Södra Kirseberg och Östervärn / Karlslund / DrottningH?
  - a. Varför valde ni att utveckla just det området?
  - b. Vad vill ni åstadkomma med projektet?
3. Skulle du säga att utvecklingen i Södra Kirseberg och Östervärn / Karlslund / DrottningH är ett förtätningsprojekt? Varför / Varför inte?
4. Har ni någon anställd inom projektet som ansvarar för att lyfta det sociala hållbarhetsperspektivet i planeringen av utvecklingsområdet?
5. Hur arbetar ni på kommunen för att stärka den sociala hållbarheten i förtätningsprojekt?
6. Vilka sociala hållbarhetsaspekter arbetar ni främst med inom förtätningsprojekt som Södra Kirseberg och Östervärn / Karlslund / DrottningH?
7. Finns det några aspekter av social hållbarhet som ni upplever är svåra eller mest utmanande att arbeta med i förtätningsprojekt?
8. Vilka verktyg eller strategier använder ni inom den kommunala planeringen för att stärka den sociala hållbarheten i Södra Kirseberg och Östervärn / Karlslund / DrottningH? Exempel?
9. Hur ser ni på relationen mellan förtätning och social hållbarhet? Är de förenliga eller motstridiga? Vilka sociala aspekter blir bättre respektive sämre till följd av förtätning?
10. Hur ser ni på risken för gentrifiering i området?
  - a. Arbetar ni på något vis för att minska risken?

Bilaga 2

Tabell A: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av miljömässiga hållbarhetsaspekter i Malmö stads plandokument

	ÖP	FÖP	Detaljplan 1	Detaljplan 2	TOTALT	Antal / sida
Grön*	88	92	58	11	249	1,31
Natur*	73	23	16	5	117	0,62
Biologisk mångfald*	8	4	0	0	12	0,06
Ekosystem*	17	8	0	0	25	0,13
Klimat*	29	12	2	0	43	0,23

Tabell B: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av miljömässiga hållbarhetsaspekter i Landskrona stads plandokument

	ÖP	FÖP	Detaljplan 1	Detaljplan 2	Detaljplan 3	Detaljplan 4	TOTALT	Antal / sida
Grön*	24	145	3	29	21	15	237	0,73
Natur*	12	73	5	10	23	10	133	0,41
Biologisk mångfald*	0	2	2	2	1	0	7	0,02
Ekosystem*	0	2	0	0	0	0	2	0,006
Klimat*	8	48	0	1	0	1	48	0,15

Tabell C: Resultat av kvantitativ innehållsanalys av miljömässiga hållbarhetsaspekter i Helsingborgs stads plandokument

	ÖP	Planprogram	Strukturbygg	Detaljplan 1	Detaljplan 2	Detaljplan 3	Detaljplan 4	TOTALT	Antal / sida
Grön*	1 914	37	123	204	30	22	251	2 581	4,16
Natur*	2 250	2	9	15	13	4	19	2 312	3,72
Biologisk mångfald*	187	0	1	1	1	2	1	193	0,31
Ekosystem*	107	0	1	2	2	0	1	113	0,18
Klimat*	398	0	2	2	0	1	13	416	0,67